marksist teori

Sayı 1 Ocak/Şubat 2013 7 BİN TL

kemalî zeminde politikada yeni bir dil olarak sol - emperyalist metropollerde isyanın yönü

işçi ve emekçi memur haklarına saldırı yasaları - kemalî polisiye açmak

emekçi solu eşitsiz ortaklı memurunu hak - aynadaki yüz ya da Kemal Burkay gerçeği

Marksist Teori

9
Ocak/Şubat
[2013]

Marksist Teori - Yaygın Süreli Yayın
Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına
İmtiyaz Sahibi: Alper Kaba
Sorumlu Yazıişleri Müdürü: Alper Kaba
Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Çakırağa Cami Sokak Birlik Apt. No: 8/10 Aksaray/İstanbul
Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212)529 06 75
e-posta: marksistteori@gmail.com
Web sitesi: www.marksistteori.com
Baskı: Ceylan Matbaacılık Tel: (0212) 613 10 79
Abonelik: Yıllık 40 TL (Posta çekini yatırdıktan sonra bilgilerinizi e-posta veya faksla iletiniz.)
Posta Çeki: Songül Akbay 1600206

İçindekiler

[4] **MARKSİST TEORİ'DEN**

[6] **GÖRÜŞME MÜZAKERE VE TUTUM**

[13] **"YÜRÜYÜŞ" NEREYE**
Ferat Deniz

[27] **ABD TÜRKİYE'Yİ BÖLÜYOR MU "KORUYOR" MU?**
Yücel Yıldırım

[42] **KENTSEL DÖNÜŞÜM VE SOSYALİST PERSPEKTİF**
Ongun Yücel

[48] **İŞÇİ SPOR KULÜPLERİ**
Alp Altınörs

[63] **CEMAAT VE AKP DALAŞINI ANLAYABİLMEK İÇİN**
Osman Tiftikçi

[70] **ALEVİ SORUNUNDA BİR EŞİK**
Ali Haydar Saygılı

[82] **AĞRI DİRENİŞİNİN TARİHİMİZDEKİ YERİ**
Sinan Nurhak

[90] **1919 MACARİSTAN DEVRİMİNDE KONSEYLER DENEYİMİ**
Mustafa Öner

MARKSİST TEORİ'DEN

Merhaba

Yeni bir yılda yeni bir sayıyla sizlerle beraberiz. Yeni yılla birlikte 9. sayımızı çıkardık.

Bu sayımızda birinci yazımız güncelsiyasal gelişmelerin içinde öne çıkan konuyla ilgili "Görüşme, Müzakere ve Tutum" başlıklı yazı. Bu yazıda özellikle son dönemlerde gündemimize oturan müzakere süreci ve bu sürecin etrafında şekillenen olaylara bir bakmak istedik.

İkinci yazımız Ferat Deniz'in "'Yürüyüş' Nereye" başlıklı yazısı. Yazarımız, Yürüyüş ve Halk Gerçeği dergilerinde yayınlanan "Halk ve Vatan Sevgisi: Enternasyonalizm ve Sol" başlıklı yazıyı inceliyor.

Yücel Yıldırım, "ABD Türkiye'yi Bölüyor Mu, "Koruyor" Mu" yazısıyla 'emperyalizmin Kürt hareketini Türkiye'yi bölmek amacıyla kullandığı' iddiasına cevap veriyor.

Dördüncü yazımızda, Ongun Yücel "Kentsel Dönüşüm ve Sosyalist Perspektif" yazısında AKP iktidarının kentsel rant yasasıyla nasıl bir merkezi imar diktatörlüğü kurduğunu ve buna karşı nasıl mücadele etmek gerektiği konusunda perspektifler sunuyor.

Beşinci yazımız, Alp Altınörs'ün "İşçi Spor Kulüpleri" yazısı. Unutulmuş bir mirası yeniden anımsatarak güncel mücadelede değerlendirme amacıyla yazıldı. Yazarımız 20. yüzyılın ilk yarısında milyonları harekete geçiren *işçi spor hareketinin* deneyimini inceliyor.

Osman Tiftikçi "Cemaat ve AKP Dalaşını Anlayabilmek İçin" başlıklı yazısında AKP ve Cemaat arasındaki ilişkiler hakkında görüşlerini ortaya koyuyor.

Diğer bir yazımız Ali Haydar Saygılı'nın "Alevi Sorununda Bir Eşik" yazısı, Alevilik üzerine bir deneme.

Sinan Nurhak'ın "Ağrı Direnişinin Tarihimizdeki Yeri" yazısı Ağrı Direnişin deneyimlerini aktarıyor. Türk burjuva devletinin bu direnişi bastırmak için başvurduğu "genel af" vb. gibi yolları teşhir ediyor.

"1919 Macaristan Devriminde Konseyler Deneyimi" yazısıyla Mustafa Öner, Macaristan'daki işçi, asker ve köylü sovyetleri deneyimlerini inceliyor.

Bir dahaki sayımızda buluşmak dileğiyle...

GÖRÜŞME MÜZAKERE VE TUTUM

AKP 2011-12'deki şiddetlendirdiği kirli savaşından sonra Öcalan'la görüşmeleri başlattı. Görüşme başlatılırken, müzakereye geçilsin talebi de Kürtler tarafından haklı ve doğru olarak dile getiriliyor.

Bilindiği gibi 2009–11 dönemi de İmralı-Kandil-Oslo görüşmeleri evresiydi. Hatta öyle ki AKP başlangıçta "açılım" diyerek, önemli beklentiler yaratarak, işe koyulmuş ama 2011 Haziran seçimlerinde masayı devirerek Sri Lankavari bütünlüklü imha saldırısına geçmişti.

AKP iktidarının imha saldırısından yeniden görüşmelere geçişini zorlayan etkenler oluştu.

Birincisi; Kürt Ulusal Demokratik Hareketi (KUDH), imhaya karşı çok çetin bir savaşla direndi. Ağır bedelleri göze alarak askeri olarak yenilemeyeceğini gösterdiği gibi, AKP iktidarının saldırısını yenilgiye uğrattı. Devrimci halk savaşı stratejisi adını verdiği direnişini askeri alanda Şemdinli-Çukurca alanını aylarca kontrolüne alacak düzeye çıkardı. Ağır bedeller ödeyerek çok yaygın gerilla eylemleri gerçekleştirdi. Siyasi alanda öngördüğü ve uygulamaya çalıştığı demokratik özerkliği fiilen gerçekleştirme çabası siyasal

tutuklama kırımıyla engellendi. Ancak buna rağmen serhildanları belirli bir düzeyde de olsa başarabildi. 2012 Sonbaharında Kürt tutsakların kitlesel açlık grevlerini devreye sokarak serhildanları bütün parçalarda yükseltmenin bir aracı yaptı.

Askeri ve siyasi alanlardaki direniş AKP iktidarının gerici-faşist otoritesini sarstı. AKP'yi zor duruma düşürdü.

İkincisi, Erdoğan Suriye'ye erken savaş/kolay zafer planında Suriye Kürtlerini ezerek KUDH'ni ve Kürt halkımızı moral yenilgiye uğratmak ve buradan da umut kırmak istedi. Tersi gerekleşti. KUDH'nin güçlerinden PYD Kürt illerinde iktidarı alarak, özerklik ilan etti "demokratik Suriye özerk Kürdistan" amacını deklare etti. Bu Kuzey'de siyasi esinlenme, bütünde ise KUDH'ne önemli bir üslenme ve güçlenme olanağı sağladı.

Üçüncüsü, AKP'nin, bölgede ABD-AB ve emperyalizm işbirlikçisi iktidar ve krallıklarla oluşturduğu Suriye ve İran'a karşı savaş ekseni için suni toplumsal temel yaratma çabasının Kürt halkını yedekleme ihtiyacı. Bu ihtiyacın önündeki direnç olan KUDH'ni etkisizleştirme politikası var. İmhanın yanı sıra Kürt halkını etkileme taktikleri bu politikanın bir parçası. Eşanlı veya ardarda devreye sokulan bu taktiklerle, sonuçta KUDH'ne en az hakla uzlaşma dayatırken veya müttefikliğe geçtiği Barzani çizgisindeki güçleri egemen kılmaya çalışırken, AKP, "Kürt meselesinde çözüm" görüntüsü vererek bunu yapmak zorunda. Emperyalistlerin ve işbirlikçisi AKP'nin, yeni bölgesel ekseni, KUDH öncülüğündeki Kürt halkının engeliyle yalnızca savaşarak yeterli başarıyı sağlayamaz. Bu durum da, Ankara'yı KUDH'le görüşmeye zorluyor.

Ayrıca yerel ve cumhurbaşkanlığı seçim konjonktürü, Erdoğan'ı, Kürt engelinin yaratacağı olası kazayı atlatmaya zorluyor.

En az hakla uzlaşmaya zorlama

Erdoğan'ın imzalamayı reddederek imhaya geçmeden önce İmralı- Oslo görüşmelerinde varılan mutabakatta Kürtlerin kolektif haklarını içeren maddeler vardı. Erdoğan diğer nedenlerin yanı sıra bu nedenle de imzalamayı reddederek imha savaşına geçmişti.

Şimdi görüşmeleri yeniden başlatırken de, Erdoğan, yine en az hak çizgisini dayatıyor, demokratik özerklik ve anadilde eğitim gibi kolektif hakları içermeyen bir uzlaşmayı öneriyor: Bireysel çerçevede haklar!

Bireysel haklar temelinde seçmeli Kürtçe öğrenebilme hakkı yeterli, kolektif hak olarak Kürtçe eğitim hakkı ancak uzun vadede gerçekleşebilir.

Demokratik özerklik olamaz, Avrupa yerel yönetimler özerklik şartındaki şerh kaldırılır.

Anayasa'da nötr bir vatandaşlık tanımı yapmakla yetinilir, Kürtler ve ulusal topluluklarımızın kolektif hakları ve hak eşitliği ilkesi kabul edilemez.

AKP iktidarı ve arkasındaki emperyalistlerin bu taktiklerinin başlıca hedefi, imha-görüşme düzeneğini tekrarlayarak Kürt halkının ve KUDH'nin umudunu kırarak en geri noktada uzlaşmaya razı etmektir.

Ancak, AKP iktidarının imha savaşı hamlesinin yenilgiye uğratıldığı, Güneybatı Kürdistan'da demokratik özerkliğin gerçekleştiği koşullarda, dayatılan bireysel haklar çerçevesinde KUDH'ne boyun eğdirmek, dünden daha zor. KUDH, bu dayatmaya boyun eğmediğini, direnerek gösterdi. Sahada boyun eğmediği şeye masada mı razı olacak!

Kuzey'de savaş Rojava'da uşakların savaş baskısı Paris cinayeti Kandil'e bombardıman

AKP, masada en az hakla uzlaşmayı dayatırken yalnızca masada maharetine ve Türk halkımız üzerindeki şovenist etkiye güvenmekle kalmıyor.

Masada görüşmeyi MİT heyetine yaptırarak sonradan ret manevrasına imkan bırakıyor. Şovenist etkiye güvenerek kolektif hak vermeyiz anlamında "ameliyat yaptırmayız", "öncelikle silahları bıraksınlar" ajitasyonuna ağırlık veriyor.

Fakat bunlarla sınırlamıyor. Tasfiye amaçlı oyalama döneminde(2009–2011 arası) olduğu gibi, bugün de, dağa ve Kandil'e yönelik imha saldırılarını yoğun olarak sürdürüyor. Lice'de 10 gerillayı kimyasalla katlederek Çukurca yanıtını göze alması, son olarak Kandil'e öncekilerden daha yoğun ve ABD'nin hediyesi kaya delici bombaların kullanıldığı hava saldırısı düzenleyerek 7 gerillayı katletmesi bunun kanıtıdır. Paris'te PKK kadrolarına yapılan suikastı da, en az hakla boyun eğdirmek için KUDH'nin yönetimine AKP iktidarıtarfından yapılan bir tehdit olarak değerlendirmek gerekir.

Son günlerde Güneybatı Kürt özerk yönetimine karşı HSO çetelerinin ağır silahlarla saldırtılması da,bir yanıyla, hasmını zayıflatarak boyun eğdirme amacıyla bağlantılı.

AKP siyasi kırım tutuklamalarına devam ediyor. Bu yolla KUDH'nin kitlesel direnişini kırma hedefinden vazgeçmeksizin görüşmeleri sürdürüyor.

Beşir Atalay'ın "entegre stratejinin bütün unsurları birlikte işletiliyor" dediği bu saldırılar altında görüşmelerle masada sonuç alma çabasında.

Fakat AKP'nin umduğunun tersine, KUDH, imha ve imha altında görüşme taktiklerinin deneylerinden umudu koruyarak başarıyla direnerek geçmiştir.

KUDH kolektif haklardan vazgeçecek mi

Kürt hareketi barışçıl bir çözüm için temel kıstas olarak kolektif hakları vurgulayageldi. Kolay vazgeçmeyeceği görülüyor. Bu Kuzey'de uzun süreç boyunca yürüttüğü direnişin bir gereği olduğu kadar, doğal ulusal demokratik haklarının da gereğidir. Ayrıca Kürt ulusal mücadelesinin bütünleşmeye doğru gitmekte olduğu bugün hakla-

rının asgari çıtası/statüsü de budur. Bu çıtada hak elde etmek için veya elde ettikten sonra, gücünü diğer parçalara çekerek koruma ve bölgesel çatışmalar ortamında gelişen etkisini değerlendirme olanağına sahiptir.

Gerek bu olanağa sahip olması, gerekse AKP'nin imha saldırısını yenilgiye uğrattıktan ve Rojava ulusal devrimiyle kazandığı avantajdan sonra, KUDH'nin, kolektif haklar/demokratik özerklikten vazgeçmeyeceğini söyleyebiliriz.

AKP'nin niyetine rağmen

AKP'nin niyetine rağmen, görüşme/müzakere, Kürt halkının geri kitlelerinde askeri direnişin amaçladığı kolektif hakların kabullenilmesinin barış getireceği beklentisini güçlendirici etki bırakarak, onları KUDH'ne yaklaştırıcı rol oynamakta. Öte yandan Türk halkının barışa yatkın kesimlerinde beklenti yaratarak AKP üzerinde demokratik kitle hareketinin büyütülmesine daha elverişli zemine vesile olmaktadır. Bu durum, AKP'nin bu kesimleri 'ne yapalım PKK barış istemiyor o halde savaşa devam zorunluluktur' yalanıyla kazanma taktiğinin tersine işlemesi için, 'Kürtlerin hakları tanınarak barış sağlansın' politikası için değerlendirilebilir.

AKP iktidarına tepki ve hoşnutsuzlukların öğrenci ve işçi hareketinde kitle eylemlerinin artışıyla kendisini göstermeye başladığı bugün, müzakere süreci, bu eylemlerin ve demokratik barış hareketinin yükseltileceği daha elverişli bir moment haline getirilebilir.

Bunu dikkate aldığımızda, koşullar AKP'nin lehinden çok aleyhine.

Demokratik ortam ve müzakere

AKP iktidarı, emperyalistler ve diğer diktatörlükler gibi, uzlaşmak zorunda kaldığında, saldırıyla görüşmeyi iç içe yürütüyor. Yanı sıra gerici-faşist baskıları fiilen-hukuki olarak sürdürüyor. Böylece zor durumda kaldığı durumu manevrayla faşizmi ve diktatörlüğü en az kayıpla sürdürmek, demokratik ve özgürlükçü güçleri güçsüz durumda bırakmak istiyor. Bunu müzakerede ve varılacak uzlaşmada lehine kullanmak istiyor.

Oysa her günkü mücadelede olduğu gibi, müzakerede daha çok olmak üzere, demokratik ortam ne denli güçlü olursa, KUDH'nin ve ezilen sınıfların özgürlükler için hareketi daha güçlenip gelişebilir. AKP'nin müzakereyi oyalayarak tasfiye etme manevrasını veya en az hakka boyun eğdirme politikasını bozabilir.

Bu nedenle, ileri sürülmesi gereken taleplerden biri ve acil olanı, askeri saldırıların, kitlesel tutuklama kırımının son bulması, tutsakların serbest bırakılması, TMY ve benzeri faşist yasaların kaldırılması olmalıdır.

Türkiye cephesinden sürece yaklaşım

İşçi sınıfı ve Türk emekçileri açısından özellikle İmralı-hükümet müzakereleri barış arayışını demokratik

ve antişoven bir dönüşüme yöneltme imkânlarını barındırmaktadır. Devrimci politika bu görevleri yüklenmeye, bu imkânları değerlendirmeye kilitlenmelidir.

Birincisi, doğrudan bu sorun üzerine Türk emekçileri arasında yürütülecek demokratik barış mücadelesinin etki imkânı salt imhanın olduğu zamanlara göre daha fazladır.

AKP imha-görüşmeyi bir arada yürüttüğü zaman ve görüşmeyi manevraya dönüştürüp tasfiyeyi sürdürmek amacını taşısa da veya en az hakla boyun eğdirerek savaşı sona erdirme hedefiyle yürütse de müzakere, Türk emekçileri arasında barış imkânının doğduğu duygusuna yol açmaktadır. Bu duyguyu değerlendirerek, barışçı çözümü engelleyenin AKP diktatörlüğü olduğunu kitlelerin demokratik barış talepli mücadelesi içinde deneyleriyle öğrenmelerine öncülük etmek, şovenist egemen şartlanmayı geriletir, mücadelelere katılan kitleleri eğitir.

İkincisi, emekçi kitlelerin günlük mücadelelere girmeleri için nispeten elverişli ortam oluşmakta. Ekonomik demokratik mücadeleyi yükseltmek için de bu ortamı değerlendirmek gerekiyor. Mücadele eğitir, bu mücadeleler içine çekerek kitleleri şovenizmin etkisinden kurtarmak devrimci politikanın bir görevidir.

Şovenizmin kitleleri tutsak alan egemenliği ve engelleyiciliği devrimci kadroları bile Türk emekçilerinin devrimcileştirilebileceğine umutsuzluk içine düşürmüşken, müzakere koşullarında doğacak daha elverişli durumu değerlendirmeyi reddetmek devrimci hareketin işi olamaz.

Esasen birincisi üzerine tartışalım. Daha elverişsiz ve zor koşullarda mücadeleyi büyük çaba ve direngenlikle geliştirmek devrimci politikanın nasıl ki göreviyse, daha elverişi koşulları değerlendirerek kitlelerin mücadelesini yaygınlaştırmak, yükselmesini hızlandırmak bir başka görevidir.

Demokratik barış mücadelesi, Türkiye işçi ve emekçileri açısından, Kürtlerin ulusal kolektif hak taleplerini tanıyarak, tanınması için mücadele ederek yürütülmelidir.

KUDH, kolektif hakların tanınmasını isteyerek barışçı bir çözüme varılmasını istiyor. Türkiye işçileri ve emekçilerine yönelik çalışmada tanınmasını isteyeceğimiz talepler bu çıtada olmak zorundadır. Mücadele içindeki kitlelerden başlayıp daha genişleterek mücadeleye çekebileceğimiz kesimlere, taleplerin ana halkası olarak kolektif hak taleplerinin tanınmasını barış için istemeliyiz. Bu yalnızca ciddi bir demokratiklik ölçütü olmayan bireysellikle sınırlılığı dayatan AKP iktidarının boyun eğdirme taktiğini yenilgiye uğratmak için değil, sömürge Kürt ulusunun kendi kaderiyle ilgili kendisinin karar vereceğine saygı açısından, özgürce gönüllü birlik duygusunun gelişmesi için de gereklidir.

KUDH kolektif haklar talebini iki eksende formüle edip ileri sürüyor: demokratik özerklik ve anadilde eğitim! Türk işçileri ve emekçileri arasındaki demokratik barış mücadelesi-

nin tanınmasını isteyeceği bu talepler olmalıdır.

Sosyalizm için mücadele edenler propaganda ve kısmen ajitasyonda ayrılma özgürlüğünü, tam hak eşitliği bakış açısını savunmaya, buna vurgu yapmaya devam etmeli ama ajitasyon ve eylem sloganı olarak Kürtlerin kolektif haklarının kabul edilerek barışın sağlanmasını istemeli, eylemler ve çalışmanın hedefine, bu doğal demokratik hakları reddeden burjuvazi ve emperyalizmin temsilcisi AKP iktidarını kirli savaşı sürdüren suçlu olarak koymalıdır. AKP iktidarını bu kirli savaşta destekleyen emperyalistler, hatta Kürt düşmanlığında onu geçen MHP, Kemalistler vb. de bu hedef içinde yer almalıdır.

Kürt emekçileri açısından

KUDH uzun zamandan bu yana mücadele programı olarak demokratik özerklik ve anadilde eğitim, kamuda anadilin kullanılmasına yer veriyor. Bu Kürt emekçilerinin ulusal mücadeleyi daha tutarlıca kılmak açısından yetersiz görülse bile, yeni ve daha geniş geri kesimlerinin mücadeleye çekilmesi rolü oynamakta, uzayan savaşta umut kırılmasını önleyen faktörlerden biri olmaktadır. Özellikle kardeş halkların Türkiye ve bölgede Kürt emekçilerini yalnız bırakmış olması ve Kürt ulusal mücadelesi karşısında sömürgeci diktatörlüğün ABD-AB emperyalistleri ile bölge gerici devletlerini kirli savaşının destek güçleri olarak birleştirmiş olmasının yarattığı yorgunluk koşullarında soluklanma imkanı vermektedir.

Kürt emekçileri arasında komünistlerin, ayrılma özgürlüğü, hak eşitliğinin propagandasının yanı sıra, demokratik barış mücadelesinde ajitasyon ve eyleminin asgari çıtası olarak demokratik özerklik ve anadilde eğitim-kamuda anadilin kullanılması taleplerinden asla vazgeçmemesi gerekir.

Sonuç yerine

Türkiye cephesinden kendiliğindencilikte birleşen iki yanlışa kısaca değinmekte yarar var. Çünkü bu iki yanlış yaklaşım Türk emekçilerinin şovenizmin egemenliğinden kurtarılması güncel görevini yok saymakta, engellemekte.

Birincisi ne olursa olsun barış sağlansın yaklaşımı. Bu liberal burjuva bakış açısı, bireysel hak temelinde sağlanacak barışın, köleci ve tasfiyeci barış olarak şiddeti azalan ama uzun süreli kalıcı bir şovenizmin yerleşmesine yol açacağını göremeyen, görse bile ölü taklidiyle bundan kurtulabileceğini zanneden pasifizmin ve teslimiyetçiliğin yaklaşımıdır. Sosyal şovenizmin bu kaba biçimiyle bu süreçte uzlaşmaz bir mücadele yürütülmelidir. Bu yaklaşım müzakere sürecinde iradi çaba olarak da kendisini etkili kılmaya çalışacaktır.

İkincisi UKTH savunusu altında veya belki de buna öznel olarak inanarak, KUDH'nin programını reformcu gördüğü için demokratik barış mücadelesine karşı çıkan, ilgisiz kalan yaklaşım.

Evet, KUDH'nin talepler programı olarak demokratik özerklik devrim değildir. Lenin'in vurguladığı gibi *"reform olarak özerklik devrimci bir önlem olarak ayrılma özgürlüğünden prensip itibariyle farklıdır… Fakat reform-herkesçe bilindiği gibi-pratikte çoğunlukla devrime doğru sadece bir adımdır. Özerklik, bir devletin sınırları içinde zorla tutulan bir ulusa nihai olarak kendisini bir ulus olarak yapılandırma, güçlerini toplama, tanıma, örgütleme ve…'Norveç' tarzında bir açıklama için uygun anı seçme olanağı verir."* Birleşik devrim programı için bu reformculuk olmasına rağmen, Türk emekçilerini şovenizmden kurtarma imkânlarını artıran önemli bir reform olarak görülmeli, devrimin hazırlığını büyütmede doğacak elverişli imkânları kullanmak açısından yaklaşılmalıdır.

Reform eleştirisiyle bu imkânları kullanmayı reddeden yaklaşım, işçi sınıfı ve Türk emekçi hareketinin Kürtlerin reform programının tanınmasının çok çok gerisinde bir bilinç ve tutuma sahip olduğu somut gerçeğini görmüyor, göremiyor. Bu durumdan KUDH'nin talep ettiği reformlar tanınsın demokratik barış sağlansın hedefiyle yürütülecek mücadelenin, eğer başarılabilirse, Türk emekçi kitle hareketinde bilinç sıçraması yaratacağını kavramıyor. Demokratik barış hareketinin sağlayacağı bu gelişmenin gerçek/somut gelişme olacağını anlamadan, bu mücadeleye ilgisiz kalıyor veya karşı çıkıyor, bu yolla kendiliğindenciliğe düşüyor. Bu yaklaşımla da mücadele edilerek demokratik barış mücadelesinin yükseltilebileceği kavranmalıdır.

Sonuç olarak, demokratik barış mücadelesi müzakere ortamının sağlayacağı elverişli koşulları değerlendirerek kitleleri mücadeleye daha fazla çekmek, AKP diktatörlüğünün oyalama veya en az hakla boyun eğdirme manevrasını boşa çıkarmak mücadelesidir. Dahası kitle hareketini büyütme mücadelesinin güncel önemli görevidir. Müzakerede başlıca etkenler ve aktörlerin ve koşulların etkisiyle durum demokratik adil onurlu bir barışla sonuçlansa da, öncesi ve sonrasında kitle hareketinin büyütülmesi yoluyla devrimin güç biriktirmesine hizmet edecek bir mücadele yürütülmelidir. AKP ve destekçisi emperyalistler, görüşme/müzakereyi oyalama manevrasıyla yeniden kirli imha savaşının aracı olarak kullanmaya çalışsalar bile, demokratik barış mücadelesi, bu yolla da büyütülecek kitle hareketinin biriktireceği güçle mücadeleyi geliştirmenin aracıdır. Bu nedenle önem verilerek ve devrimci ciddiyet ve kararlılıkla yürütülmelidir.

“YÜRÜYÜŞ” NEREYE

Ferat Deniz

Halk Gerçeği dergisinin 21. ve 22. Sayıları ile Yürüyüş dergisinin 322. ve 323. sayılarında “Halk ve Vatan Sevgisi: Enternasyonalizm ve Sol” başlıklı bir dizi-yazı yayınlandı. Söz konusu yazı Türkiye emekçi sol hareketinin bir bölüğüne sirayet etmiş olan Türk sosyal şovenizminin hangi yönde derinleşmekte olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer.

Yazıyı okuyan kişi tartışma konusu edilen “ülke”nin neresi olduğunu zaman zaman kavramakta zorlanabilir. Herhalde bir Hollandalı ya da Meksikalı “Enternasyonal ve Sol” başlıklı bir makale kaleme alsa konu bağlamında Kürt ulusal mücadelesine yer verirdi. Görmedim, duymadım, bilmiyorum “enternasyonalizmi” böyle bir şey olsa gerek. Enternasyonalizm doğru değil, sosyal şovenizm batağına doğru bir yürüyüş bu.

Yazıda “Ya Özgür Vatan Ya Ölüm” şiarının, emperyalizm çağında, ne kadar Marksist komünist olduğu, proletarya ve ezilen halkların bu şiarı yükseltmeleri gerektiği, bu şiarı savunmayanların emperyalizmin ideolojik etkisiyle savrulduklarını kanıtlanmaya çalışılıyor. Marx, Lenin, Stalin ve Mao’dan cımbızlanmış ve bağla-

mından koparılmış alıntılar da zemin döşeme taşları olarak kullanılıyor. Ama unutulan "küçük" bir ayrıntı var: bataklık üzerinde zemin döşemesi yapılamaz.

Kimin kimden kurtuluşu kimin vatanı

"Ülkemiz halkları kurtuluş savaşında bedel ödeyerek bağımsızlığını kazanmıştır" deniyor yazıda. Bu bir resmi tarih masalı. Demek ki, bu masala inananlar var hala.

Kürtler "ülkemiz halkları"ndan olsa gerek. Ne zaman kazandılar bağımsızlıklarını?

"Kurtuluş savaşı" sırasında "ülkemiz" diye anılan yer çok uluslu bir imparatorluk olan Osmanlı devletiydi. O günkü "ülkemiz halkları" arasında Kürtler ve Türkler dışında Ermeniler, Rumlar, Lazlar, Araplar, Çerkesler ve başkaları da vardı. Osmanlı imparatorluğu bir halklar hapishanesiydi. Önceleri Müslümanlar, İttihat ve Terakki döneminde ise Türkler devletin egemen unsuruydu.

19. yy'da ve 20.yy'ın hemen başında Balkan halkları verdikleri "kurtuluş savaşları"yla bu hapishaneden firar etmeye başlamıştı. Onlar Osmanlı sömürgeciliğinden, Türk egemenliğinden "kurtuluş savaşı" vermişlerdi. Türk egemenlerin bu kurtuluş mücadelelerini olabilecek en vahşi biçimlerde bastırma girişimlerine karşı "bedel ödeyerek" bağımsızlıklarını kazanmışlardı. "Ülkemiz"in binlerce yıllık yerleşik halkı Ermeniler de ulusal hak eşitliği talebini yükseltmeye başlamıştı. Ne var ki, Türk egemenlerin buna yanıtı soykırım oldu. Anadolu ve Mezopotamya Ermenilerden "temizlendi". Mesela soykırımdan hemen önce Sivas'ın nüfusu 204.472 idi, bunun 116.817'si Ermeni'ydi. Yozgat'ta 58 binden fazlaydı sayıları. Kayseri'de 52 bin, Adana'da 83 bini aşıyordu nüfusları. Van'da 110 bin Ermeni vardı, Urfa'da 41 bin, rakamlar böyle uzayıp gider. Yalnızca, Ermeniler değil, yüz binlerce Rum "vatan"larından sökülüp atıldı, sürgün edildi, kırıldı. Örneğin, "kurtuluş savaşı"nın hemen öncesinde Ayvalık'ta hiçbir Türk yaşamıyordu. Pontus Rumların "vatanı"ydı Karadeniz. Onların taşınır-taşınmaz varlıklarına ne oldu? Topraklarına kim el koydu? "Vatan"larını kim gasp etti! Cevabı zor değil: Müslüman halklar, onların içinde de belirleyici güç olan Türkler.

Balkan savaşının kaybedilmesinin ardından Türk feodal-burjuva egemenleri geriye kalan topraklardaki diğer halkların da ulusal kurtuluş ya da ulusal hak eşitliği temelinde mücadeleye girişmeleri halinde Türk egemenliğinin son bulacağı ve devletin dağılacağından korktular. Yeni ulusal kopuşları engellemek için "Türkleştirme"yi başlıca politik strateji ve ideoloji haline getirdiler. Devlet burjuva –feodal Türk egemenlerin elindeydi. Buna karşın ekonomide gayri müslümler belirleyici konumdaydı. Üstelik pek çok yerde Türkler ya nüfusun çoğunluğunu oluşturmuyordu ya da etkin bir çoğunluk değil-

di. Ekonominin Türkleştirilmesi ve nüfus oranında etkin çoğunluğun elde edilmesi için iki politik strateji yürürlüğe kondu:

1) Gayrimüslimlerin soykırım ve sürgünlerle binlerce yıllık vatanlarından sökülüp atılması ve birikimlerinin yağmalanması,

2) Diğer Müslüman halkların Türklüğe asimile edilmesi.

Bu arada Araplar arasında ulusal kurtuluşa dönük kıpırdanmalar artmıştı. Onlar da Türk egemenliğinden "kurtuluş savaşı" yolunda hunharca baskılara maruz kaldılar. Arap coğrafyası, Türk egemenler tarafından işkence edilerek meydanlarda dizi dizi asılan Arap kurtuluş savaşçılarının anısına dikilen anıtlarla doludur hala.

Kürtleri
alçakça aldatma
temelinde yapılan
ittifakla ve Rus devrimi
sayesinde Doğu Cephesi
sağlama alındı.
Türk burjuva feodal
egemenlik artığı
güçler Çerkes Ethem
liderliğindeki
halk güçlerini ve
komünistleri daha
direniş
sürerken
tasfiye etti.

Kimin kurtuluş savaşı kimin vatanı

"Ülkemiz halkların kurtuluşu savaşı"nda, "bedel ödeyerek bağımsızlık kazanması" da Kemalist bir ideolojik masaldır.

Kurtarılan vatan, "ülkemiz halklarının" değildi artık. Gayrimüslimler vahşice kırılmış, sürülmüş, toprakları gasp edilmiş, maddi ve kültürel varlıkları talan edilmişti.

"Halklarımız" değil, yalnızca Türkler bağımsızlık elde etti. Eşit ulusal haklar tanınması garantisiyle Kürtler Türk "vatan kurtarıcı"larıyla ittifak kurarak, "kurtuluş savaşı"na katıldılar. Fakat "kurtulmak", "eşitlik" bir yana "kurtuluş savaşı"nın ardından Türk burjuva egemenlerce çok daha vahşice ve alçakça bir köleliğe tabi tutuldular. Ulusal varlıkları dahi inkâr edildi.

Eğer bir "kurtuluş"tan, "bağımsızlık"tan söz edilecekse bu "ülkemiz halklarının" değil, onlardan birinin, Türklerin "kurtuluş" ve "bağımsızlığı" idi. Türkler ezen ve egemen ulustu, kurtardıkları bu konumlarıydı.

Burjuva feodal Türk egemenler zorbalıkla hükmettikleri ve kan gölüne çevirdikleri halklar hapishanesi olan "vatan"ı korumak ve yeni topraklar elde etmek amacıyla I. Emperyalist Paylaşım Savaşına dahil oldular. Yenildiler. Emperyalist hevesler boğazlarında kalmıştı. Galip emperyalistler "hasta adam"ın işini bitirmek istiyorlardı artık. Buna karşı harekete geçen burjuva feodal "direnişçi" takımı ezilen bir ulusun "kurtuluş savaşı-

nı" değil, soykırım ve sürgünlerle pekiştirdikleri egemenliklerini kurtarma savaşı veriyorlardı. Bunların pek çoğu soykırım suçundan yargılanmaktan kurtulmak için Anadolu yollarına düşmüşlerdi.

Emperyalist dayatmalara karşı direniş haklı ve meşrudur

Galip emperyalistler Türk egemenlerin hükümranlık sınırlarını daraltır, hareket sahasını sınırlarken Türk ve Kürt halklarının iradesini de kontrol altına almayı hedefliyordu. Her ne kadar Türk halk kitlelerinin büyük bölümü direnişe geçmese, direnişi desteklemeye heves göstermese de ilerici halk güçlerinin işgale karşı hangi düzeyde olursa olsun direnişi ve mücadelesi haklı ve meşruydu. Çerkes Ethem önderliğindeki köylü gerilla ordusu, komünistlerin kurduğu Bolşevik Taburu, Antep, Urfa ve Maraş'ta patlak veren Kürt ve Türk halk direnişleri; İstanbul'daki işçi grevleri ve kitlesel mitingler ilerici halk güçlerinin etkinliğini ve pozisyonunu yeterince ortaya koymaktadır. İlerici halk güçleri, burjuva feodal Türk egemenlerinin örgütlenme, liderlik ve politik hokkabazlık yetenekleri karşısında etkinliklerini giderek yitirdiler. Gerilla ordusu ve komünistler tasfiye edildi.

Kürtlerin durumu ise daha da trajik. Kürt aşiretlerinin bir kısmını M. Kemal'le ittifaka sürükleyen asıl neden "Ermenistan" konusuydu. Kürtler ittihatçılarla işbirliği yaparak Ermeni kırımına katılmış, onlardan kalan topraklara konmuştu. Kurulması planlanan Ermenistan bu toprakları da koparıyordu. Buna karşın M. Kemal hak eşitliği temelinde Türk ve Kürt birliği öneriyordu. Amasya Tamimnamesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde bu öneri hukuki teminat altına alınmıştı. Kürt aşiret reisleri ve ulusalcıları burjuva-feodal Türk egemenlerin alçaklıklarını ve hokkabazlıklarını tecrübe edecek birikimden yoksun olduklarından olsa gerek bu garantilere kolayca aldandılar. Bunu idrak ettiklerinde ise artık çok geçti. "Kurtuluş" umuduyla girdikleri ittifaktan köleleştirilmiş olarak çıktılar. Ermeni karşıtlığıyla Türk egemen güçleriyle ittifak ne kadar gayri meşruysa mazlum bir ulus olarak Kürtlerin ulusal hak eşitliği temelinde Türk direnişçi güçleriyle Kürtlerin ve Türklerin ortak demokratik devletini kurma hedefiyle ittifak o kadar meşru ve haklıydı.

Kurtulanlar ve haklarından gelinenler

"Ülkemiz halklarının kurtuluş savaşı" verdikleri bir resmi tarih masalıdır. Türkler, Kürtler ve Çerkeslerin bir "kurtuluş savaşına" giriştikleri açıktır. Ama sonuçta Kürtler nakaîn (olmayan), Çerkesler hain yaftası ile kalakaldılar.

Türk burjuva-feodal egemen güçler girdikleri emperyalist paylaşım savaşından yenilgiyle çıktılar. Galiplerin kendi şartlarını dayatmaları sonucu egemenlikleri önemli ölçüde

kaybetmeyi ve Ermeni soykırımın sorumluları olarak yargılanmayı göze alamayan eski rejim artıklarından bir bölümü direnişi örgütlemeye girişti. Daha doğru bir tarifle zayıf da olsa başlamış olan halk direnişinin başına geçti. Kürtleri alçakça aldatma temelinde yapılan ittifakla ve Rus devrimi sayesinde Doğu Cephesi sağlama alındı. Türk burjuva feodal egemenlik artığı güçler Çerkes Ethem liderliğindeki halk güçlerini ve komünistleri daha direniş sürerken tasfiye etti. İngilizlere, Fransızlara, İtalyanlara sıkılmayan kurşunlar ilerici direniş güçlerine atıldı. Direnişin zaferle sonuçlanmasıyla birlikte Kürtler de sırtından hançerlendi. Böylece "kurtulan" eski rejim artıklarının egemenlik hakları ve Ermeni soykırımcıları, Ermeni ve Rumlardan yağmaladıklarıyla palazlanan tüccar ve toprak sahibi Türkler; Türk ulusunun egemen-ezen ulus konumu oldu. Tüm işçi ve küçük yoksul köylülerin payına ise korkunç devlet baskısı ve vahşi sömürü düştü.

"Ya özgür vatan, ya ölüm" kimin vatanı için

Türkiye bir vatan değildir, "bir" devlettir. "Vatanımız işgal altında" deniyor ilgili yazıda. Doğru ama işgal altında olan Türklerin vatanı değil, Türkiye devleti sınırları içindeki Kürtlerin vatanıdır. İşgalci olan Türk burjuva devletidir. Kürdistan Türk burjuva devletinin sömürgeci boyunduruğu altındadır. Türkiye devleti sınırları içinde Türk ulusu ezen, Kürt ulusu ezilen ulustur.

"Ya özgür vatan ya ölüm" Kürtlerin vatanı için yükseltilebilir. Bugünkü Türkiye devleti sınırları içinde kalan alanı "tek" vatan sayarak böyle bir şiarı ortaya atmak ezen-ezilen ulus gerçeğini göz ardı etmek,Kürt vatanının Türk burjuva devletinin işgali altında olduğu gerçeğini görmezlikten gelmek anlamına gelir. Bu kadar da değil, Kürt vatanı dört parçaya bölündü. Bu emperyalistlerin marifetiyle gerçekleşti. Türk burjuva devleti de bu bölünmeden "kurtuluş savaşı" sayesinde pay aldı ve bu paylaşımı Lozan anlaşması ile hukukileştirdi. Türkiye devlet sınırlarını "bir" vatan görmek, Kürt vatanı üzerinde kurulan bu kurtlar sofrasını; emperyalistlerle Türk burjuva devletinin elbirliğiyle Kürt vatanının paylaşım anlaşmasını, bu anlaşmalarla Kürt vatanı gibi Kürtlerin bölünmüş bir halk haline getirilmelerini meşrulaştırmak ve onaylamak demek olur.

Kimin vatanı işgal altında

"Vatanımız işgal altında" da, kimin vatanıymış bu ve işgalciler kim? Kürdistan'a Ordulu, Trabzonlu, Konyalı, Afyonlu, Yozgatlı valileri, Niğdeli, Nevşehirli, Rizeli kaymakamları, Manisalı, Bartınlı, Samsunlu okul müdürlerini, kadastro şeflerini, Zonguldaklı, Sakaryalı, Aydınlı savcıları, hâkimleri, polisleri, Çorumlu, Çankırılı, Eskişehirli hapishane müdürlerini öğretmenlerini, Türk burjuva devleti atıyor. Ne işleri var bunların Kürdistan'da? Kürtler kendi kendi-

lerini yönetmekten aciz de Türklerin kendilerini yönetmesine mi muhtaç? Kürdistan'a atanan tüm bu görevlilerin her biri sömürgeci işgal memuru değil mi? 2. Ordu neyle meşgul orda? Tüm bunları Kürtlerin Türk burjuva devleti tarafından boyunduruk altında tutulması, Türklüğe asimile edilmesi, ekonomik ve siyasi ilhakın sürdürülmesinin araçları değil mi?

Türklerin vatanı için aynı şey söz konusu mu? İngiliz hükümeti Türkleri yönetmek için İngiltere'den vali ve kaymakam göndermiyor. Alman Hükümeti Türkleri Almanlaştırmak için öğretmen atamıyor. Savcı ve hâkimler ABD'den gelmiyor. Hapishane müdürleri Fransız değil. Hollanda polisi Türklere gaz sıkmıyor. İtalyan askeri Türklerin dağlarını bombalayıp köylerini yakmıyor. Ama tüm bunları Kürtlere yapan Türk burjuva devleti. Türkiye işgal altında değil, aksine Türk burjuva devleti bir başka ülkeyi, vatanı, Kuzey Kürdistan'ı işgal altında tutuyor. Türk devleti Kürdistan'da yabancı bir güçtür.

"Emperyalizmin gizli işgali" mi?

Türk burjuva devletinin K. Kürdistan'da, gizli falan değil, apaçık işgali var. İşgal ya işgal edenin şartlarını kabul ettirmek, ya da işgal edilen yeri ilhak etmek için yapılır. Her iki durumda da geçici ya da sürekli olarak başkalarının toprakları yabancı silahlı kuvvetlerce denetim altına alınır ve idare işgalci güçlerin kontrolü altına geçer. Silahlı ilhak ekonomik ilhakla tamamlanırsa ortaya sömürgecilik çıkar.

Görüldüğü gibi K. Kürdistan'ın yabancı bir devletin işgali altında tutulması somut, açık, elle tutulur bir gerçekliktir.

Emperyalist işgalin de ne anlama geldiğini Irak işgalinde bir kez daha şahit olduk. Türkiye emperyalizmin yeni sömürgesi olduğu için, mali, ekonomik, siyasi, askeri, diplomatik binlerce bağla emperyalizme bağımlı bir ülkedir. Son birkaç on yıldır bu bağımlılık çok daha derinleşti. Türkiye emperyalist mali oligarşinin mali-ekonomik sömürgesine dönüştü. Buradan yola çıkarak "emperyalizmin gizli işgali var" denebilir mi?

Emperyalizmin varlığının gizli bir tarafı yok ki. Yabancı sermaye istediği gibi girip çıkıyor. Sanayi, bankalar, iç ve dış ticaret emperyalist tekeller ve onlarla ortak olan yerli sermaye oligarşisinin kontrolünde. Borsa'da yabancı sermaye payı yüzde 65'e dayandı. Ortada bir işgal yok, işbirliği var. Üstelik emperyalizmle bu gönüllü işbirlikçiler yalnızca bir avuç sermaye oligarşisinden ibaret değil, tüm sömürücü burjuvazi bu işbirlikçiliğin parçası. Türkiye ekonomisi, haliyle Türkiye burjuvazisi dünya ekonomisine hiç görülmedik düzeyde eklemlendi. İstanbul, Kocaeli, İzmir bir yana, Sakarya, Bursa, Denizli, Antep, vb. şehirlerin ekonomilerine üstün körü bir göz attığınızda dahi uluslararası sermayenin belirleyici doğrudan varlığını görebilirsiniz. Bir yandan uluslararası sermaye ile

ortaklık kurarak işbirliği yapanlar, diğer yandan bunlara iş yapan, onlara bağımlı alt burjuvazi taşeronlar, fasoncular, tedarikçiler vb. var. Tekel dışı büyük ve orta burjuvazi de işbirlikçilik zincirinin halkalarındandır. Kuşkusuz bunların yerli sermaye oligarşisi ve emperyalist tekellerle kimi çelişkileri yok değil. Ama bu çelişkiler antagonist (uzlaşmaz) olmaktan uzaktır. Dertleri kendilerine ayrılan kar paylarının düşüklüğüdür. Buna karşın emperyalist sermayenin çekip gitmesinden yana değiller. Aksine, en büyük korkuları yabancı sermayenin geri çekilmesidir. Böyle bir geri çekilme tekel dışı büyük ve orta burjuvaların pek çoğu için ölüm ilanıdır. Emperyalist sermayeden "iş almaya" sermaye oligarşisinden çok daha fazla muhtaçtırlar.

Görüldüğü gibi emperyalizmin gizli işgali yok, yabancı sermayenin daha çok gelmesi için çırpınan işbirlikçiler var. Yalnızca sermaye oligarşisi değil, tüm sömürücü burjuvazi emperyalist sermayenin bağımlı uzantısıdır. Eğer sermaye ihracı, yabancı sermaye akımı, "gizli işgal"in ekonomik zemini olarak gösterilirse, bu durumda neredeyse "gizli işgal" altında olmayan ülke kalmamış olur. Örneğin pek çok Türk burjuvası Mısır'da, Kazakistan'da, Romanya'da vb. yatırımlar yapıyor, buralara sermaye ihraç ediyor. Herhalde buralarda Türkiye'nin gizli işgalcilerden biri olduğu ileri sürülemez.

Tüm Türkiye burjuvazisi emperyalist mali oligarşiye kaynak olmuştur. Dolayısıyla işbirlikçilik her düzeyde, ekonomide olduğu gibi siyasette de en çıplak ve en rezil biçimlerde kendini gösteriyor. Böyle olduğu için, Türk ulusunun siyasal bağımsızlık talebi yoktur. Çünkü Türk ulusunun devletsel bağımsızlığı zaten vardır. Türk ulusunun bir parçasını oluşturan sömürücü burjuvazinin ekonomik ve siyasi çıkarları emperyalist mali oligarşiyle kaynaşmıştır. Buna karşın Türk emekçilerinin emperyalist mali oligarşi ve onun işbirlikçisi sömürücü burjuvaziden kurtulma talebi vardır.

Kürtlerin ise işgalci Türk burjuva devletinden kurtuluş, ulusal bağımsızlık talebi vardır.

"Türkiye vatancılığı" kimin sığınağıdır

1950'lerden bu yana ordu merkezli kontrgerilla emperyalizmin gizli iç gücü olarak var oldu. Bu güç, 1980 askeri faşist darbesiyle devlete bütünüyle hakim oldu. Sovyet bloğunun dağılmasından sonra kontrgerilla Kürt ayaklanmasının bastırılması amacıyla yeniden yapılandırıldı. Kontrgerilla yabancı güçlerden değil Türklerden oluşmaktaydı, bugün de öyle. İplerin ABD'nin elinde olması bu gerçeği değiştirmiyor.

Daha da ilginç olanı bilhassa şu son on yıllık süreçte kontrgerilla içinden "vatancılar"ın ortaya çıkmasıydı. Bu anlaşılır bir durum. Emperyalizmle işbirliği sayesinde devlet yönetme ayrıcalığını elinde bulunduranlar, Sovyet bloğunun dağılması ve

Küçük bir ayrıntıyı gözden kaçırıyorlar. Kimin vatanı? Hakim ulusun diğerlerini boyunduruk altında tuttuğu vatan mı, yoksa ezilen ve sömürge ulusların vatan mı? Bu ayrım yapılmadan girişilecek bir vatancılık savunusu ezen ulus şovenizmine hizmet etmekten başka bir sonuç doğurmaz.

emperyalist küreselleşmenin gerektirdiği yeni tipte entegrasyon nedeniyle ihtiyaç fazlası haline geldiler. Ayrıcalıklarını korumak için "vatancı" kesildiler. Bunlar politik İslamın yükselişinden ürken, Kemalizmle alıklaştırılmış eğitimli kent orta sınıflarını laiklik ve tam hak eşitliği isteyen Kürtlere karşı Türkleri, "bölücülüğe karşı" vatancılık bayrağı altında birleştirmeye çalıştılar. Bunu "şeriata ve bölücülüğe karşı", "emperyalizmin oyunların boşa çıkarma" demagojisiyle pazarladılar. Emperyalist küreselleşmenin yarattığı hızlı mülksüzleştirme ile eski konumlarını yitiren orta ve küçük mülk sahiplerinin taleplerini bu "vatancılık" programına dahil etmeye kalkanlar da eksik değildi. Böylece "Türkiye vatancılığı" Türkiye'nin en gerici, ırkçı, faşist güçlerinin bir sığınağı oldu.

Halk Gerçeği ve Yürüyüş dergisindeki söz konusu yazının "Türkiye vatancılığı"nı bu gerici faşist güruhun elinden alarak Türkiye ezilenlerinin emperyalizme karşı ortak şiarı yapma, bu şiarı ezilenleri aldatma aracı olmaktan çıkararak onu ilerici bir içerikle yeniden yükseltme derdi olduğu kuşku götürmez. Ama unutulmasın ki, "Türkiye vatancılığı"na ne yaparsanız yapın bugünkü egemenlik ilişkileri içinde ona ilerici bir içerik katamazsınız. Çünkü ezen ve ezilen ulus gerçeği buna engeldir. "Türkiye vatancılığı" Kürtlerin vatanının bölünmüşlüğünü ve bir bölümünün Türkiye tarafından ilhak edildiği gerçeğini örtmeye hizmet eden bir kavramlaştırmadır.

"Vatancıların gerçek temsilcileri marksist leninistler" midir?

Söz konusu yazıda deniyor ki, " 'İşçilerin vatanı yoktur' tespitiyle söylenmek istenen, kapitalistlerin iktidarda olduğu bir toplumda, yurdun sömürücüler tarafından ele geçirildiğidir… Emperyalizm çağında ise tek devrimci sınıf proletaryadır ve vatancıların gerçek temsilcileri de Marksist Leninistlerdir". Bununla kalmıyor, yazı şöyle devam ediyor, "emperyalizm çağında, vatanı ve onun bağımsızlığını savunmak, başlı başına sosyalist olup olmamanın temel kıstaslarından biridir." Marx'ın Fransa'da İç Savaş kitabında yaptığı "Komün, böylece Fransız toplumu-

nun bütün sıhhatli unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla Fransa'nın gerçekten milli hükümeti oluyordu" tespitinden yola çıkarak, "Marx ve Engels'e göre proletarya, vatanı tehlikeye düştüğü her yerde ve zaman en önde dövüşmüştür ve de dövüşmelidir" değerlendirmesini yapan Mahir Çayan'ın sözleri aktarılıyor. Böylece Marx el çubukluğuyla "vatancı" yapılmak isteniyor.

İyisi mi bu konuyu Lenin'e havale edelim.

"*Uluslararası şovenizmi uzlaştırmak ve meşrulaştırmak isteyen Kautsky türü sosyal şovenistler, Marx ve Engels'in savaşı mahkum etmekle birlikte, yine de 1854-55'te 1870-71'e ve 1876-77'ye kadar, bir kez savaş çıktığında her zaman şu ya da bu savaşan devletin yanında yer almış olduklarını belirtiyorlar.*

"*Bütün bu referanslar, Marx ve Engels'in görüşlerinin, burjuvazinin ve oportünistlerin çıkarları uğruna rezilce çarpıtılmasıdır… 1870–71 savaşı Almanya açısından tarihsel olarak ilericiydi, ta ki, III. Napolyon yenilene kadar… Ama savaş Fransa'nın yağmalanmasına dönüşür dönüşmez* (Alsas-Loren'in ilhakı) *Marx ve Engels, Almanları güçlü biçimde kınadılar.*

"*Bugün her kim ilerici burjuvazinin çağında Marx'ın savaşlara karşı tavrını referans yapar ve Marx'ın "işçilerin vatanı yoktur" önermesini unutursa* (bu önerme tam da gerici ve gününü doldurmuş burjuvazi çağı, sosyalist devrim çağı için geçerlidir)*, o Marx'ı utanmazca çarpıtıyor, sosyalist bakış açısının yerine burjuva bakış açısını ikame ediyor demektir*" (Sosyalizm ve Savaş, Seçme Yazılar, s. 192–193, Yordam kitap)

Lenin'e göre "i*şçilerin vatanı yoktur*" şiarı "*tam da gerici ve gününü doldurmuş burjuvazi çağı, sosyalist devrim çağı için geçerlidir*". Tartışmaya konu ettiğimiz yazıda ise bunun birebir tam tersi söyleniyor "Emperyalizm çağında vatancılığın gerçek sahipleri Marksist Leninistlerdir".

Sosyal şovenizmin etki alanında kalanların böyle durumlara düşmeleri kaçınılmaz olur.

Marksist leninistler ne zaman vatancı olur ne zaman vatancılığı yerin dibine batırır

"Emperyalizm çağında" ittihatçıların vatancılığı gayri Müslim halkları soykırım ve sürgünlerle kendi vatanlarından "temizlemek"ti. Onların türevi Kemalistlerin ise Kürtlerin soykırım ve katliamlarla, diğer ulusal toplulukların zorbalıkla Türklüğe asimilasyonuydu. "Emperyalizm çağında vatan ve onun bağımsızlığı"nın bir yönü buydu. Diğer yönü ise emperyalist sömürgeciliğe ve işgale karşı direnişe geçmekti.

Lenin önderliğindeki Bolşevikler "vatancılık" savunusu ile emekçileri burjuvazinin payandası haline getiren sosyal şovenistlere karşı vatancılığı yerin dibine batıra batıra Rusya'da devrimi örgütlediler.

Komünistler Çin'de Japon işgaline, Vietnam'da Fransız ve ABD işgaline, Arnavutluk'ta İtalya ve Alman işgaline, Fransa'da Alman işgaline karşı vb. "vatan savunması"nın başına geçtiler.

Sömürgeciliğe ve emperyalist işgale karşı komünistler ulusal kurtuluş mücadelesine katılmalıdırlar. Çünkü böyle durumlarda ulusal kurtuluş mücadelesi verilmeden sosyal kurtuluşa erişmek olanaksızdır.

Bugün dünya genelinde klasik sömürgecilik ve işgal esas değil, tali bir durumdur. Bu nedenle dünya genelinde esas olan, emperyalist küreselleşme saldırılarına karşı "vatancılık" yapmak değil, tam aksine vatancılığı yerin yedi kat dibine batıra batıra enternasyonalizmi, dünya işçi emekçi kardeşliğini bayraklaştırmaktır.

Dünyanın bugünkü koşullarında "vatancılık" uluslararası mali oligarşinin sert tokadını yiyen, rekabet sansını yitirerek, iflasa sürüklenen küçük ve orta mülk sahiplerinin gerici haykırışıdır. Sermayenin ucuz işgücü ülkelerine kayması ile konum kaybı yaşayan işçi sınıfının ayrıcalıklı kesimlerinden de bu gerici vatancılığa meyledenler var. Kimileri eğitimli orta sınıfların, köylülerin, işçilerin uğradıkları konum kaybından doğan tepkilerini bu gerici burjuva vatancılığa devşirmeye; bu tepkiyi yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve faşizmin toplumsal dayanağı haline getirmeye çalışıyorlar. Bundan dolayıdır ki, dünyanın neresinde olursa olsun (sömürgeci boyunduruk ve işgalin yaşandığı ülkeler hariç) bugün, vatancılık ne denli sol amaçlarla yapılırsa yapılsın gericilerin değirmenine su taşımaya yarar.

"Türkiye vatancılığı" devrimcilerin bayrağı olamaz

Türkiye çok uluslu bir devlettir, İran, Suriye, Meksika, Şili, Endonezya, Filipinler vb. gibi. Bu ülkelerin hepsinin ortak özelliği "bir" vatan olmayıp birden çok vatanın bir ulusun boyunduruğu altında olmasıdır. Kimi ulusların vatanı birden çok egemen ulus devletçe pay edilmiştir. Kürdistan, Belucistan ya da Bask ülkesi böyledir. Mevcut devlet sınırları "bir" vatan kabul edilerek yükseltilecek vatancılık savunusu egemen ulusun mevcut pozisyonunu savunmak anlamına gelir. Örneğin, İran'da Farslar egemen ulus, Kürtler ve Beluciler sömürge, Azeriler ve Araplar ezilen ulustur. Sri Lanka'da Tamil ülkesi sömürgeci boyunduruk altındadır. Endonezya'da Doğu Timor halkı sömürge ulustu. Örnekler uzatılabilir. Bu tip ülkelerde Marksist Leninistlere düşen görev asla ve asla egemen ulus devleti vatancılığı yapmak değildir. Tam aksine her biri birer halklar hapishanesi olan bu gerici yapıların parçalanmasını savunmaktır. Çünkü bu "vatan"larda ezen ve ezilen uluslar vardır. Başka bir ulusu ezen ulus özgür olamaz. Ezen ulusun işçi ve emekçilerinin özgürlüğünün ilk koşulu mensup oldukları ulusun başka ulusları boyunduruk altında tutmasına başkaldırmaktır.

Bir ulusun egemenliği altındaki çok uluslu devletlerde "tek vatancılığın" yıkılmasını savunmak küçük küçük devletlerin kuruluşunu istemek anlamına gelmez. Ezen ulusun egemenlik örtüsü olan "tek vatancılık" gericiliktir. Ezilen ulusların bu "tek vatancılığa" başkaldırısı ve ulusal boyunduruğu kırma çabası ilericidir. Ama her iki durumda da ezen ve ezilen ulus proletaryasının hedefi ayrı ayrı ulus devletler inşa etmek ve kendini o devletin sınırlarına tıkmak değildir.

"Sosyalistler", der Lenin, "*büyük hedeflerine ulusların ezilmesine, bütünüyle karşı çıkmaksızın ulaşamazlar. Dolayısıyla* ***ezen*** *ülkelerin sosyal demokrat partilerinin ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkını, terimin özgül politik anlamında yani politik olarak ayrılma anlamında, tanımasını ve bunun bayraktarlığını yapmasını talep etmelidirler. Hakim ya da sömürgeci bir ulusun bu hakkı savunmayan sosyalisti şovenisttir.*

"*Bu hakkın bayraktarlığının yapılması, minik devletlerin kurulmasını teşvik etmek bir yana, tam tersine, daha özgürce, korkusuzca ve dolayısıyla daha geniş temellerde ve daha evrensel ölçekte çok büyük devletlerin ve devletler federasyonlarının oluşumuna yol açar. Bu büyük birimler, kitlelerin lehinedir ve ekonomik gelişmeye daha uygundur.* (Age, 186)

Yine bir başka yerde Lenin şöyle der: "*Rusya bir halklar hapishanesidir… Rus proletaryası, Çarlık tarafından ezilen bütün uluslar için tam ve 'kayıtsız şartsız' Rusya'dan ayrılma hakkını talep etmeksizin, halkın başında muzaffer bir demokratik devrime doğru* (bu anın dolaysız görevidir) *yürüyemez ya da Avrupa'daki proleter kardeşleriyle birlikte omuz omuza sosyalist devrim için mücadele edemez*"(Devrimci Proletarya ve Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, age, s. 201)

Lenin bunları tam da "emperyalizm çağı" için söylüyor. Halk Gerçeği ve Yürüyüş'ün iddiası başka. Diyorlar ki, "emperyalizm çağında vatanseverlik yeni bir içerik kazanmıştır. Vatanseverliğin gerçek sahipleri emekçi halklar, proletarya"dır. Küçük bir ayrıntıyı gözden kaçırıyorlar. Kimin vatanı? Hakim ulusun diğerlerini boyunduruk altında tuttuğu vatan mı, yoksa ezilen ve sömürge ulusların vatan mı? Bu ayrım yapılmadan girişilecek bir vatancılık savunusu ezen ulus

Türk ulusundan sayan proletaryanın bilinçli öncüsünün görevi mevcut "Türkiye vatancılığı"nı savunmak değil, kapitalizm ve emperyalizme karşı sosyal kurtuluş mücadelesini yükseltmektir.

şovenizmine hizmet etmekten başka bir sonuç doğurmaz.

Ulusal değil sınıfsal ezilmişlik masalı

Söz konusu yazıda aynen söyle deniliyor: "Aynı vatan üzerinde yaşayan halklar, tek bir milliyet ve ulustan oluşsalar da ulusal değil, sınıfsal bir özelliğe sahiptirler. Ülkemizdeki gibi çok uluslu topraklarda halklar, onu oluşturan milliyet ve uluslar tüm sınıf ve katmanlar aynı toprağı paylaşmakla kalmamakta, aynı yoksulluğu ve sömürüyü de paylaşmakta ve yaşamaktadır."

Ulusal baskı ve sınıfsal ezilmişliğin, bir ve aynı şey olmadığını bilmek için Marksist Leninist olmaya gerek yok ki. Evet, bir devletin sınırları içinde birden çok ulus bir arada yaşayabilir. Ama bu bir aradalığın iki biçimi vardır: Gönüllü birlik ve zoraki birlik. Örneğin, Belçika'da Flamanlarla Volanlar gönüllü birlik kurdular. Türkiye'de Kürtler zoraki birlik içinde tutuluyor. Bir zamanlar Çeklerle Slovaklar gönüllü birlik içindeydiler. Daha sonra barışçıl biçimde boşandılar. Ama İran'da Kürtler ve Beluciler zorbalıkla boyunduruk altında tutuluyor vb.

Bahsi geçen yazının yazarlarının nedense Türklerin Türkiye devletinin hakim ulusu olduğunu söylemeye dili varmıyor. Yazının bir başka yerinde "halklarımız sadece yoğun bir sömürü içinde açlık ve yoksullukla bırakılmamakta aynı zamanda kültürel baskı ve asimilasyona tabi tutulmaktadır" deniliyor. Kürtlerin, Lazların, Çerkeslerin, Arapların asimilasyona tabi tutulduğunu biliyoruz da "halklarımız"dan Türklerin de onlar gibi asimilasyona uğratıldıklarını duymuşluğumuz yok.

Türk ulusu ve Kürt ulusu arasında ezilmişlikte eşitlik yok. Türk ulusundan bir işçi ile Kürt ulusundan bir işçi de birbirine eşit değil. Türk işçisi Türk olmaktan kaynaklı bir baskı yaşamıyor. İşçi olarak yaşıyor bunu. Bir Kürt işçisi Kürt olmaktan kaynaklı bir baskı yaşıyor. Bir Türk'ün Türk olduğu için köyü yakılmadı, topraklarından sürülmedi, dili yasaklanmadı, ailesi katledilmedi, işkence ve tecavüze uğramadı. Bir Kürt ise bunları yaşadı ve yaşıyor. Bunun içindir ki Türk işçinin sıradan bilincinde "ekmek" öncelikli talepken bir Kürt işçinin kendiliğinden bilincinde öncelik ulusal boyunduruğun kırılmasıdır.

Kaldı ki, Türklerin ve Kürtlerin aynı yoksulluğu ve sömürüyü paylaştıkları iddiası da gerçeği yansıtmaz. Sömürgeci politikalar nedeniyle Kürtlerin yer altı ve yer üstü zenginlikleri yağmalandı. Sanayisi yıkıldı. 1930'larda Diyarbakır Türkiye'nin 3. Büyük sanayi şehriydi, ya şimdi? Kürdistan yoksullaştırıldı, yoksul bırakıldı. Olması gereken asgari devlet hizmetlerinden bile yoksun bırakıldı. Sahi neden nüfuslarına kıyasla üniversite sınavlarını kazanan Kürt çocuklarının oranı Türklerinkinin çok gerisinde? Neden mevsimlik işçilerin ezici çoğunluğu Kürt? Neden büyük sanayi şehirlerinde en vasıfsız işlerde Kürtler yoğunlaşıyor? Liste uzadıkça

uzar. Kürt yoksullar her Türk emekçisi gibi kapitalist sömürüden mustariptir. Ama Kürt emekçiler bir de Türk burjuva devletinin sömürgeci politikaları nedeniyle yoksulluğun dibine itilmektedir.

Türk işçilerinin sosyal kurtuluşu Kürtlerin ulusal kurtuluşu

Kendini Türk ulusundan sayan proletaryanın bilinçli öncüsünün görevi mevcut "Türkiye vatancılığı"nı savunmak değil, kapitalizm ve emperyalizme karşı sosyal kurtuluş mücadelesini yükseltmektir. Bu sosyal kurtuluş mücadelesi zorunlu olarak Türk Burjuva devletinin alaşağı edilmesiyle gerçekleşebileceği için bu mücadele biçim olarak ulus-devletsel olacaktır. Ama içerik olarak enternasyonalisttir. Çünkü amacı bu ulus devleti yıkmaktır, her türlü vatancılığı tarihe gömmektir.

Bu doğru ama yeterli olmayan bir izahtır. Kürtleri ulusal boyunduruk altında tutan Türk burjuva devleti bunu ancak faşist baskıyla, politik özgürlüğü olabildiğince kısıtlayarak sürdürebilmektedir. Bu nedenle sosyal kurtuluş için harekete geçen bilinçli Türk proletaryası bu yolda ilerleyebilmek için tam hak eşitliği temelinde Kürt ulusal sorununun çözümünü, dolayısıyla politik özgürlüğü elde etmeyi ve faşizmi lağvetmeyi programının en tepesine yerleştirmek zorundadır. Türk proletaryası Türkiye Devleti vatancılığının yıkılmasının, Kürt ulusal kurtuluşunun en sıkı savunucusu olmalıdır. Çünkü politik özgürlük ancak bu yoldan elde edilebilir ve ancak bu yoldan sosyal kurtuluşa giden kapılar açılabilir.

Daha tam bir deyişle devrimden sonra Kürt sorununun çözümü değil, devrim için Kürt sorununun çözümü temel düstur olmalıdır.

Tam da burada Marx'ın İrlanda sorunu ile ilgili görüşlerini bir kez daha hatırlamakta fayda var.

"*İngiliz işçi sınıfı İrlanda politikasını egemen sınıfların politikasından ayırmadıkça, İrlanda davasını ortak dava haline getirmekle kalmayıp, 1801'de kurulan birliği dağıtarak onun yerine özgür federal bir ilişki koymadıkça, burada, İngiltere'de hiçbir şey yapamaz… Bu yapılmazsa İngiltere halkının ipleri egemen sınıfların elinde olmaya devam edecektir; çünkü halk İrlanda'ya karşı o egemen sınıflarla buluşmak zorunda kalacaktır. İrlanda'yla savaşım İngiliz halkının her bir hareketini kötürümleştiriyor*" (Seçme yazışmalar, sol, 2. Cilt, s.270)

Ne kadar tanıdık değil mi? İngiliz kelimesinin yerine Türk, İrlanda yerine Kürdistan'ı koyun Marx'ın bakış açısını bugünkü Türkiye'ye uyarlamış olursunuz.

Bir başka yerde de Marx şunları ifade ediyor: "*Sıradan bir İngiliz işçi… İrlandalı işçiyle ilişkisinde, kendini* ***egemen*** (iM) *ulusun bir üyesi olarak görüyor. Ve bunun sonucu, İngiliz aristokratlarıyla kapitalistlerin İrlanda'ya karşı bir aleti durumuna düşüyor, böylece onların kendi üze-*

rindeki egemenliğini güçlendiriyor. İrlandalı işçiye karşı dinsel, toplumsal ve ulusal önyargılar taşıyor. ABD'nin eski köleci devletlerinde 'yoksul beyazlar'ın zencilere karşı tutumu ne idiyse İngiliz işçisinin İrlandalı işçiye karşı tutumu da oldu". (Age, II. Cilt, s. 14)

Demek ki, Halk Gerçeği ve Yürüyüş'teki yazıda iddia edildiği gibi "aynı vatan üzerinde yaşayan halklar…. aynı yoksulluk ve sömürüyü" paylaşmamaktadır.

Çünkü buralardaki "*yalnızca basit bir ekonomi sorunu değil* ***ulusal****(iM) bir sorundur*"(1.cilt,s.271)

Böyle olduğu için de "*İngiliz işçi sınıfı, İrlanda'dan kurtulmadıkça* ***hiçbir şey başarmasına*** *(iM) olanak yok. Manivela İrlandaya uygulanmalı. İrlanda sorununun genel toplumsal hareket açısından bu kadar önemli olmasının nedeni bu*" (age. 273)

Kürt işçiler, yoksullar için öncelikli konu tam hak eşitliği temelinde ulusal sorunun çözümüdür. Çünkü ulusal boyunduruk sınıfsal boyunduruğun üzerine vurulmuştur. İkinciyi kırmaya ancak birinci kırılarak girişilebilir. Bu sömürgeci boyunduruk Türk burjuva devleti tarafından vurulduğuna göre bu devlete karşı mücadelelerinde Türk ulusundan ilerici güçlerle ittifak kurmaya yönelmesi gerekir. Ama işçi sınıfının nihai hedefi ulusal kurtuluş değil sosyal kurtuluş olduğu için Türk burjuva devletine karşı Türk işçisiyle birleşmeyi sosyalist bir görev olarak önüne koyar.

Kürt sonunu yalnızca Türk devletinin iç sorunu değil. İran, Suriye, Irak devletleri bu sorunun diğer parçaları, Kürt ve Türk uluslarının demokratik-sosyalist cumhuriyetlerinin federatif birliği, iki cumhuriyetli gönüllü özgür birlik bir çözüm olsa da yeterli olamaz. Daha geniş bir Ortadoğu demokratik-sosyalist federasyonu için mücadele edilmelidir.

Türk ve Kürt sosyalistlerinin dar anlamda enternasyonalist görevleri bunlardır.

ABD TÜRKİYE'Yİ BÖLÜYOR MU "KORUYOR" MU?

Yücel Yıldırım

"ABD emperyalizmi Türkiye'yi bölmek istiyor!"

Bu dogma, MHP'den İP'e, hatta bazı sol örgütlerin tabanına değin yaygın. Bazı örneklerini verelim.

TKP, Türkiye'nin emperyalist AB'ne girmesine karşı çıkarken, emperyalizme karşı mücadelenin özel önem taşıdığı koşullardan geçildiğini tespit edip Yurtsever Cephe'yi öncelikli görev alırken, emperyalistlerin Kürtlerin ayrılığını destekleyip Türkiye'yi parçalamak politikası güttüğüne inanıyordu:

*" Türkiye işçi sınıfı… Kürt ve Türk halkının birbirinden koparılmasına**, Türkiye'nin emperyalist projeler doğrultusunda parçalanmasının***(bba) gündemde tutulmasına karşı koymadan işsizlik, yoksulluk, özelleştirme, sendikasızlaştırma gibi başlıklarda söz sahibi olamayacaktır."*(TKP 8. Kongre Raporu, 2006)

*"Bilinmelidir ki, TKP'nin **Türkiye'nin bölünmesine*** (bba)*ve emperyalizme karşı duruyor olması"(*TKP 2004 Konferans Raporu)

Kürt hareketini "*ayrılıkçılık"*la ve "*emperyalizm yanlısı konuma"* sahip olmakla itham ederek*," Kürt*

dayanışmacılığının toplum genelinde sol kimliğin bir parçası olarak algılanmasında iki sorunlu nokta" (TKP 2004 Konferans Raporu) tesbitiyle, Kürt ulusal demokratik hareketiyle ittifaka karşı çıkıyordu. TKP, emperyalistlerin Türkiye'yi bölme politikasına karşı Yurtsever Cephe öncelikli görevini saptayarak mücadele ederken, aynı zamanda bürokrasi ve ordunun "bağımsızlıkçı" unsurlarını "komünist yurtseverliğe" kazanmayı umuyordu:

"***Komünist yurtseverliğin*** düzen partilerinin pasif destekçisi konumundaki kitleler, ***bürokrasi, ordu, akademi gibi kurumlarda tamamen tasfiye edilemeyen «bağımsızlıkçı» yönelimler nezdinde ağırlık kazanması kaçınılmaz*** *olacaktır.* ***Genel olarak samimi anti-emperyalist kategorisine giren bu kesimlerin***..... ***yurtseverlik kulvarında TKP'ye yakınlık hissetmeleri*** *ise çok büyük bir olasılıktır."*(bba), (TKP 2004 Konferans Raporu).

TKP ***"samimi anti-emperyalist"*** göstermek isteyerek "***bürokrasi***, ***ordu, akademi"*** kesimlerini ve bunlara bel bağlayan kitleyi kazanmak için de bu milliyetçi teoriyi oluşturmuştu. Gerçekte ise TKP'ye yaklaşacak olan bu kesimler olmayacaktı. İktidardaki konumunu kaybetmemek için ABD'ye mesafeli hale gelen Ergenekoncu generallerin ideolojik etki alanına, emperyalist küreselleşmeyle toplumsal statüsünü kaybetmeye tepki duyan küçük burjuva kitlelerin tutucu-modernist tepkisinin şovenist milliyetçiliğinin etkisine giren TKP'ydi. Hatta öyle ki "ülke çıkarı ve ülke güvenliği"gibi şovenist milliyetçi kavramların "komünistçe anlamlandırılması, ilişkilendirilmesi ve kullanılması" gerektiğini bile vurguluyordu.

İzleyen hemen sonraki yıllarda Ergenekoncu generallerin, İP, ADD ve Baykal CHP'sinin öncülüğünde milyonları bulan kitle eylemleri yapıldı. Hrant Dink ve Danıştay suikastları bu kampanyanın bir parçasıydı. 2007'de bu eylemlerin kitleselliği doruğuna ulaştı. Öncülük yapanların temel bir niteliği de Kürtlere ve KUDH'ne düşmanlıktı. Bu düşmanlık 'Emperyalizm Türkiye'yi bölmek istiyor ve Kürt hareketini bunun aracı yapıyor', 'AKP ve ABD Kandil'e kara harekatına izin vermeyerek Kürt hareketini koruyor ve bölücülüğe yardım ediyor' söylemleriyle dile getiriliyordu. HKP gibi bazı sol gruplar, generalleri açıktan destekleyerek bu gerici-faşizan harekete katıldılar. TKP ise daha incelterek sunduğu milliyetçi tezleriyle bu hareketin etki alanında yer aldı. Bu gruplar, bu hareketin kitlesini, hatta yazdıkları gibi militarist ve sivil bürokratik kadrolarını bile "yurtseverlik" temelinde kazanacaklarını sanacak kadar boş inançlar da beslediler. Fakat kendileri gerçekte onların kuyruğuna takılmışlardı. Nitekim doruğuna ulaşan modernist şovenist kitle hareketinden bir şey kazanamadılar.

HKP gibileri generallere bağlılığını sürdürecek kadar milliyetçi tezleri sürdürürken, TKP 2011 seçimlerinde

daha da gerilediğini görünce, bir adım geri attı. "Kürt hareketiyle açılan ara"yı kapatma yönelimine girdi. Anti-emperyalizmi milliyetçi çizgide ele alan tezlerini biraz daha inceltmek zorunda kaldı. Fakat tümüyle bir kenara atmadı. Özellikle 'emperyalizmin Türkiye'yi bölmek istediği' milliyetçi dogmasına inancını sürdürdüğünü çeşitli vesilelerle gösterdi:

"Ortadoğu'daki büyük emperyalist proje ve onun en önemli taşıyıcılarından biri olan Türkiye Cumhuriyeti'ne, onun merkezi iktidarına ve oradan bölgeye baktığımızda şunu görmeliyiz. Zannediyorum bunu Kürt devrimciliği içinde de gören kesimler var. Ortadoğu'nun bugününde herhangi ***bir halkın kendi kaderini tayin hakkını****, komşu kardeş halklarla iradi bir birliktelik yönünde değil de,* ***bağımsızlık yönünde kullanması*** *durumunda yalnızca bundan* ***kazanacak olan emperyalizm olacaktır****."*(bba) (TKP MK üyesi Aydemir Güler, ANF'nin Kürt sorununa ilişkin sorularını yanıtladı, Haziran 2012).

KUDH'nin öncülüğünde Kürt ulusunun bağımsızlık kazandığını varsayalım, bu neden emperyalizme yarasın? Bunu ileri süren anlayış elbette ezilen-sömürge Kürt ulusunun bağımsızlık isterse emperyalizmin Türkiye'yi bölme oyununa gelmiş olacağı paranoyasını sürdürdüğü için emperyalizmin yararına olacağını vurgulayabiliyor. Türk burjuvazisinin ilhakını, antiemperyalizm adına savunmaktan geri durmuyor. TKP liderleri bu milliyetçi paranoyadan kendilerini kurtaramadıkları için, Ergenekoncu generallerin hareketinden beklentilerine son vermelerine rağmen, yine de Kürt ulusunun olası 'bağımsızlık' hareketine kararlılıkla karşı duruyorlar.

Ergenekoncu generallere teori ve politika oluşturma memurluğunu üstlenen Perinçek, 90'lı yıllardan bu yana sürdürdüğü şovenizmi Kürt hareketine karşı bugün de aşırıya vardırarak devam ettiriyor. Bu şovenizmi etkili kılmak için kullandığı dayanaklardan biri, 'Emperyalizmin Kürt hareketini Türkiye'yi bölmek amacıyla kullandığı' yalanıdır:

ABD ve emperyalistler, kendileriyle mesafeli olmayan yenisömürge ülkeler işbirlikçi iktidarlarını – yenisömürge egemen sınıf iktidarlarının ezici çoğunluğu bu niteliktedir- korumakta, istikrarlı kılmaya var güçleriyle çalışmaktadırlar, çünkü bu iktidarlar-devletler, mali-ekonomik yeniden sömürgeleşmenin doğrudan uygulayıcılarıdır.

"PKK, 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra ABD planları içinde rol üstlenme ekseninde cephe tuttu ve silahlı mücadele yürüttü." (ABD ve İsrail'in "Kürdistan" girişimi çöküyor -22 Kasım 2012)

"Türkiye, bugün hızla bölünüyor. AKP'nin Abdullah Öcalan'ı muhatap kabul etmesi, Oslo görüşmeleri, Yeni Anayasa yoluyla PKK hükümetçikleri kurma girişimi... Geldiğimiz yeri tanımlıyor. Daha önemlisi, bugün Güneydoğu'nun birçok yerinde PKK yönetimlerinin oluşmasına yol verilmiştir." (AKP Bölüyor Devrim Birleştirir)

"ABD, İsrail, AKP ve PKK, Türkiye'ye kuvvet kullanarak bölünmeyi dayattılar ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ni Ergenekon-Balyoz operasyonlarıyla neredeyse bir yaptırım gücü olmaktan çıkarmışlar…

Biz, Kürde felaket getirecek olan bölünme seçeneğine cepheden tavır alıyoruz.

PKK'nın projesi; ABD'nin kuklası olan, bütün Ortadoğu halklarının bağrına bir hançer gibi giren İkinci İsrail'dir."(Kürt sorununu Ulus Meydanı çözer… 2 Kasım 2012)

Kürtçe savunma gibi en basit ulusal hak talebini bile bölücülükle suçlayan Perinçek, milli güçleri cesaretlendirip iktidara taşıdıktan sonraki -hayali de olsa- eylem planını açıklıyor:

" Irak hükümetiyle anlaşacağız ve Irak'ın toprak bütünlüğünü ortak harekâtla sağlayacağız.

Irak toprakları içindeki bölücü üsler temizlenecektir... PKK'nin, ancak o zaman bu barışçı çözüme geleceğini göreceğiz. Gelmeyenler etkisiz kalacaktır." (Kürt Sorununun Çözümünde Basit Eylem Planı,17 Ağustos 2012)

Perinçek emperyalizmin Kürt hareketi eliyle Türkiye'yi böleceği paranoyasının şampiyonudur. PKK'nin ikinci İsrail kurmak istediğini söyleyecek, MHP demagojisine sarılacak kadar alçalmaktadır. Generallere güven vermek için Kürt hareketine düşmanlıkta sınırsız ilerleyerek, AKP'yi bile PKK'ye taviz verdiği için eleştirmekte, tavizsiz davranan Erdoğan'ı, sözüm ona tavizkar davranan Gül'e karşı desteklemektedir. Böylece birinci düşman olarak KUDH'ni hedefe koymakta, AKP'yi ikinci sıraya oturtmaktadır. Çözüm olarak da, Srilankavari katliam, Gülenvari "kök kurutma",Güney işgali ve PKK'yi imhayı önermektedir.

ABD ve emperyalizmin, Türkiye'yi bölmek istediği paranoyasını, AKP bile kullanıyor. Erdoğan'ın başdanışmanı ve milletvekili Yalçın Akdoğan, Kürt hareketine karşı ABD ve AB'nin AKP Hükümetine her türden yardım ve desteğine rağmen "***Türkiye'nin dostlarının PKK'yi denklemden çıkarmaya yönelik girişimleri sabote ettiklerini***" (Star, 19 Ekim 2012) yazabiliyor.

Çarpıcı bir tavır da, Pentagon'daki bir seminerde kullanılan haritada, Kuzey Kürdistanı da içine alan "Özgür Kürdistan" haritasının yer almasını, yalnızca MHP ve İP, ABD'nin Türkiye'yi bölmek istediğinin kanıtı olarak götermiş olması değil, Emek-

çi sol hareketin birçok kaleminin de, bundan hareketle ABD'nin Türkiye'yi bölmeyi istediğine inandığını dile getirmiş olmasıydı.

Cansıkıcı bu durumu dikkate alarak, ABD ve emperyalizmin, yenisömürge çokuluslu ülkeleri parçalama stratejisinin olup olmadığı sorununu ele almak gerekir.

ABD ve emperyalizm, yenisömürge burjuva iktidarlarının yalnızca bir kısmını yıkmak istiyor

ABD ve emperyalizm, yalnızca kendisine mesafeli bazı iktidarları yıkmak istiyor. Miloseviç, Saddam, Kaddafi iktidarlarını bu nedenle yıktı. İran molla, Suriye Baas rejimlerini bu nedenle yıkmak istiyor. Bu iktidarlar 1990 öncesi SB ile ABD arasındaki güç ilişkisi koşullarında ve emperyalizme karşı mücadelenin yüksekliği ortamında, ABD ve emperyalizme karşı mesafeli duruş gösterme imkanı buluyorlardı. Özgün yerel burjuva çıkarları doğrultusunda tavır takınabiliyorlardı. Öyle ki, Saddam ABD ve CIA ile ittifak kurarak iktidara geldiği halde '70'li yıllarda SB ile ilişkilerini o günün güç ilişkileri sayesinde geliştirebildi. İran'la savaşta yeniden ABD'den destek aldı. Ama Kuveyt gibi ABD'ci monarşinin elindeki petrol deposunu '90'lı yılların değişen güç ilişkileri koşullarında ilhak etmeye kalkışınca, ABD'nin devasa savaş makinasının ateşi altına alındı. İkincisinde ABD Irak'ı doğrudan işgal ederek Saddam iktidarını yıktı.

İran devriminin zaferini İran halklarından çalan Humeynici mollalar, ABD ve Avrupa emperyalistleri tarafından, devrimin kesin zaferini önlemenin bir alternatifi olarak kısmen ve geçici olarak desteklendiler. Bu o günün güç ilişkileri ortamında ABD liderliğindeki Batılı emperyalistlerin SB'ne karşı bir önlem olarak taktik politikasıydı da. ABD ve Batılı emperyalistler, kendilerine yakın olan Bazergan Hükümeti'nin temsil ettiği güçlere Mollaların özgürlük tanıyacağı ya da ortak iktidarı kabulleneceği hesabına dayanıyordu. Molla rejimi, Ortadoğu'daki İslamcı hareketleri destekleyince ve ABD'ye yakın güçlere de serbestlik tanımayınca, ABD'nin hesapları bozuldu ve Molla rejimini hedef aldı.

Bugün değişen güç ilişkileri ortamında ABD ve Batılı emperyalistler molla rejimini yıkmak istiyorlar.

ABD ve Batılı emperyalistler, '90'lı yıllara değin Yugoslav yönetimini önce sosyalist kampa karşı desteklediler, sonra sosyal emperyalist nüfuz politikası izleyen SB'ne karşı iyi ilişkiler içinde oldular. Ama '90'lı yıllarda, Miloseviç ekonomik politikalarında emperyalistlerle işbirliği yapmasına rağmen, dış politikada farklılıkları nedeniyle emperyalistler tarafından devrildi.

Yine bu süreçte Taliban gibi, radikal İslamcı iktidarları ve hareketleri, politik bakımdan kontrol dışına çıktıkları için, ABD ve emperyalizm yık-

tı veya hedef aldı. Afganistan'ı işgal etti. Hamas iktidarını tanımadı, şimdi boyun eğdirerek sistem içine alma politikası izliyor. Benzer bir taktiği Sudan'ın İslamcı diktatörü El Beşir'e karşı da izliyor.

Demek ki ABD(ve diğer emperyalistler), gücünün doruğunda olduğu ve ABD yüzyılı ilan ettiği 90'lı yıllarda bile yalnızca kendisiyle mesafeli duran geçmişin güç ilişkileri içinde politikalarını şekillendirmiş iktidarlar ile kontrol dışına çıkmış radikal İslamcı iktidarları hedef almış ama kendisine bağımlı ve geçmişte mesafeli olup pozisyon-politika değiştiren (Angola MPLA, Etiyopya Meles, Güney Afrika ANC, Vietnam KP, Hindistan Kongre Partisi gibi) iktidarları korumuş, istikrar sağlamaya çalışmıştır. Korumaya ve istikrarlı kılmaya çalıştığı yenisömürge iktidarlar, bütünün ezici çoğunluğunu oluşturmaktadır. ABD ve emperyalizm, Endonezya'dan Latin Amerika ve Ortadoğu'ya dek işbirlikçi iktidarları, askeri darbelerle, karşıdevrimci iç savaşlarla ve mali-ekonomik-silah desteğiyle güçlendirmeyi, istikrara kavuşturmayı, temel bir politika olarak uyguladı. Sonucu onlarca yenisömürge ülkelerde yüzlerce askeri faşist darbe, gerici iç savaş saldırılarıyla milyonlarca insanın ölümüne, halkların geleceklerinin karanlığa boğulmasına yol açtı. ABD ve emperyalizm bu temel politikasını uygulamaya devam ediyor.

Bugün de, ABD ve emperyalizm, yenisömürge burjuvazileri ve iktidarlarıyla işbirliği içinde bu ülkeleri mali-ekonomik sömürgeleştirmeye çalışıyor. Bölgesel emperyalist birlikler içinde ve dışında kapitalist dünyayla entegrasyona birleşmeye en yatkın kesimlerini yönetime getirme politikası izliyor. "Teröre karşı mücadele" argümanıyla, işbirlikçi iktidarların istikrarı için her türden gerici/faşist saldırganlığı destekliyor, en saldırgan militarist devlet örgütlenmelerini birlikte inşa ediyor. Sistem içine alınacak güçlere ve ezileceklere ilişkin politikaları birlikte uyguluyor. Öyle ki, yenisömürge ülke iktidarlarının günlük yürütmesini bile birlikte gerçekleştiriyor. Meksika'dan, Türkiye'ye, Filipinler'den Mısır'a, karşıdevrimin egemenliğinin iç ilişkilerinde de, halk hareketlerine karşı mücadelede de bu gerçek yaşanıyor.

ABD ve emperyalistler, kendileriyle mesafeli olmayan yenisömürge ülkeler işbirlikçi iktidarlarını –yenisömürge egemen sınıf iktidarlarının ezici çoğunluğu bu niteliktedir- korumakta, istikrarlı kılmaya var güçleriyle çalışmaktadırlar, çünkü bu iktidarlar-devletler, mali-ekonomik yeniden sömürgeleşmenin doğrudan uygulayıcılarıdır. Bu iktidarların temsil ettikleri yerel burjuvazinin sınıf çıkarları, özellikle kapitalist emperyalist ekonominin bugünkü bütünleşmesi düzeyinde bundan yanadır. Uluslararası tekellerin yenisömürge ülkeler kapitalizminde mali ve ekonomik bakımdan doğrudan egemen hale, iç olgu haline geldikleri günümüz koşullarında, emperyalist devletlerin

yeni sömürgelerin siyasi yönetimine daha ileri derecede katılmalarını ve olası tehlikelere karşı onları daha çok korumalarını getirmektedir. Emperyalist devletler temsilcisi oldukları dünya tekeller grubunun komitesi ve bekçisiyse, yerel burjuva iktidarlar/devletler, yalnızca yerel burjuvazinin değil uluslararası tekellerin de komitesi ve bekçisidir.

Bu durum aynı zamanda yerel burjuva iktidarların "ulusalcılığının" tasfiyesidir. '90 öncesi güç dengesi ortamında özgün gerici çıkarları temelinde politikalar da uygulayan, bu temelde kısmen egemen emperyalistlerle çelişkilere düşmüş az sayıdaki gerici yerel burjuva iktidar, bundan vazgeçmek zorunda kalmakta, vazgeçmeyen temsilcileri emperyalizm tarafından devletin yönetim mevzilerinden tasfiye edilmektedir.

Bu saldırılarda dikkat çeken nokta, ABD ve emperyalizmin, Kore ve Vietnam'da (Almanya'da da bir başka biçimde) ulusu burjuvazisi ve gerici güçlerine dayanarak ama esasen sömürgeci işgaller yoluyla böldü. Çünkü emperyalizmden devrimle kopan ulusların bir parçasını da olsa emperyalist gericiliğin egemenliği altında tutmak emperyalizmin çıkarınaydı. Yerel burjuvazinin çıkarı da bununla çakışıyordu.

Emperyalizm yenisömürge ülkelerin hangilerini bölüyor

Emperyalizmin, yalnızca kendisine mesafeli az sayıdaki yenisömürge ülke iktidarını yıkma politikası izlediğini vurgulamıştık. Emperyalistlerin devirdiği bu iktidarların devlet sınırları içinde ancak daha az ülkede ezilen uluslar vardı. Yugoslavya, Irak ve Afganistan'da. ABD ve emperyalistler, Yugoslavya'yı bölmelerine rağmen Irak'ı ve Afganistan'ı işgal ettiler ama bölüp parçalamadılar. Çünkü Yugoslavya'nın tek bir emperyalist devletin egemenliği altında tutulabilmesi üzerine ABD, Almanya ve Rusya anlaşmazlığı vardı. Egemenlik alanlarına bölüşmek zorunda kaldıkları için Yugoslavya'yı böldüler. Bu bölünmede Yugoslavya'yı oluşturan ulusların burjuvazilerinin başını çektiği gerici ulusal hareketleri kullandılar. Ama Irak'ı işgal eden ve yeniden himayeci sömürgeciliği altına alan, Afganistan'ı kendi liderliğinde birleşik emperyalist işgal/egemenlik altına alan ABD, Yugoslavya'da yaptığının tersine Afganistan ve Irak'ın bütünlüğünü korudu, çünkü bütünlüğü koru-

yacak Afganistan ve Irak'ta emperyalist egemenliğini sürdürmek daha çok çıkarınaydı.

Bugün eğer Irak yeniden bir bölünme tehlikesiyle karşı karşıya ise, bu, ABD'den çok Maliki'nin Şii egemenliğini, bununla petrol imkanını Şii burjuvazisinin çıkarları lehine kullanmayı dayatması, bu tehlikenin birinci sebebi olacaktır. Kısaca, Saddam'ın ya da Maliki'nin olsun yerel burjuva iktidarlar da, ABD emperyalizmin sömürgeci egemenliği de, ulusları zoraki ilhak altında tutarak, hak eşitsizliğini sürdürerek, bölünmeye maddi temel oluştururlar.

ABD ve diğer emperyalist güç odakları, işbirlikçi iktidarlara sahip oldukları ülkelerde, bırakalım bölünmeyi, tersine gerici istikrar ve bütünlüğü koruma politikası izlerler, kapitalist maddi temelin bölünmeyi üretmesi bununla çelişkili birlik oluşturur. Emperyalistler aralarındaki rekabet nedeniyle ancak rakiplerinin işbirlikçi iktidarlarını zayıflatmak için varsa ezilen ulusların ayrılma hareketlerini kışkırtır ve teşvik ederler.

ABD'nin emperyalist sistemin liderliğini yaptığı 1945'ten günümüze gelen süreci bu bakımdan incelediğimizde bu gerçeği pratik kanıtlarıyla görebiliyoruz. ABD bu süreçte çokuluslu yenisömürge ülkeler işbirlikçi iktidarları koruyup güçlendirdiği gibi, küçük çaplı da olsa işbirlikçilerinin ilhak ve işgallerini bile destekledi. Örneğin, ABD, Endonezya'nın 1975 yılında Doğu Timor'u işgali ve ilhakını destekledi. Çünkü Endonezya diktatörü ABD'ci Suharto'ydu, bu ilhak ABD'nin çıkarınaydı. Kısaca emperyalist sistemin lideri ABD Endenozya'yı bölüp parçalamanın aksine büyüttü. Irkçı beyaz Güney Afrika'nın Namibya'yı, siyonist İsrail'in Filistin'i işgal ve ilhakını destekledi. İngiliz ve ABD emperyalistleri Portekiz'in Afrika sömürgelerini sürdürmesini destekllediler. İngiliz ve ABD emperyalistleri, Şah iktidarı altındayken yenisömürge İran'ın "iç" sömürgeleri üzerindeki ilhakını destekllediler. Hatta öyle ki İran Şahı'nın generalleri, Azerbaycan ve Mahabat özerk cumhuriyetlerini, İngiliz emperyalizminin desteği ve SB'ni yeni bir savaşla tehditi sayesinde yıkabildiler. Daha yakın tarihte ise Şah İran'ının Irak'a ait Şattül Arap'ı işgaline ABD ve Batılı emperyalistler destek vermişlerdi. Yine günümüzde Sri Lanka'nın Tamiller'e karşı soykırımını ABD'den Çin'e değin uzanan yelpazede rakip emperyalistler bile destekllediler, Sri Lanka'nın"bölünmez bütünlüğü"nü sağladılar.

Peki o halde emperyalizm yenisömürge ülkelerde "bölüp parçalama" işini hiç yapmıyor mu? Yapıyorsa hangi iktidarlara karşı veya hangi ülkeleri bölüyor?

Açık ki, kendisine mesafeli iktidarların olduğu yenisömürge ülkeleri, eğer birliğini koruyarak işgal edemiyorsa, "bölerek" yutuyor. Sömürgeleştirebildiği parçalarını ayırma işini işgalle veya ayrılma eylemini yürüten ulusalcı hareketleri destekleyerek

yapıyor. Irak işgalinde ABD bütünü ele geçirdiği için bölmeye gerek görmedi, Güney Kürdistan'a federasyon vermekle yetindi. Eğer Maliki iktidarı daha çok İran molla rejimi yanlısı olmaya yönelirse Güney Kürdistan'ın ayrılmasını destekler, yoksa desteklemez.

Doğu Timor'un ayrılmasını isteyen ve kışkırtan emperyalizm değildi. Tersine ABD Endonezya'nın 1975'te Doğu Timor'u işgal-ilhakını ve halkını soykırıma uğratmasını var gücüyle desteklediği halde, 2000'de ayrılmasını sağlamak zorunda kaldı. Çünkü Suharto diktatörlüğü, yaklaşık 30 yıl boyunca 200 bini aşkın Doğu Timorluyu katletmiş, gerçekleştirdiği soykırım, ayrılmayı kaçınılmaz kılmıştı. Emperyalizm, ABD, egemenliğini orada sürdürmeyi sağlayarak ayrılmayı onaylamanın dışında başka bir yol bulamaz duruma gelmişti.

2012'de gerçekleşen Güney Sudan'ın ayrılmasını emperyalizm destekledi. ABD ve diğer emperyalistler, önceki ve Numeyri ile El Beşir'in diktatörlükleri sürecinde yaklaşık 2 milyon Güney Sudanlının katledilmiş olması sonucunda doğan durumu Güney Sudan'ın ayrılmasını destekleyerek, Güney SHKO/H'ni kendilerine bağımlılaştırarak değerlendirdiler, kullandılar. Eğer güçleri çok sayıda cephede savaş yürütmeye yetseydi, Sudan El Beşir diktatörlüğünü yıkarak merkezi bir Sudan'da işbirlikçi iktidarı kurmak işlerine daha çok gelirdi. Bölünmeyi gerektirmeyen burjuva bir çözümle-örneğin özerklikle- Güney Sudan sorununu "halleder"di.

ABD ve Batılı emperyalistler, Rusya'ya karşı Çeçen ulusal hareketini başlangıç yıllarında destekledi ve sonra sattılar. Çin'e karşı Doğu Türkistan Uygur ulusal hareketini destekliyorlar.

ABD, Molla iktidarını yıkmak amacıyla İran'da Beluci Sünni İslami hareketi destekliyor ama Pakistan'daki Beluci ulusal hareketini ezmesi için Pakistan devletine yardım ediyor. İran'da PJAK'ı devrimci özelliklerinden dolayı desteklemiyor.

Konumuza ilişkin olguların tümünün incelenmesinden rahatlıkla çıkarılabilecek sonuç, *emperyalizm, yalnızca işbirliğinde kendisiyle mesafeli yenisömürge iktidarları yıkmak için onların ilhakı altındaki ezilen/sömürge ulusal hareketlerini destekler; merkezi iktidarı ele geçiremiyorsa ve ezilen ulus hareketi devrimci değilse ayrılmayı destekler.*

ABD ve emperyalist güç odakları, aralarındaki rekabeti henüz yeniden paylaşım savaşına tırmandırmadıkları bugünkü koşullarda, çok uluslu yenisömürge devletlerin büyük çoğunluğunda kendi işbirlikçisi ezen ulus egemen sınıf iktidarlarını o ülkelerin ezilen/sömürge uluslarına ve ulusal hareketlerine karşı destekliyorlar. Ulusal mücadelelerin sürdüğü Hindistan'dan(Keşmir, Assam ulusal hareketleri), Pakistan'dan (Beluciler), Filipinler'e (Moro halkı), Türkiye'den(Kürtler), Fas'a(Batı Sahra), Güney Afrika 'ya (siyah halk

ve Namibya) Nijerya'ya(Ogoni halkı), İspanya'dan(Bask halkı), Sri Lanka'ya(Tamiller), ulusal hareketlerin karşısında ezen ulus egemen devletlerini, onların ilhaklarını/sömürgelerini korumaları yönünde desteklediler.

Bu emperyalist kapitalizmin doğasına da uygundur. Kendi egemenlikleri altındaki devletleri "ayrılıkçı ezilen uluslara karşı" destekler ve korurlar.

Rakip emperyalistlere karşı ezilen ulus ayrılığına destek

Emperyalistler arasında rekabet esastır. Hâkimiyet alanlarını yeniden paylaşma rekabeti içinde emperyalist devletler, sömürgeleri kapmak için rakip egemen emperyalist devletlerin sömürgelerindeki ulusal hareketleri pek çok kez desteklemişlerdir. Özellikle sömürgecilikte geç kalan Alman emperyalizmi, 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sürecinde, İngiliz emperyalistlerine karşı bu politikayı gütmüştü. *"Alman burjuvazisi, Hindistan'daki hoşnutsuzluğu ve Britanya aleyhtarı hareketi körükleyerek kendi askeri durumunu iyileştirebileceği umudundadır."* (Lenin, Alman Şovenizmi ile Alman-Olmayan Şovenizm)

Emperyalist paylaşım savaşında zafer kazanan İtilaf devletleri ve onların liderliğini yürüten İngiliz emperyalistleri, Alman emperyalizminin cephesinde yer alan Osmanlı ve Avusturya-Macaristan imparatorluğunun ilhakı altındaki ulusların vatanlarının bir bölümünü doğrudan sömürgeleştirdiler(Arap ülkeleri, Güney Kürdistan vb), bir bölümünde ise bağımlı ulusal veya çok uluslu yarısömürge devletler kurdular. Bu süreçte ulusal hareketlere destek verdiler. Çünkü bu iki imparatorluğun geçmişten kalan sömürge ve ilhaklarını paylaşmak istiyorlardı. Bunlar yenilen rakip blokta yer alınca, emperyalist zaferin ganimeti olarak bu imparatorlukların ilhaklarını gasp ettiler. 2.emperyalist paylaşım savaşı sürecinde Japon emperyalizmi, İngiliz sömürgesi Hindistan'da Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu desteklemiş, eğiterek silahlandırmıştı.

Geçen yüzyılın başında ABD, Latin Amerika'yı ele geçirme mücadelesinde İspanyol sömürgeciliğine karşı ulusal bağımsızlık hareketlerini destekler pozisyonda yer alarak kurulacak yeni devletleri kendisine bağımlı hale getirmeye çalışmış, ulusal kurtuluş mücadelesinin gücünün büyüklüğü nedeniyle, Orta Amerika'daki işgalleri dışında diğerlerini ancak değişik düzeylerde bağımlılığı altına alabilmiş, fakat ilhak edememişti.

Son yıllardaki başka bir örnek ABD egemenliğindeki Gürcistan burjuvazisinin ilhakçılığına karşı, Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın ayrılığını savaşla desteklemesidir.

Emperyalist egemenliğin kullandığı bazı yöntemler

Kapitalizmin emperyalizm aşamasının bir yüzyılı boyunca emperyalist-

ler, sömürgeciliği dünya çapında gerçekleştirmiş olmakla kalmadılar, Çin, Türkiye, İran gibi eski imparatorlukları yarısömürgeleştirdiler, Çin'de olduğu gibi, sömürge yarı-sömürge statü oluşturdular. Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ı işgal ettiler.

Emperyalistler arası çelişkilerin yol açtığı yarım yüzyılda iki büyük dünya savaşı, sömürgeleri, nüfuz alanlarını, hammadde kaynaklarını, sermaye ve meta ihraç alanlarını güç ilişkilerine göre yeniden paylaşım savaşlarıydı.

Halkları bölen ezen ulus şovenizmi olduğu, emperyalizm tarafından desteklendiği halde, arsız bir demagojiyle tersi bir fikri 'emperyalizm ayrılıkçı hareketleri destekleyerek ülkeyi bölüyor' görüşüyle bu şartlanmayı genişletiyor, sola yayıyor, güçlendiriyor. Böylece halkları işçi sınıfını şovenizmle bölen tavrını aklamış hatta antiemperyalist göstermiş oluyor.

Fakat emperyalizm çağı aynı zamanda proleter devrimler çağıydı. Ekim devriminin açtığı yoldan emperyalist sömürgeciliğe karşı ulusal kurtuluş mücadeleleri sökün etti. Faşizme karşı antifaşist devrimlerin komünist partiler öncülüğündeki büyük zaferi emperyalist sömürgeciliği çöküşe doğru itti ve sonrası süreçte çökertti. Emperyalizm yenisömürgecilik manevrasıyla buna cevap verdi.

Antifaşist devrimlerin büyük zaferini izleyen dönemde sosyalist kampın kuruluşu, emperyalist kamp karşısında yarattığı güç ilişkisi koşulları, emperyalist sömürgeciliği frenleyerek, pek çok milliyetçi burjuva iktidarın, halkçı hükümetlerin ABD'ye karşı mesafeli pozisyonlar almasına olanak verdi. SB'nin kapitalist restorasyon sürecine girmesiyle de, SB'nin büyük gücü, bu frenleyici rolü devrimci olmayan biçimde oynadı.

ABD liderliğindeki emperyalizm, yenisömürgecilik döneminde, egemenliğini korumak için, komünist ve devrimci partiler öncülüğündeki antisömürgeci ve demokratik devrimlere karşı, işgallere (Kore ve Vietnam), devasa silah yardımlarıyla karşıdevrimci iç savaşlara (Çin ve Yunanistan devrimine karşı); yeni sömürgelerdeki devrimci yükselişe ve ilerici burjuva hükümetlere karşı askeri faşist darbelere başvurdu.

Bu saldırılarda dikkat çeken nokta, ABD ve emperyalizmin, Kore ve Vietnam'da (Almanya'da da bir başka biçimde) ulusu, burjuvazisi ve gerici güçlerine dayanarak ama esasen sö-

mürgeci işgaller yoluyla böldü. Çünkü emperyalizmden devrimle kopan ulusların bir parçasını da olsa emperyalist gericiliğin egemenliği altında tutmak emperyalizmin çıkarınaydı. Yerel burjuvazinin çıkarı da bununla çakışıyordu.

Sürecin devamında emperyalizmin lideri ABD, Küba ve Nikaragua devrimlerine karşı kuşatma ve iç savaşla çökertme yöntemine başvurdu.

ABD, halkçı veya mesafeli burjuva hükümetlere karşı da işgallere (Grenada, Haiti, Panama) sayısız askeri darbelere (Endonezya'dan, Şili ve Venezuella'ya) başvurdu.

SB'nin yıkılışıyla değişen güç dengesi koşullarında, ABD ve emperyalizm, mesafeli burjuva milliyetçi iktidarları yıkmak için doğrudan işgallere başvurduğu gibi (Yugoslavya, Afganistan, Irak, Libya işgalleri, Suriye'ye işgal hazırlığı), bu iktidarlara karşı savaşta bazı ezilen ulus milliyetçisi hareketleri dayanak yaptı, bunların bir kısmının ayrılığını (Yugoslavya'dan ve Sudan'dan) destekledi. Ancak işgal ettiği ülkelerde bile yalnızca tüm ülkeyi hemen işgal edemediği (Sudan) veya emperyalist bölüşümde anlaşamadığı (Yugoslavya) yerlerde egemen olmayan ulusların ayrılmasını destekledi.

Ayrıca, emperyalist küreselleşme koşullarında gelişen kapitalist entegrasyon temeli üzerinde bölgesel emperyalist birlikler içinde ve dışında mali-ekonomik sömürgeleştirmeyi geliştirdi, bununla bağ içinde siyasi-askeri bağımlılığı pekiştirdi. Yunanistan bunun en görünür biçimlerinden biridir. Hatta öyle ki kısa süre önce Libya'nın işgalinin başlıca aktörlerinden emperyalist İtalya bile hükümet işini AB'nin egemen mali oligarşilerinin tayin ettiği bir duruma düştü.

Emperyalist egemenlikte, sömürgecilik veya değişik derecelerde de olsa bağımlılık altına almak esastır, "ezilen ulusların hareketleri vasıtasıyla bölmek" ancak emperyalist egemenliği sağlamanın aracı olduğu yerde ve koşullarda başvurduğu yöntemdir. Önemli olan bağımlılığı ve egemenliği altına almaktır, bölmek değil. Ülkenin merkezi iktidarını alamadığı yerde "bölme"ye başvurur. Ya da rakip emperyalistin egemenliği altındaki yenisömürge ülkede varsa ezilen ulusal harekelerin ayrılmasını kışkırtır. Bölme işlerinde de egemen ulus burjuvazilerinin ulusal boyunduruğu sıkarak yaratmış olduğu ayrılma koşullarından yararlanır.

Emperyalizmin böl ve yönet politikası

Yenisömürge ezen ulus milliyetçilerinin şovenizmi haklı göstermek için başvurduğu başlıca argümanlardan bir diğeri de "emperyalizmin böl yönet politikası"dır.

Emperyalizmin böl-yönet politikasını yenisömürge çok uluslu devletler açısından önceki ara başlıklarda ele aldık. Fakat bu politikanın, çokça dile getirildiği biçimden farklı olarak, yenisömürge devletleri değil, tam tersine emperyalizme karşı mücadele

eden, işçi sınıfı, halklar ve hareketlerle ilgili uygulandığını vurgulayalım.

Başta işçi hareketini işçi aristokrasisi ve sendika bürokrasisi aracılığıyla bölme, böylece işçi devrimini engelleyebilme politikası olarak kapitalist-emperyalist yönetici sınıf ve devlet bu politikayı uyguladı, uygular. Birinci emperyalist paylaşım savaşı koşullarında doğan Avrupa çapında sosyalist devrimlerin zaferini, emperyalist burjuvazi bu yolla engelleyebildi.

İkincisi, emperyalist sömürgeciliğe karşı ulusal devrimci hareketin zaferini engellemek için, ulusal hareketin reformcu kanadıyla uzlaşmalara vararak hareketi bölüp devrimci zaferi pek çok yerde engelleyebildi.

Üçüncüsü, kapitalist merkezlerde emperyalist burjuvazi, yenisömürgelerde yerel gerici burjuvazi, işçi sınıfı ve emekçilerin devrimini engellemek için etnik ve dinsel/mezhepsel çatışmalara başvurur. Emperyalizm ve yerel egemen burjuvazi, yenisömürge ülkelerde egemen ulus ve inancı dayanak yapar. Etnisite ve inanç çatışmalarında çoğunluk olana dayanır ve azınlık/ezilene saldırtır. Halkları bu saldırılarla böler/düşmanlaştırır. Çoğunluk ve egemen olana dayanarak toplumsal tabanı genişletir, halkları bölme yoluyla yönetir.

Beşincisi, emperyalist devletler paylaşım savaşlarında, yenisömürge burjuvazileri komşu ülkeler burjuvazileriyle rekabetlerinde, her ikisi iç sınıf mücadelelerini bastırmak için dış savaşlara başvururlarken, milliyetçiliği kullanarak, işçi sınıfları ve emekçi halkları düşmanlaştırarak, böler, enternasyonal birliğin oluşmasını engellerler, yönetmeyi bu yolla başarılı kılarlar.

Bu ve benzeri yöntemler, emperyalizm ve yerel burjuvazinin "böl-yönet" politikasının yöntemleridir.

Yenisömürge burjuva milliyetçiliği, üçüncü dünyacılık; emperyalizmin böl-yönet politikasını, ayrılıkçı hareketleri kullanması gibi çok tali bir yöntemine daraltarak, egemen burjuvazinin arkasına işçi sınıfı ve emekçi halkı milliyetçi temelde bağlama bakış açısına sahip. Bu yolla, emperyalizmin böl-yönet politikasının yöntemleriyle ilgili bilinç bulanıklığı yaratmakla kalmıyor, güncelde öne çıkan hangi mücadeleyse, örneğin ezilen/sömürge ulusal demokratik hareketiyse ona, komünist hareketse ona karşı egemen ulustan işçi-emekçileri ezen ulus şovenizmiyle, egemen inanç gericiliğiyle ve milliyetçilikle zehirliyor, bu temelde sınıf işbirliğini güçlendiriyor, toplumsal tabanını güçlendiriyor.

Sol adına, milliyetçi gerici, hatta faşizan fikirlerin yaygınlaşması bunun soldaki yansımasının ifadesi. Nedenine gelince, egemen burjuvazi Türkiye-Kuzey Kürdistan'da, Sri Lanka'da, benzeri yenisömürgelerde, bu milliyetçilik, gerçekte ezilen/sömürge ulus hareketlerine karşı, ezen ulus şovenizmiyle egemen ulustan emekçileri zehirleyerek kirli haksız savaşın tabanı haline getirmek için bunu yapıyor. Halkları bölen ezen ulus şovenizmi olduğu, emperyalizm

tarafından desteklendiği halde, arsız bir demagojiyle tersi bir fikri 'emperyalizm ayrılıkçı hareketleri destekleyerek ülkeyi bölüyor' görüşüyle bu şartlanmayı genişletiyor, sola yayıyor, güçlendiriyor. Böylece halkları işçi sınıfını şovenizmle bölen tavrını aklamış hatta antiemperyalist göstermiş oluyor.

Yakın tarihteki ülkeye özgün somut politik, kültürel koşullar şovenist şartlanmaların geniş yığınlar üzerinde etkili olmasını kolaylaştırıyor.

Örneğin, Türklerin üç kıtaya yayılan imparatorluk geçmişinin emperyalizm tarafından bölünmesiyle, hemen sonrasında işgale uğramasının toplumsal bellekte "bölünme ve toprak kaybı" fobisini yaratmış olması. Sri Lanka'nın egemen ulusu Sinhalilerde, İngiltere'nin sömürgeciliğinden son yarım yüzyılda yeni kurtulmuşken, ezilen Tamillerin mücadelesi sonucu "bölünme ve toprak kaybı" korkusu.

Sonuç yerine

Türkiye'de sol adına ince ve kaba şovenist anlayışlar, 'Emperyalizm Kürt hareketini destekleyerek Türkiye'yi bölmek istiyor' görüşü üzerinden etkili kılınıyor. Gerçekte, Türk şovenizminin Türk emekçilerini Kürt ulusal hareketine düşmanlıkla şartlandırarak, Türk burjuvazisinin Kürt ulusu üzerindeki sömürgeci/ilhakçı boyunduruğunu sürdürmek için kirli savaşına toplumsal destek yapma amacına hizmet ediyor.

Üç Dünyacı, antiemperyalist mücadelenin sınıfsal içerikten koparılmış kavrayışları, şovenizmin sol adına savunulmasını, sol kitlelerde yaygınlaşmasını kolaylaştırıyor. Emperyalizmin, özel olarak ABD emperyalizminin, mali-ekonomik sömürgeciliği ve askeri işgallerinin, bazı ülkelerde ise ezilen ulus hareketlerini desteklemesinin yarattığı şaşkınlık, yirmi yıllık dünya çapındaki gerici dönem, şovenizmin yayılmasına uygun atmosfer yaratıyor.

Komünistlerin ve tutarlı devrimcilerin tavrı, ulusların tam hak eşitliğini, ayrılma özgürlüğünü savunan ilkeli ve kararlı bir enternasyonalist tutumla egemen şovenist etkiye karşı durmaktır. Antiemperyalist mücadeleyi emekçi içeriğinden koparmadan, sosyalizm için mücadele amacına bağlayarak ele almak, antifaşist mücadeleyi, işçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesini yükselterek, Türk emekçileri mücadele sürecinde şovenist etkiden arındırarak, ilkeli enternasyonalist bilinci onlara kazandırarak sömürgeci faşist diktatörlüğü yıkma mücadelesini yükseltmektir. Emperyalist bağımlılığı yıkma bu mücadeleye bağlı ve onun bir parçasıdır. Bu mücadelede Kürt ulusal demokratik hareketi temel müttefiklerden biridir.

Bu mücadeledeki başarı ve gelişme, şovenist atmosferi dağıtacak, enternasyonalist devrimci havayı teneffüs ettirecektir. 'Emperyalizm Kürt hareketiyle Türkiye'yi bölüyor', 'Kürtlerin bağımsızlığı emperyalizme yarar', 'AKP'nin ortaçağcı gericiliğine karşı burjuva cumhuriyetin ilerici değerle-

rine sarılmamız gerekir' gibi burjuva şovenist, burjuvazinin kuyrukçusu görüşlere karşı ideolojik mücadelemiz bu devrimci amaca bağlıdır.

Yalnızca bu devrimci amaca bağlanmış mücadeleler, her ulustan işçi ve emekçilerin özgür ve gönüllü birliğini, birbirlerine güvenini ve sıkıca kenetlenmesini sağlayabilir, sosyalizm için mücadelenin tutarlı güçlerini biriktirerek, emperyalist kapitalizme karşı dünya işçi ve emekçilerinin büyük yürüyüşüne Türkiye ve Kuzey Kürdistan'dan katkı sağlayabilir.

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE SOSYALİST PERSPEKTİF

Ongun Yücel

Kapitalist sistemdeki anlamıyla Kentsel Dönüşüm, kent alanlarının, kent rantının yeniden paylaşımı ve yapılandırılmasıdır. Uluslararası sermayenin doğrudan projelerinin bir parçasıdır. Toplumsal ve siyasal yaşamın diğer alanlarında yürütülen yeniden yapılandırma politikalarının bir unsurudur. Temel amaçlarından biri sermaye birikiminde tıkanıklıkları açmakken bir diğeri inşaat sektörünün ekonomideki dönemsel lokomotif rolündeki devamlılığı sağlamaktır.

AKP diktatörlüğünün kendi egemenliğini iyice şekilendirmesinin, sermayenin vazgeçilmez partisi olarak kendisini kanıtlamasının önemli bir adımıdır da Kentsel Dönüşüm projesi. AKP iktidarlaşmasının bir unsuru olarak imar diktatörlüğü kurarak pekiştirici bir adım atmaktadır. İmarla ilgili karar alma hakkını bütünüyle hükümetin eline alarak, merkezi olarak inisiyatifi tümden ele almaktadır. Belediyeleri, yerellerde seçilmişleri devreden çıkarmaktadır. Ancak kendi projelerine onay verip uygulayanlara, o da bahşettiği sınırlar içinde, inisiyatif tanıyacaktır.

Bu dönüşüm projesini kentlerin sınıfsal dokusuyla birlikte toplumsal dokusunu da temelden değiştirme amacı vardır. Dün kent merkezinin etrafını kuşatan emekçilerin şehrin genişlemesiyle birlikte merkezlerde yer almasından rahatsızlar ve durumu değiştirme hedefindeler. Merkezde yer alan emekçilerin devrimci patlama potansiyeli taşıyor olması kabuslarından, temel kaygılarından biri. Bu yüzden emekçileri yeniden oluşmuş kentin tekrardan dışına çıkarma, sürgün etme çabasındalar.

Kentin yeniden yapılandırılmasının elbette sınıfsal bir arka planı var. Kentte emekçilerin barınma hakkını yok saymaya dönük bir bakış açısı. Emekçilere bu yasayla layık görülen kentte sadece burjuvaziye hizmet etme, kölelik etme pratiğidir, kentin zenginliklerinden kendi koşullarına uygun olarak dahi yararlanması elinden bütünüyle alınmakta.

Emekçi semtlerdeki yaşam ve düşünüş tarzını, mücadele dinamiklerini dağıtmayı böylece emekçileri bireycileştirmeyi hedefliyorlar. Kendisinin, en fazlasından ailesinin çıkarını gözeten, bu konuda komşusunu satmayı ahlak haline getiren bir hat izlemenin önünü açıyorlar.

"Afet Yasası" demokratik değildir. AKP bu yasayla tam bir merkezi imar diktatörlüğü kurmaktadır. Ele geçiremediği belediye yönetimlerini dahi by pass edip karar alma yetkisini merkezileştirmiştir. Son kararı verecek olan doğrudan hükümet olacaktır.

Kentsel dönüşüm ama hangi şartlarda

Sosyalistler kentsel dönüşüm hiçbir koşulda uygulanmaz demez. Kentler yaşanılmaz bir hal aldığında, çarpık yapılaşma başını alıp gittiğinde, kentin, semtin altyapısı tedrici yöntemlerle yeni teknik düzeye yükseltilemez bir hale geldiğinde elbette ki kentsel dönüşüm yapılacaktır. Ancak Kentsel Dönüşüm rant sağlamak için yapılamaz.

Sosyalistler kentleri, semtleri, binaları, yeşil alanları, arsaları vb ile bir rant alanı olarak değerlendirmez, bunları bir değişim değeri olarak ele almaz. (Proleterya iktidarında, gitgide, konut meta olmaktan, barınma hakkı piyasaya endekslenmişlikten kurtarılır). Buralar tüm kent emekçilerinin kullanım alanlarıdır ve tüm yurttaşlarındır. Bu yüzden kentsel dönüşüm yaşayanların, kent emekçilerinin yaşam düzeyini yükseltmek perspektifi ile ele alınmak durumundadır. Yenilenme ve/veya dönüşüm yurttaşların demokratik katılım haklarının olduğu süreçler sonunda uygulanabilir. Hatta

yaşadıkları kentlere dair çok sayıda alternatif proje ile yurttaşlar karar alma ve seçme haklarını kullanabilmelidirler.

Tapuya sahip olup olmama sosyalistler için geçerli bir değerlendirme kıstası değildir. Bina sahibi dışında kiracısı da, mülksüzü de tüm yurttaşlar yaşadıkları şehre, mahalleye dair karar alma ve söz söyleme hakkına sahiptirler.

Kapitalist sistemlerde ise Kentsel Dönüşüm tamamen kent rantını arttırma ve bu rantın bölüşümünde sermayeyi, hele de o anki iktidara yakın olan sermayeyi, güçlendirme bakış açısına göre planlanmakta ve uygulanmaktadır. AKP iktidarındaki devletin de yaptığı budur.

'Afet yasası' ihtiyaç mıdır?

Yukarıda saydığımız sosyalist perspektifle ve ihtiyaç yaklaşımından yola çıktığımızda özellikle İstanbul merkezli bir Kentsel Dönüşüme ihtiyaç vardır. Ancak AKP herkesi kör alemi sersem sanan bir yaklaşımla alenen rantsal yaklaştığı bir dönüşümü afete karşı hazırlık olarak sunmaktadır.

Kentsel denetim ve dönüşüme ihtiyaç vardır çünkü İstanbul'daki emekçilerin yaşadığı ve çalıştığı binaların azımsanmayacak bir kısmı miadını doldurmuştur. Bina temelindeki demirlerin ömürlerini doldurması bir yandan, yıllarca denetlenmeyen önü açılan müteahhitlerin ucuz olsun diye kullandığı deniz kumu vb malzemelerin binaları güvenliksiz ve sağlıksız yapmış olmaları diğer yandan. Bunlara bir de yeterince yeşil alan, park, bahçe bulunmaması eklenmesi İstanbul'u iyice yaşanmaz bir kent haline getirmektedir. Bunlar merkezi plana dayanan, yurttaşlarının bütünlüklü çıkarını düşünen, değişim değil kullanım değerini esas alan bir sosyalist sistemde ele alınabilir illa ki alınacaktır. Fakat AKP bu eksiklikleri söylemsel olarak kullanarak, esas emellerini gizleyerek tam bir dolandırıcı gibi hareket etmektedir. Afet yasası adlandırması bu üçkağıtçılığın daha isimden başlayan yansımasıdır.

'Afet Yasası' aslında afete karşı önlem yasası değildir. Çünkü bilimcilerin dikkat çektiği deprem tehlikesinde yurttaşların en temel ihtiyacı boş alan olacaktır. İnsanlar depremin yol açacağı sonuçlardan en az zararı görmek için ilk etapta boş alanlara çekilmek durumundadırlar. Ancak bu yeni Rantsal Dönüşüm projesinde boş alanlar arttırılmadığı gibi azaltılmaktadır.

'Afet Yasası' demokratik değildir. AKP bu yasayla tam bir merkezi imar diktatörlüğü kurmaktadır. Ele geçiremediği belediye yönetimlerini dahi by pass edip karar alma yetkisini merkezileştirmiştir. Son kararı verecek olan doğrudan hükümet olacaktır. Değil yurttaşın çıkarları ile çelişmek kadim kentlerin tarihi değerlerinin zarar görmesi dahi AKP'ye engel olamayacaktır.

'*Afet Yasası' hukuki değildir*. Kelimenin burjuva yorumlanışıyla bile

hukuki değildir. Çünkü burjuva hukuk sistemine göre dahi mücadeleler sonucunda karara itiraz hakkı bulunmaktadır.

'Afet Yasası' halkın evlerini ve arsalarını zoralım yoluyla gasp etmeye yönelik bir düzenlemedir. İstediği yere istediği zaman el koyabilecektir. Bir yurttaş mahkemeye başvursa bile, TOKİ veya yetkilendirilmiş şirket mahkemenin sonuçlarını beklemeden binayı yıkma yetkisine sahiptir.

Erdoğan'ın kuvvetler ayrılığına dönük eleştirel söylemleri, sınırlı yansıması olsa da yürütme ile yargı arasındaki çelişkilerin yansımasından çıkan yargı kararlarından rahatsızlığı gösteriyor. AKP kentsel dönüşüm projesinde de böyle kararlar çıkma ihtimaline karşı hazırlık yapmış durumda. Yasanın içeriğinde kuvvetler ayrılığını by pass eden maddeler mevcut.

'Afet yasası' yurttaşları devlete ve sermayeye borçlu hale getirme yasasıdır. Tefecilik mantığı vardır. İnsanları bankalara, devlete borçlu hale getirip tüm birikimlerine el koyma anlayışındadır. Yasa mevcut görünümüyle yıkılan alanda yaşayan ev sahiplerinin dışarı atılması, kiracıların kovulması, ev sahiplerinin evlerinin ellerinden alınması yetmezmiş gibi borçlandırmayı esas almaktadır. Hem yıkacak hem de konutunun, arsasının önemli bir kısmına el koyacak ve bu da yetmezmiş gibi bankalara borçlandırarak ayrıca bir yükümlülük altına sokacaktır. Yıkım masrafları ayrıca halk tarafından ödenmesi zorunluluğu getirilerek bu yolla da borçlandırma yoluna gidilmektedir.

'Afet Yasası' tam bir havuç sopa yaklaşımı içindedir. Binasını sermayeye satmayan, peşkeşe müsade etmeyen bina sahiplerinin ve kiracılarının temel insani ihtiyaçları olan elektrik, su, doğalgazları kesilebilecektir. Karşı koymayan, kararlara demokratik katılım hakkını, itiraz hakkını kullanma yerine hükümete biat edenler ise cüzi de olsa kira yardımıyla ödüllendirileceklerdir. Tabii bu da hükümetin büyük lütfu gibi sunulacaktır.

Yıkımlar karşısında politikamız ve taleplerimiz

Daha önce sosyalistlerin kullandığı 'yerinde dönüşüm' talebi artık kendi başına yetersizdir. Çünkü yerinde dönüşüm şu anda egemenlerin de sunduğu bir seçenek olarak gündemleşiyor. Şöyle ki semt arazisinin beşte birini oranın sakinlerinin de konut edineceği apartmanlar dikmek için kullanıp geri kalan araziyi istedikleri gibi binalarla donatmayı bir seçenek olarak sunuyorlar. Böylelikle esasında arazinin büyük bölümünü istedikleri gibi mülkiyetlerine almış oluyorlar. Ayrıca daire yoğunluğunu arttırarak semtteki nüfusu üç beş misli arttırmış oluyorlar. Bu da semtteki insan yoğunluğunu arttırarak semti yaşanabilir olmaktan iyice çıkarmak demek oluyor.

Yerinde dönüşümün kabul edilmesinin tek yolu ***bu dönüşümün emekçilerin inisiyatifinde gerçekleşmesi-***

dir. Tavsiye vb değil doğrudan karar sürecinde, planların yapılmasında emekçilerin ve temsilcilerinin bulunmasıdır. Böylelikle karar mekanizmalarında '***sermayenin kârı için değil halkın barınması için konut üretimi***' anlayışı yer bulabilecektir. Aksi halde yerinde dönüşüm egemenlerin değirmenine su taşımaya yol açar.

Ayrıca sadece konut hakkı ekseninde mücadele yürütmek bu dönemin 'kentsel dönüşüm' saldırısına cevap olabilecek bir kapsama denk düşmüyor. AKP kentleri tümden yenileme hesabında. Bu yüzden ***''Yaşanılabilir kent istiyoruz''*** talebiyle barınma ekseni dışındaki kenti ilgilendiren diğer konularda da emekçileri taraf olmaya çağırmak gerekiyor.

Egemenlerin ezilenleri bölmek için de kullandıkları tapuya sahip olma ve olmama sorununu da mücadelenin içinde ele almak gerekir. Sosyalist bakış açısına göre ***tapusu olsun olmasın yıllardır bir yerde ikamet eden emekçi artık orada söz söyleme, karar alma hakkı olan kişidir.*** Özel mülkiyeti olsun olmasın emekçilerin yaşanılabilir kent hakkını ve konut hakkını savunma ekseninde yaklaşmak doğru olandır.

Bir diğer konu da kiracı olan emekçilerin durumudur. Bir konutta ikamet eden emekçilerin kentsel dönüşüm gibi konularda söz hakkı da, karar hakkı da olduğunu savunarak mücadele yürütmeliyiz. Kiracı olan emekçilerin konut hakkına da alternatif öneren planlamaları gündemleştirmek önemlidir.

Kent bütün içerdikleriyle hak mücadelesinin konusu olarak ele alınmalıdır. Bir semti ele aldığımızda sadece binalarla değil oradaki çocuk bahçesi, meydan, boş alan, park vb bütünlüğüyle ele almayı savunmalıyız. Örnek vermek gerekirse bir deprem olduğunda emekçilerin ihtiyacı olan şey ilkin çıkabilecekleri boş arazidir. Bunu sağlamayan dönüşümler emekçileri gözetmiyordur. Emekçilerin sadece konutlarını değil bu toplumsal gereklilikleri de gözeten bir yerden konuyu ele almalarını sağlamamız gerekir.

Kentlerde sağlıklı planlı bir yapılaşma olacaksa bu emekçilerin çıkarlarının korunması temelinde olması gerekir. Emekçilerin uzun yıllara dayanan borçlandırma köleliği temelinde değil, karşılıksız kredi yoluyla kendi kentini, mahallesini ve evini; odaların, demokratik kitle örgütlerinin de katılımıyla birlikte düzenlemesi esastır.

Emekçilerin bölünmeden bütünsel tavır sergilemesi tayin edici önemdedir. Geride bıraktığımız tecrübeler gösteriyor ki emekçiler ne zaman devletle, şirketlerle veya onların avukatlarıyla masaya oturmaya yönelse o semtte mücadele kaybedilmiştir. Emekçilerin örgütlü bir güç olarak bütünsel olarak tavır geliştirmeleri tayin edici önemdedir. Bunu sağlamak, bu bilinci vermek önemlidir. Emekçilerin düzen partilerine mevcut eğilimlerinin bölünme nedeni olmasını engelleyerek yaşanılabilir kent hakkı için emekçileri bir araya getirmeyi başarabilmek sosyalistlerin görevidir. Emekçilerin biraraya gelip gerektiği anlarda dişe diş mücadeleyi bütünsel tavır sergileyerek örmesini sağlamak bu burjuva saldırıyı püskürtmede yegane yoldur.

Emekçi semtlerin büyük çoğunluğu yıkım kapsamında bulunuyor. Burası yoğunlaşılması gereken noktadır. Devlet ve hükümet buralarda kendilerine karşı bir hareketin gelişmesinin olanaklarını ortadan kaldırmak istiyor. Kent merkezinde her zaman potansiyel risk olarak gördükleri durumdan 'afet' mazeretiyle kurtulmak istiyor. Maya kıyameti gerçekleşmemiş olsa bile sermayenin kıyameti olan devrimci hareketin gerçekleşmesi durumu akıllarından bir an bile çıkarmadıkları sınıfsal korkuya dayanan içgüdüleridir. Ezilenler ve emekçiler tam da bu sermaye için potansiyel olan tehlikeyi gerçek kılmak misyonuyla yüzyüzeler.

Nihayetinde kentlerde sağlıklı planlı bir yapılaşma olacaksa bu emekçilerin çıkarlarının korunması temelinde olması gerekir. Emekçilerin uzun yıllara dayanan borçlandırma köleliği temelinde değil, karşılıksız kredi yoluyla kendi kentini, mahallesini ve evini; mimar ve mühendis odalarının, demokratik kitle örgütlerinin de katılımıyla birlikte düzenlemesi esastır. Bu yolda mücadele örmek ve yaşanabilir bir kent ve konut mücadelesini yükseltmek günün görevidir.

İŞÇİ SPOR KULÜPLERİ

Alp Altınörs

-Komünist hareketin bir geleneği-

"Spor etkinliği işçi sınıfına içsel bir ruhsal özgürleşme sağlar ve böylece onu hayatın kaygı ve sıkıntılarından kurtarır. Biz gençlikte bu dünyanın tümüyle bir kültürel rönesansa ihtiyaç duyduğu ve eski milliyetçi-kapitalist kültürün ölmek üzere olduğu inancını yerleştirmeliyiz. Proletaryanın sporu sosyalizmin hizmetine sunulmalıdır. Proletaryanın taşıyıcısı olacağı yeni kültürün güçlü bir kaldıracı haline getirilmelidir. Proletaryanın gençliği için spor bir zincir kırıcıdır, fiziksel ve ruhsal kölelikten özgürleşme aracıdır."
(Fritz Wildung)

Giriş:

Bu yazı, unutulmuş bir mirası anımsatmak için yazıldı. 20. yüzyılın ilk yarısında milyonları harekete geçiren *işçi spor hareketinin* deneyimini anımsatmak istiyoruz. Sporun sınıflar üstü gösterildiği günler, giderek geride kalıyor. Burjuva spor kulüpleri içinde yoksul gençlerin oluşturduğu sol/emekçi taraftar grupları beliriyor.

İşçi spor kulüpleri hareketinin 1920'li ve 30'lu yıllarda doruk noktasına varan deneyimini çeşitli kaynaklardan derleyerek ve özetleyerek aktarmak, bu yazının amacını oluşturuyor. Eğer işçi-yoksul gençliğin örgütlenmesinde ve sınıf mücadelesine katılmasında sporun önemini vurgulamaya bir nebze olsun katkı yapabilirse, yazı amacına varmış olacaktır.

İşçi sporunun doğuşu ve gelişimi

Kulüp, federasyon, taraftar grupları gibi kurumlaşmalara dayanan örgütlü sporun tarihi çok eskilere dayanmaz. 19. yüzyılda ilkin orta sınıf eğitim reformcularının çabalarıyla Eton ve Rugby gibi elit İngiliz okullarında kurulan spor kulüpleri, giderek dünyaya yayıldılar. İşçi sınıfı gibi, örgütlü sporun yayılışı da bizzat sanayileşmenin bir ürünü idi.

Kapitalizm, geleneksel feodal toplum düzenini alt üst etti. Bunun bir sonucu da; feodal toplumda var olmayan, iş günü ve serbest zaman arasındaki keskin ayrım oldu. Kapitalist düzen, ücretli emek ilişkisine bağladığı kitlelerin gününü sıkı biçimde örgütledi. Onları fabrika disiplini altına soktu. Günün büyük bir bölümünü demirden bir disiplin altında fabrikalarda ve işyerlerinde geçirmeye zorladı. Feodal günlük yaşamın o pastoral ve gevşek yapısı yok oldu. Gevşeme ve serbest zaman ancak iş saatlerinin dışında, uykudan arta kalan zamanda mümkün oldu.

İşçiler başlangıçta bu boş zamanlarını içki ve dansla doldurmayı seçtiler. İlk spor kulüpleri işçileri bu "kötü alışkanlıklardan kurtarmayı" ve serbest zamanlarını daha verimli geçirmeye teşvik etmeyi amaçlayan Kiliseler tarafından kuruldu. Ancak giderek spor kulüpleri Kilisenin denetiminden çıkarak işyeri ve pub'lar merkezli olarak gelişti.

Sporların ilk ortaya çıkışındaki elit atmosfer ve katılımcıların aristokrat ailelerden veya eğitimli orta ve üst sınıflardan gelmesine dair kısıtlama, işçilerin spor dallarına akın etmesiyle kırıldı.

Bu ilk dönemde işçilerin talebi daha ziyade "katılım"dı. Spor sadece üst sınıflara ait bir faaliyet olmamalı, herkese açık olmalı, işçiler de spor etkinliklerine katılabilmeliydi. Burjuvaların kurduğu kulüpler ancak yüksek aidatlarla üye kabul ettiği için ilk sınıfsal ayrım bu noktada belirdi.

İşçi spor kulüpleri kurularak, işçilerin spora katılabilmesini olanaklı kıldı.

Örneğin İngiltere'de 1883'ten itibaren futbol "beyefendilerin" bir uğraşı olmaktan tümüyle çıkarak işçi spor kulüplerinin ağırlığı altına girdi. Futbolun kolektif yapısı da sanayi işçilerinin bu spor dalına kitlesel biçimde yönelmelerinde etken oldu.

ABD'de ise İç Savaş (1861-65) sonrası dönemde eskinin elitist sporu beyzbol işçilerin katılımıyla yeniden şekillendirildi.

Sporların bir işçi sınıfı uğraşı haline gelebilmesi, işçilerin serbest zamanının sınırlılığı nedeniyle belli bir süre daha gerektirdi.

Örneğin İngiltere'de 1860'larda ve 1870'lerde Cumartesi'nin "yarı-tatil" haline gelmesi ve 10 saatlik işgünü yasası sayesinde 1880'lerde futbola işçiler damga vurabildi.

İşçilerin sendikalarda örgütlenmesi, grev hareketleri, egemen sınıfların devrim korkusu gibi etkenler işçilerin serbest zamanını büyüttü. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra 8 saatlik işgününün tanınması işçi spor hareketine büyük bir ivme kazandırdı. 1920'ler ve 30'lar işçi spor hareketinin altın yılları oldu. Birisi Sosyalist (sosyal demokrat) Enternasyonal'e, diğeri Komünist Enternasyonal'e bağlı iki Spor Enternasyonali kuruldu. Almanya başta gelmek üzere, hemen tüm başlıca kapitalist ülkelerde yığınsal işçi spor federasyonları kuruldu.

İşçilerin spora ilgisinin nedenleri

Peki işçiler neden spor hareketlerine böyle büyük bir istek ve şevkle katılıyorlardı?

Neden, sosyalist ve komünist harekette her dönem bir grup sporu "gereksiz bir uğraş" olarak gördüğü halde hareketler işçilerin ilgisi nedeniyle sürekli spor konusuna eğilmek durumunda kalıyordu?

İlk neden, kapitalist üretim sürecinin işçi bireyleri nesneleştiren, iş tatminini sıfıra yaklaştıran yapısıydı. İşçiler sporla, işyeri dışında kendilerini ortaya koyabilecekleri ve bireysel bir tatmin de elde edebilecekleri, çalışma stresini atabilecekleri bir imkan buluyorlardı. Fabrika işi ne kadar ağır ve dayanılmaz ise, spora duyulan ilgi ve yönelim de o kadar büyük ve şevkli oluyordu. (Ki bugün de hala bu gerçek değişmemiştir.)

Aynı zamanda kapitalist toplumun yarattığı bireysel yabancılaşmaya karşı da spor, kolektivizmi ve grup ruhunu diri tutuyordu. Özellikle de futbol, doğa yürüyüşü, bisiklet, jimnastik gibi kolektif uyuma dayalı sporlar işçi sınıfı kültürünün gelişiminde özel bir rol oynamıştır.

Denilebilir ki spor, yabancılaşmış emeğin fiziksel ve psikolojik etkilerini azaltan bir panzehir rolünü oynamaktadır.

Kuşkusuz aynı zamanda spor bir afyon rolünü de oynamakta ve işçilere gerçek toplumsal sorunlardan kurtuluş yerine aldatıcı bir rahatlama da sağlıyordu.

Ancak 19. yy. sonu ve 20. yy. ilk yarısında sendikalara bağlı olarak veya işyerlerindeki işçi gruplarının inisiyatifiyle kurulan kulüpler ve bunların oluşturduğu federasyonlar işçileri "uyuşturan" değil canlandıran, sınıf mücadelesine yakınlaştıran rol oynadılar. Sosyalist ve komünist gençlik örgütleri işçi gençlik kitleleri arasındaki çalışmalarını önemli oranda işçi spor kulüplerinde gerçekleştirdiler.

Spor, aşağıda detaylarıyla göreceğimiz üzere, bu dönemde işçi sınıfı kültürünün en önemli ögelerinden birisi haline gelmişti.

İşçi spor kulüplerinin gelişimi

ABD'de 1850'lerde ilk Sosyalist Jimnastik Birliği kurulmuştu. Ancak bu birlik ancak 1890'larda sağlam bir hale gelebildi. Almanya'da 1893'te işçilerin jimnastik ve bisiklet kulüpleri kurulmuştu. 1895'te İngiltere'de Clarion dergisi etrafında bir işçi bisiklet kulübü kurulmuştu. Aynı yıl Viyana'da (sonradan bütün Orta Avrupa'ya yayılacak) ilk işçi doğa yürüyüşü kulübü kurulmuştu. 1897'de Berlin'de bir işçi yüzme kulübü kuruldu. 1898'de ise ABD'de bir Sosyalist Bisikletçiler Kulübü kurulmuştu. Sadece Almanya'da 1. Emperyalist Dünya Savaşının başlangıcından önce, işçi spor kulüplerinin 350.000 üyesi vardı. 1913'te Belçika'nın Ghent kentinde Sosyalist Enternasyonal Bürosu'nun çağrısıyla Belçika, İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'dan işçi spor federasyonla-

rının temsilcilerinin katılımıyla Fizik Eğitiminin Sosyalist Enternasyonali kuruldu. Kısa süre sonra patlak verecek savaş, bu oluşumun varlığını da sonlandırdı. Ancak Ghent toplantısında kurulan bu Enternasyonal, 1920'de Luzern'de kurulacak Sosyalist İşçilerin Spor Enternasyonali'nin temelini atmış oldu.

İşçi spor kulüpleri, burjuva sporunu, "herkese açık" olmamakla eleştiriyor ve halk kitlelerinin katılımını sağlamaya çalışıyordu. Ancak bunun ötesinde, işçi sporu, rekabetçi kapitalist değerlerle mücadelenin bir aracıydı. İşçi sporunda amaç ruhsal yenilenme ve sınıf kardeşliğinin geliştirilmesiydi. Bu nedenle 1914 öncesi dönemde işçi sporu daha az rekabet içeren yüzme, jimnastik, bisiklet, doğa yürüyüşü gibi alanlarda gelişti. Yine, işçi spor kulüpleri burjuva sporunun milliyetçi ve şovenist yapısına karşı enternasyonalizmi ve bütün ülkelerin işçilerinin kızıl bayrak altında kardeşliğini savunuyordu.

1918 sonrası dönemde işçi spor hareketi devasa adımlarla büyüdü.

1920'de Ghent Enternasyonali yeniden diriltildi. 13-14 Eylül 1920'de İsviçre'nin Luzern kentinde yapılan toplantıda "İşçi Sporu ve Fizik Eğitimi için Uluslararası Birlik" kuruldu, bu yapı 1925'te adını değiştirerek "Sosyalist İşçilerin Spor Enternasyonali" (**SİSE**) adını aldı. Bu, Sosyalist Enternasyonal'e bağlı işçi spor enternasyonaliydi. Amsterdam Sendikalar Enternasyonali tarafından da destekleniyordu.

1921'de komünist spor kulüplerinden oluşan Kızıl Spor Enternasyonali (**KSE**) Moskova'da yapılan bir toplantıda kuruldu.

Almanya'da İşçilerin Jimnastik Topluluğu (ATB) adını değiştirerek İşçilerin Jimnastik ve Spor Topluluğu adını aldı. Amerikan Sosyalist Partisinin yayın organı The New York Call, bir beyzbol ligi düzenledi. Avusturya'da bir futbol kulübü kuruldu.

İşçilerin tabandan basıncına yanıt olarak işçi sporu da daha fazla takım merkezli ve yarışmalara yönelik organize edilmeye başlandı.

Bu adım, işçi sporunun hızla kitleselleşmesine yol açtı.

Örneğin Almanya'da işçi spor kulüplerinin genel çatı örgütü olan ATUS'un üye sayısı 1929'a gelindiğinde 1.2 milyonu bulmuştu ve 12 spor dalında etkinlik gösteriyordu. ATUS'un üye sayısına, ATUS'tan dışlanan komünist spor federasyonunun 250.000 üyesi dahil değildi.

1926'da ATUS, Almanya'daki en modern spor tesisi olan, 1.25 milyon Mark değerindeki Bundesschule'yi (Spor Okulu) Leipzig kentinde açtı.

ATUS'a bağlı İşçi Bisiklet Derneği (ARS) 1929 itibariyle 320.000 üyeye ulaşmakla kalmadı (dünyanın en büyük bisiklet örgütü oldu) aynı zamanda kooperatif usulü işleyen bir bisiklet fabrikası kurdu.

ATUS'un 1922'de Leipzig'de ve 1928'de Nuremberg'de ve keza komünistlerin 1929'da Berlin'de dü-

zenlediği işçi spor festivallerinin her birine yaklaşık 100.000 kişi katıldı.

1928'de her iki spor enternasyonalinin toplam üye sayısı 2 milyonu aştı.

Avusturya ve Çekoslovakya, işçi spor hareketinin gelişkinliği bakımından Almanya'yı takip ediyorlardı.

Avusturya'da çeşitli işçi spor grupları 1919'da tek bir çatı altında birleşti. ASKÖ adlı bu birliğin üye sayısı 1931 yılında 247,416'ya ulaştı. Bir ASKÖ bileşeni olan İşçi Yüzme Derneği, 1930 yılında 10.000 kişiye ücretsiz yüzme dersleri vermişti (1931'de 14,083 ve 1932'de 28,738 kişi) ve bu kuruluşa ait üç kapalı yüzme havuzunda toplam 117,282 kişi akşam yüzmelerine katılıyordu.

Çekoslovakya'da işçi spor hareketi iki savaş arası dönemde 200.000 üyeye ulaştı. Çekoslovak İşçileri Jimnastik Derneği (DTJ) 1921, 1927 ve 1934 yıllarında Prag'da kitlesel işçi olimpiyatları düzenledi. Bu etkinliklere ortalama günde 35.000 izleyici katılıyordu.

Orta Avrupa'daki kadar güçlü ve yığınsal olmamakla birlikte işçi sporu diğer Avrupa ülkelerinde de mevcuttu: Belçika, İngiltere, Fransa, İtalya, ABD daha 1914 öncesinde bu tür örgütlenmelere sahipti. Danimarka, Estonya, Finlandiya, Hollanda, Letonya, Norveç, Filistin, Polonya, Romanya, İsviçre, İspanya ve Yugoslavya'da ise işçi spor kulüpleri 1918 sonrasında kuruldular.

İşçi sporunun gürbüz gelişimini gösteren bir diğer veri de işçi spor basınıydı.

Alman ATUS'a bağlı kollar ve şubeler toplam 60 işçi spor gazetesi basıyor ve bunlar toplam 800.000 tiraja ulaşıyordu (yerel baskılar hariç). Ayrıca Kızıl Spor Enternasyonalinin Almanya seksiyonu da 11 bölgesel ve 4 ulusal gazete çıkartıyordu.

Avusturya'da ASKÖ'ye bağlı 12 gazete 220.000 tiraj yapıyordu. Ayrıca Viyana'da basılan Das Kleine Blatt gazetesinin spor eki "Sportblatt" adıyla çıkartılmaya başlanmıştı, bu da 60.000 adet basılıyordu. Dünya çapında pek çok sosyalist ya da komünist gazete işçi sporları için sayfa ya da köşe yazısı ayırıyordu.

İşçi spor kulüpleri, genel olarak, burjuva spor kulüpleriyle müsabaka yapmıyor, ancak bir diğer işçi spor kulübüyle yarışıyordu. Spor etkinlikleri kalın bir çizgiyle sınıfsal olarak ikiye bölünmüştü. Milliyetçiliği, bencilliği, rekabeti yücelten ve paranın-piyasanın gücüyle büyüyen burjuva sporu ve onun karşısında enternasyonalizmi, işçi kitle katılımını, herkesin spor yapmasını, kardeşleşmeyi yücelten ve işçi hareketinin örgütsel gücüne dayanarak büyüyen işçi sporu.

İşçi spor hareketi bu yıllarda satrançtan jui-jitsu'ya kadar akla gelebilecek bütün spor dallarına yayıldı ve burjuva sporuna meydan okudu.

Deutsch'un fikirleri

SİSE'nin Başkanı olan Avusturyalı Julius Deutsch, 1928'de "Spor ve Politika" adlı bir kitap yayımlayarak sosyalist bir işçi sporu teorisi geliştirmeye çalıştı.

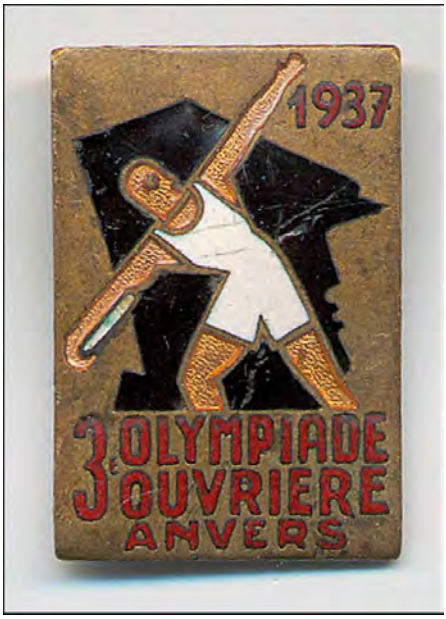

Deutsch, işçi sınıfının devrimi zafere ulaştırmak için ahlaki ve kültürel olarak dönüşmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu amaçla, sosyalist hareketin birincil görevi, işçi sınıfını, burjuva düzen tarafından konulduğu kayıtsızlık hapishanesinden kurtarmak ve işçi sınıfına medya, zorunlu okul sistemi, sanat vb. araçlarla aktarılan burjuva değerlere karşı mücadele etmekti. Bu amaçla işçi kitle çalışması özellikle işçi gençlik içinde yoğunlaştırılmalıydı. Kitle sporu, bu bakımdan sınıf mücadelesinin bir aracı haline getirilebilirdi.

Sınıf karşıtlıkları, tüm toplumsal alanlarda olduğu gibi, sporda da belirgindi. Burjuva sporu; burjuva kültürünü ve burjuva ahlaki değerleri yansıtıyordu. Burjuva hegemonyası altında, sporlar giderek artan derecede rekabetçi, bireysel ve profesyonel hale getiriliyordu. Kalite ve kazanç kavramları piyasanın kavramlarına paralel olarak gelişiyordu. Dahası, burjuva spor federasyonları giderek milliyetçi ve savaş yanlısı merkezlere dönüşüyordu. Birçok ülkede spor kulüpleri faşist partilere yaklaşıyor, hatta bazıları faşist milisleri örgütlüyordu. Burjuva sporu emek ve sermaye arasında sahte bir uyum duygusu yaratmaya çalışıyor ve örgütlü işçi sınıfını "ulusal birliği bozmakla" itham ediyordu.

Profesyonel sporcular yığınları etkileyebilirdi, ama onların rol-modeli olamazlardı. Çünkü onların başarıları özel fizik eğitiminden ve uzmanlaşmadan geçiyordu. Uzman sporcular bazı kaslarını diğerleri aleyhine geliştiriyordu. Kitlelerin doğrudan katılabileceği bir spor yaratılmalıydı; kitlelerin kahramanlara imrenerek bakacağı bir ilişki biçimi değil.

Dolayısıyla, diyordu Deutsch, spor etkinliklerini tamamen farklı ilkeler altında geliştirecek proleter spor kulüplerine ihtiyaç vardı. İşçi sporu "kolektif" temelde gelişmeli, performansı geliştirmek için rekabet dışında araçlar bulmalıydı. İşçi sporu potansiyel şampiyonları eğitmeye özel olarak odaklanmamalı, rekor kırmayı temel amacı haline getirmemeli, ama herkese sporlara katılma olanağını sunmalıydı.

İşçi sporu, bütün bedenin uyumlu gelişimini ve güçlendirilmesini hedeflemeliydi. Şiddet ve saldırganlığın her türlüsünden arındırılmış dostça ve

ortakça bir atmosferde gerçekleştirilmeliydi.

Stratejik olarak, proleter sporunun temel bir hedefi de işçi gençlik kitlelerinin sosyalist harekete katılımının sağlanması olmalıydı.

Burjuva olimpiyatları ve işçi spor hareketi

İşçi spor hareketinin doruk noktaları, hiç kuşkusuz Sosyalist ve Komünist Enternasyonaller tarafından düzenlenen karşı-olimpiyatlardı. Bunlar sırasıyla "İşçi Olimpiyatları" ve "Spartakiyatlar" adını aldılar. Özel bir şirket olan Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin düzenlediği burjuva olimpiyatları, işçi sınıfı tarafından hem ideolojik hem de politik olarak eleştirildi, mahkum edildi. Baron Pierre de Coubertin adlı bir Fransız soylusu tarafından başlatılan burjuva olimpiyatları milliyetçiliğin, şovenizmin ve rekabetçiliğin temelinde yükseliyordu.

İşçi olimpiyatları, her ulustan onbinlerce işçiyi pratik olarak buluşturarak, işçilerin sınıf kardeşliğini kitlelere kanıtlıyordu. SİSE yöneticisi Fritz Wildung'un söylediği üzere:

"Bizim Uluslararası Spor ve Kültür-Fizik Enternasyonalimiz, politik ve sendikal enternasyonallerden belli bir bakımdan farklıdır; çünkü o, üyelerini doğrudan eylem için bir araya getirir. ... Bizim spor etkinliklerimizde bizler, birbirimizle göz göze gelmeli ve karşımızdakilerin düşman olmadığını bizzat görmeliyiz, bütün insanların kardeş olduğunu deneyimlemeliyiz ... Kapitalizmin yaydığı büyük dünyaçapında yalanların yok edilmesinde ve insanların ayrılıklarından bin kat daha fazla birlik olduklarını görmelerinde en güçlü çıkarımız vardır."

Profesyonel sporcuların (spor yapmak üzere ücret alanların) burjuva olimpiyatlara katılması yasaktı. Böylece sadece hali vakti yerinde burjuva, toprak sahibi ve küçük burjuvalar bu oyunlara katılabiliyordu. Olimpiyatlarda bu yıllarda atletlerin büyük çoğunluğu zengin ailelerin çocuklarıydı. (Bu yasak sonradan kaldırıldı.)

Keza burjuva olimpiyatlarında kadın atletlerin katılımına çok nadir olarak izin veriliyordu. İşçi olimpiyatlarında ise kadın işçiler önemli sayılarda katılım sağlıyorlardı.

İşçi olimpiyatları yolunda ilk büyük uluslararası spor festivali 1921'de Prag'da yapıldı. Resmi adı İşçi olimpiyadı olmamakla birlikte 11 ülkeden işçi sporcuların yer aldığı bu etkinlik olimpik karakterdeydi. 1920 Antwerp ve 1924 Paris Olimpiyatlarında 1. Dünya Savaşındaki "mağlup ulusların" katılımı yasaklanmıştı. Oysa Prag İşçi Spor Festivalinde bütün uluslardan işçiler birleşti. (Gerçi 2. Enternasyonal savaş esnasında ulusal şovenizmin batağına batmıştı ama savaş sona erdiğinde demokratik ve enternasyonalist işçi kültürünü yeniden canlandırmaya çalıştı.)

İlk resmi İşçi Olimpiyadı ise Almanya'nın Frankfurt kentinde 1925'te yapıldı. Sovyetler Birliği'nden sporcuların ve komünist spor kulüplerinin katılımının yasak-

lanması gibi bir kara lekeye rağmen, Frankfurt İşçi Olimpiyadı genel katılım bakımından oldukça başarılıydı (19 ülkeden sporcular ve toplam 150.000 izleyici).

Frankfurt İşçi Olimpiyatlarının sloganı "Bir daha savaş istemiyoruz" idi. İşçi olimpiyatlarının açılış ve kapanış törenlerinde ulusal bayraklar dalgalandırılmadı, ulusal marşlar çalınmadı. Sadece işçi sınıfının kızıl bayrağı dalgalandırıldı ve Enternasyonal marşı çalındı. (Burjuva olimpiyatları da 1936'ya kadar "Olimpiyat Marşıyla" açılıyordu. Ancak Nazilerin ev sahipliğinde yapılan 1936 Berlin Olimpiyatlarından itibaren olimpiyatlar, ev sahibi ülkenin mili marşıyla açılmaya başlandı.)

Frankfurt'un açılış seremonisinde 1200 işçiden oluşan bir koro marşlar söyledi. Bir kültür etkinliğinde 60.000 'aktör', "İşçiler Dünya İçin Mücadele Ediyor" adlı bir "oyunu" sergiledi. Şiir ve müzik etkinlikleri, satranç müsabakaları, seminerler ve sanat da programda yer aldı.

Bütün atletler bir kitlesel spor etkinliğine katılmakla yükümlü kılındı. İşçi olimpiyatlarının hemen bütün izleyicileri de bu kitlesel jimnastik etkinliklerinde yer aldılar. Keza tüm izleyicilere koşu vb. yarışmalara katılma hakkı tanındı. Böylece sporcu-izleyici ayrımı bir ölçüde aşılmaya çalışıldı. İşçi olimpiyatları için pek çok ülkeden gelen işçiler, işçi evlerinde ağırlandı. Büyük kitlesel korolarla söylenen işçi marşları kitleleri mücadele saflarına katıyordu. Kuşkusuz yarış-rekabet de tümüyle dışlanmıyordu. Hatta kadınlar 100 metre dünya rekoru dahi kırıldı (ancak resmi olarak tanınmadı.)

1925 Frankfurt İşçi Olimpiyadı'ndan dışlanan Kızıl Spor Enternasyonali, buna yanıt olarak 1928'de Moskova'da 1. Spartakiyat Oyunları'nı düzenledi. Spartakiyat oyunlarında, 18 ülkeden toplam 7000 atlet yer aldı. Kış Spartakiyadı ise aynı yıl Oslo'da yapıldı.

SİSE, üye federasyonlarına Spartakiyadlara katılmayı da yasakladı.

2. Spartakiyat oyunlarının 1931'de Berlin'de yapılması planlandı. Ancak bu Spartakiyad, Alman devleti tarafından yasaklandı. Bu yüzden Moskova'ya kaydırıldı ve orada gerçekleştirildi.

KSE'nin Spartakiyat oyunlarında Burjuva olimpiyatların eleştirisi daha köktenci bir biçimde yapıldı. Antik Yunan'ın köleci geleneği olan olimpiyatlara karşı köle isyanlarının lideri Spartaküs'ün adı yüceltiliyordu. Köleci Roma'ya karşı bütün kavimlerden köleleri birleştirip ayaklandıran Spartaküs'ün enternasyonal mirası vurgulanıyordu.

KSE, aynı zamanda sporu "devrimci sınıf mücadelesinin politik bir aracı" olarak ilan ederek, sosyal-demokratların spora yaklaşımını da eleştiriyordu.

2. İşçi Olimpiyatları SİSE tarafından 1931 yılında Avusturya'da yapıldı. Kış Oyunları Mürzzuschlag'da, Yaz Oyunları ise Viyana'da gerçekleştirildi.

SİSE 1931'de artık 350.000'i kadın olmak üzere 2 milyona yakın üyeye ulaşmıştı. Gerek burjuva olimpiyatlarında gerekse burjuva spor kulüplerinde kadın katılımının düzeyi düşünüldüğünde işçi spor hareketinin sağladığı kadın katılımı düzeyi, dönemine göre oldukça ileriydi.

Viyana İşçi Olimpiyatlarının programında şunlar yer alıyordu:

"Çocukların spor festivali, kızıl şahinler gençlik grubunun buluşması, bütün atletik disiplinlerde 220 yarışma, olimpik şampiyonalar, ulusal yarışmalar, dostluk maçları, şehir oyunları, Viyana'da koşma ve yüzme programı, sanatsal gösterimler, tiyatro gösterimleri, havai fişek gösterileri, festival yürüyüşü ve kitlesel spor etkinlikleri."

Onbinlerce işçi Viyana'ya akarken, Viyana belediyesini elinde bulunduran sosyal demokratlar belediye olanaklarıyla konukları ağırlamak ve etkinlikler organize etmek için çalıştılar.

Viyana'ya 26 ülkeden toplam 80.000 sporcu ve 250.000 izleyici katıldı. 2. İşçi Olimpiyatları, gerek sporcu gerekse izleyici sayıları bakımından 1932 Los Angeles (burjuva) olimpiyatlarını geçti.

Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi ve Almanya'nın kısa süre sonra Avusturya'yı da işgal etmesi, işçi sporuna çok ağır bir darbe vurdu. Zira bu iki ülke işçi spor hareketinin merkezleri konumundaydı. Faşistler işçi spor kulüplerini ezdiler. Sporu Cermen ulusunun ırksal üstünlüğü temeline oturttular. Nazi Spor Müdürü Hans von Tschammer und Osten: *"Spor zayıfları, Yahudileri ve öteki istenmeyenleri ayıklamanın bir aracıdır"* diyordu. Nazi faşistleri de kitlesel spor etkinlikleri düzenlediler; ancak onların amacı işçileri ekonomik ve siyasal sorunlardan uzaklaştırmak ve Cermen ırkçılığıyla zehirlemekti.

1936 burjuva olimpiyatları Nazi Almanya'sında Berlin'de gerçekleştirildi. Nazilerin olimpiyatlara Yahudi ve Siyahların katılımını yasaklamak istemesi dünyada genel bir demokratik tepki doğurdu. Diğer ülkelerin katılımına sınırlama koyamasa da Almanya kendi takımlarında Yahudi ve Çingene katılımını neredeyse tümüyle yasakladı.

"Kaderin cilvesine" bakın ki, oyunlar sırasında Siyah atlet Jesse Owens "üstün ırk" Cermenleri geçti! Bu durum Hitler'in stadı kızgınlıkla terk etmesine yol açtı.

1936 Berlin Olimpiyatlarının bir faşist Nazi propagandasına dönüştürülmesine karşı SİSE ve KSE ortak bir karar alarak aynı yıl İspanya'da bir antifaşist "Halk Olimpiyadı" düzenlediler. İspanya Halk Cephesi hükümeti de Berlin Olimpiyatlarını boykot edeceğini açıklayarak Halk Olimpiyadı'nın örgütlenmesini fiilen üstlendi.

Halk Olimpiyadı, 22 ülkeden 6,000 atletin katılımıyla 19 Temmuz 1936'da Barselona'da başlayacaktı. Halk Olimpiyadı'nın manifestosunda Berlin Olimpiyatlarının ırkçılığa dayandığı için "Gerçek olimpiyat ru-

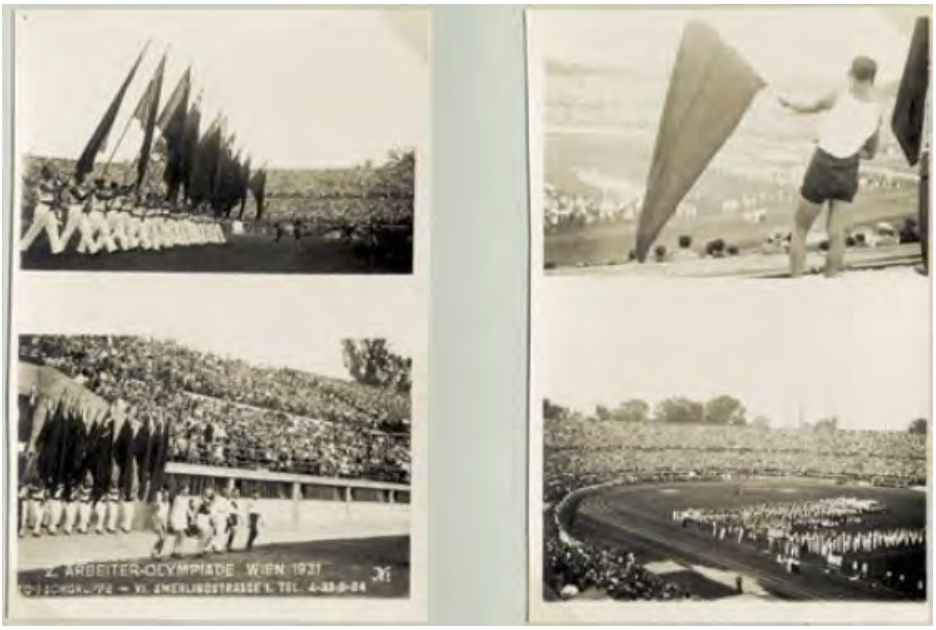

huna aykırı" olduğu belirtildi. Halk Olimpiyadı'nın "insanların ve ırkların kardeşliğine" dayandığı, dolayısıyla gerçek Olimpiyat ruhunu temsil ettiği ifade edildi. KSE 1935 sonlarından itibaren, "Olimpiyat Fikrini Savunma Uluslararası Komitesi" kurarak, 1936 Berlin Olimpiyatlarına boykot örgütlemeye çalışmıştı. (Bu söylemle burjuva olimpiyatlarının eleştirisi de Halk Cephesi formuna uydurulmuş oluyordu.)

Ancak Halk Olimpiyadı, 18 Temmuz'da gerçekleşen Franco'nun faşist darbesi nedeniyle başlamadan bitirildi. Halk Olimpiyatlarına katılmak için gelen sporcuların pek çoğu (en az 200'ü) İspanya'da kalarak, faşizme karşı savaşa katıldı. Atletler, İç Savaş'a katılan ilk uluslararası gönüllüler oldular ve ilerleyen dönemde kurulacak Uluslararası Tugayların temelini attılar. Aralarında şehit düşenler de oldu. Örneğin Jaccod Menchter adlı bir Avusturyalı atlet, daha darbenin ilk gününde, faşistlerin elindeki Atarazanas kışlasına yönelik devrimci saldırı esnasında şehit düştü.

Son İşçi Olimpiyadı, 1937'de Belçika'nın Antwerp kentinde (yaz oyunları) ve Çekoslovakya'nın Johannesbad kentinde (kış oyunları) gerçekleştirildi.

Frankfurt veya Viyana'nın çapına ulaşmasa da, Antwerp İşçi Olimpiyatları da kitlesel ve görkemli biçimde gerçekleştirildi. Faşizme karşı direniş vurgusunun öne çıktığı Antwerp'e 17 ülkeden 27.000 işçi sporcu katıldı. Festival yürüyüşünde 200.000 kişi yer aldı. Önceki İşçi Olimpiyatlarına ev sahipliği yapan Almanya

ve Avusturya'dan sadece mülteciler katılabildi. Çekoslovakya işçi spor hareketi kitlesel biçimde katılım sağlarken, iki yıl sonra bu ülke de faşist işgal altına girecek ve işçi spor kulüpleri ezilecekti.

Bir sonraki İşçi Olimpiyatları 1943 yılında Helsinki'de yapılmak üzere planlandı ancak patlak veren savaştan dolayı bu gerçekleştirilemedi.

Kızıl Spor Enternasyonali (KSE)

Resmi adı "Kızıl Spor ve Jimnastik Örgütleri Uluslararası Birliği" olan Kızıl Spor Enternasyonali, *Sportintern* kısaltmasını kullanmıştır.

Kızıl Spor Enternasyonali; Komünist Enternasyonal'in 3. Kongresi için Moskova'da hazır bulunan delegelerden bir kısmının, Nikolai Podvoisky'nin çağrısıyla toplanması üzerine kuruldu. Sovyet askeri eğitiminden sorumlu Podvoisky, sporun özellikle işçi gençlik kitleleri arasında geliştirilmesini önemsiyordu. 23 Temmuz 1921'de Podvoisky'nin çağrısıyla toplanan delegeler, Kızıl Spor Enternasyonali'nin kuruluşunu ilan etti, bir bildirge yayımladı ve bir Yürütme Kurulu seçti. Toplantıya Sovyet Rusya, Almanya, Çekoslovakya, Fransa, İsveç, İtalya, Hollanda ve Alsas-Loren'den temsilciler katıldı. Podvoisky, KSE'nin Başkanı seçildi. Kuruluş Kongresi, Kızıl Spor Enternasyonali'nin misyonunu şöyle tanımladı:

"Dünyanın bütün ülkelerinde devrimci proleter spor ve jimnastik örgütlerinin yaratılması ve birleştirilmesi ve bu spor örgütlerinin proletaryanın sınıf mücadelesi için birer destek merkezine dönüştürülmesi."

Sportintern, sporu sınıf mücadelesinin doğrudan bir aracı olarak görüyordu. Podvoisky'nin 1925'te ortaya koyduğu görüş açısı şöyleydi:

"Sporu ve jimnastiği devrimci sınıf mücadelesinin bir silahına çevirin; işçilerin ve köylülerin dikkatini sınıf örgütlenmelerinin ve mücadelelerinin en iyi araçlarından, yöntemlerinden ve silahlarından birisi olarak spor ve jimnastiğe yoğunlaştırın".

Sportintern, mevcut işçi spor kitle örgütleri içinde çalışmak, bunları devrimci çizgiye çekmek ve "Menşevik Luzern Spor Enternasyonali'ne karşı mücadele etmek" hedeflerini formüle etti. Komünist Enternasyonal de aldığı bir kararda işçi spor kulüpleri içinde çalışmanın önemini vurguluyordu:

"İşçi kitlelerinin işçi spor örgütlerine kitlesel akışı dikkate alınarak, bütün ülkelerdeki komünistler, bu örgütlere girmeli ve bunları kapitalizmin devrilmesi ve komünizm için bilinçli savaşım organlarına dönüştürmelidirler."

KSE bu doğrultuda, işçi spor kulüpleri içinde kitle çalışması yürüttü. İşçi spor kulüplerinin bulunmadığı yerlerde ise kendisi bu kulüplerin kuruluşuna önayak oldu. Sosyal demokratların yönetimindeki spor kulüplerinde gereken kitleselliği sağladığında, bu kulüplerde bir bölünme örgütleyerek KSE'ye bağladı.

KSE Sovyet Rusya'da kurulduğu halde, henüz bu tarihte Rusya'da resmi bir spor örgütü dahi yoktu, zira Sovyet düzeni iç savaşla boğuşuyordu. Ancak Almanya'da komünistlerin egemenliğinde kitlesel spor örgütleri vardı ve hareketin merkezi de uzun süre Almanya olarak kaldı. KSE 2. Kongresi'ni Temmuz 1922'de Berlin'de yaptı.

100.000 üyeli Çekoslovak İşçi Jimnastik Birlikleri Federasyonu'nun ana gövdesi de KSE'ye katıldı. 1923'te Fransız İşçileri Spor Federasyonu'nda bir bölünme yaşandı ve bu örgütün %80'i Kızıl Spor Enternasyonali'ne katıldı. Fransa, KSE'nin kitlesel örgütlenmesinin oluşturulduğu 3. ülke oldu.

Ekim 1924'te KSE 3. Kongresi Moskova'da toplandı. KSE Yürütme Kurulu genişletilerek Komünist Gençlik Enternasyonali'nin Yürütme Kurulu'ndan 4 üye alındı. Bu tarihten itibaren KSE pratikte Komünist Gençlik Enternasyonali'ne bağlanmış oldu. KGE faaliyetlerinde ise işçi spor hareketi çok önemli bir yer tutmaya başladı. Özellikle işçi gençliğin kazanılması bakımından işçi spor kulüpleri bir mücadele okulu olarak rol oynadılar.

3. Kongre'den sonra KSE örgütlenmesi genişlemeye devam etti ve şu ülkelerde de spor birliklerinde etki kurdu: Norveç, İtalya, Finlandiya, İsviçre, İsveç, ABD, Estonya, Bulgaristan ve Uruguay.

KSE'nin büyüyen örgütsel gücü, sosyal demokrat SİSE'nin "KSE'yle ortak bir İşçi Olimpiyadı" örgütleme tartışması yürütmesine yol açtı. Ancak sosyal demokrat ve komünistler arasındaki genel politik çatışma nedeniyle bu mümkün olmadı. Münih'te bir spor etkinliğinde komünistlerin sosyal demokratları teşhir etmesi kopma noktası oldu. SİSE, Frankfurt İşçi Olimpiyadı'nda KSE'ye bağlı spor kulüplerinin ve Sovyet sporcularının katılımını yasakladı. Bu, hiç kuşkusuz SİSE için utanç verici bir tutumdu.

KSE 4. Kongresi, 1928'de Moskova'da yapıldı. O dönemin Komintern taktiklerine uygun olarak (sosyal-faşizm tezi ve faşizme karşı mücadelenin sosyal demokrasiye karşı mücadeleye bağlanması) işçi spor hareketi içinde sosyal demokratlar ve SİSE ana düşman olarak görüldü. Sosyal demokrat spor kulüplerine karşı mücadeleyi yükseltme kararı alındı. 1925'te komünist spor kulüplerini ve Sovyet sporcuları dışladığı için SİSE'yi eleştiren KSE, bu kez tersine bir çizgiyi benimsiyordu. Ancak daha sonra Komintern'in "Halk Cephesi" taktiğini benimsemesiyle iki spor enternasyonali birlikte davranmaya başladı. Yukarıda andığımız Barcelona ve Antwerp İşçi Olimpiyatları ortak örgütlendi. KSE, 1929'da İspanya'da bir seksiyon örgütledi. 1936'da Halk Olimpiyatlarının Barselona'da yapılmasında komünistler belirleyici bir rol oynadılar.

Kızıl Spor Enternasyonali, Komintern Yürütme Kurulu'nun Nisan 1937 tarihli toplantısında feshedildi.

David A. Steinberg'in saptamasıyla; *"Luzern Spor Enternasyonali'nin*

(SİSE, bn.) *ana kaygısı, devrimci bir enternasyonalin yaratılmasından ziyade, güçlü bir kültürel ve eğitsel hareketin geliştirilmesiydi. ... Hem burjuva spor kulüplerine hem de 'reformist' işçi spor kulüplerine muhalefet içinde ortaya çıkan KSE, sınıf mücadelesinin politik aracı olan bir spor enternasyonali yaratmaya çalıştı."*

KSE, işçileri Komünist Partilerine katmakta ve aktif mücadeleye çekmekte başarılı oldu. SİSE ise kitlesel işçi spor etkinliklerinin örgütlenmesinde birkaç adım önde oldu.

Sonuç yerine

1952'den itibaren SSCB Olimpiyatlara katılma kararı aldı. Böylece "kapitalizmle yarışta" spor alanında bir üstünlük gösterisi yapmayı önüne koydu. Hakikaten de Sovyet sporcular katıldıkları her olimpiyattan ağırlıklarınca madalyayla döndüler. Ancak karşılığında, burjuva olimpiyatları spor dünyasına egemen oldu.

KSE'nin feshedilmesinden sonra, Spartakiyadlar artık tek tek sosyalist ülkelerin ulusal spor organizasyonları haline geldi ve bu biçimde sürdürüldü. En güçlüleri SSCB Halklarının Spartakiyadı, Çekoslovakya ve Arnavutluk Spartakiyadları oldu. (Bütün halka açık olan SSCB Halklarının Spartakiyadı, 4 yılda bir yapılıyordu ve katılım sayıları muazzamdı. Örneğin 1956'da yapılan 1.sine *20 milyon*, 1975'te yapılan 6.sına toplam *90 milyon* kişi atlet olarak katılmıştı!)

1945 sonrası dönemde sosyal demokrat partiler de ayrı İşçi Olimpiyatları yapmaktan vazgeçtiler. İşçi spor kulüpleri giderek sınıfsal renklerini yitirdiler ve burjuva sporu içinde eridiler. Sosyal Demokrat İşçi Spor Federasyonu da 1986'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne başvurdu ve resmen "tanındı". Burjuva sporunu "*dışarıdan*" ve "*karşıdan*" eleştiren ve ayrı bir ilişki ağı oluşturan bir işçi spor hareketi esasen 2. Paylaşım Savaşı'ndan sonra ortadan kalktı.

Sporda sınıf karşıtlıkları artık daha ziyade sosyalist ülkelerin spor kulüpleriyle kapitalist ülkelerin spor kulüpleri arasındaki karşıtlık biçimini aldı. Sosyalist ülkelerdeki çürüme ve kapitalist restorasyon süreçleri bu çelişkinin de giderek önemsizleşmesine yol açtı. SSCB'nin dağıldığı 1991'den sonra ise burjuva sporu tüm dünyada dizginsiz bir hakimiyet kurdu.

Sporun küresel bir kapitalist meta haline getirildiği, burjuva spor kulüpleriyle onların yoksul-emekçi taraftarları arasındaki çelişkilerin giderek daha belirgin hale geldiği günümüzde, işçi spor kulüpleri deneyimi paha biçilmez değerdedir. Zira, hem sporun işçi sınıfı kültürünün oluşumunda oynadığı rolü anımsatmaktadır; hem de sporun, burjuva spor kulüplerinin tekeline bırakılmaması gerektiğini öğütlemektedir. Hem işçi gençliğin sınıf mücadelesine kazanılmasının önemli bir aracını gündeme sokmaktadır; hem de milliyetçiliğe, yozlaşmaya ve bireyci rekabete karşı *spor aracılığıyla da* mücadele edilebileceğini kanıtlamaktadır.

Spor toplumsal çelişkilerden bağımsız değildir. Yeni yeni beliren "endüstriyel futbol" eleştirisi ve solemekçi taraftar grupları da, gelişmekte olan sınıf çelişkilerinin spora yansımasından başka bir şey değildir.

Spor sadece egemen sınıfların uyutma, yozlaştırma, milliyetçiliği yayma, rekabeti körükleme aracı değildir; pekala sınıf bilinçli işçilerin ellerinde kardeşliği büyütmenin, enternasyonal işçi dayanışmasını örmenin, sınıf bilincini uyandırmanın bir aracına da dönüştürülebilir. Bu bir irade ve bakış açısı sorunudur.

Özellikle işçi ve yoksul gençlik içinde yürütülecek kitle çalışmasında spor kulüpleri çok etkin bir araç olarak kullanılabilir. İşçi sınıfı gençliğinin serbest zamanlarını en büyük istekle ayırdığı bu uğraşı, onun özgürleşmesinin ve "zincirlerini kırmasının" bir aracına da çevrilebilir.

Yoksul semtlerde, işçi havzalarında kurulmuş ya da kurulacak işçi spor kulüpleri, sporun burjuva-kapitalist yozlaştırılmasına karşı, sosyalist kültürün ve işçi sınıfı değerlerinin yayıldığı birer odak haline getirilebilir. Tıpkı sendikalar gibi, işçi spor kulüpleri de geniş işçi kitlelerinin, özellikle de işçi-işsiz gençliğin demokratik ve sınıfsal aydınlanmasında ilk çıkış noktaları haline getirilebilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1. David A. Steinberg, "The Worker Sports Internationals, 1920-28," Journal of Contemporary History, vol. 13, no. 2 (April 1978), pp. 233-251.
2. Robert F. Wheeler, Organized Sport and Organized Labor: The Worker's Sport Movement, Journal of Contemporary History, vol. 13, no. 2, Special Issue: Workers' Culture. (April 1978), pp. 191-210
3. André Gounot, Sport or Political Organization? Structures and Characteristics of the Red Sport International, 1921-1937, Journal of Sport History, Volume 28, no. 1, Spring 2001
4. Barbara Keys, Soviet Sport and Transnational Mass Culture in the 1930s, Journal of Contemporary History, Vol. 38, No. 3, Sport and Politics. (Jul., 2003), pp. 413-434.
5. Sports Around the World [4 Volumes]: History, Culture, and Practice, editör: John Nauright, Charles Parrish, "Worker Sports, Europe" maddesi.
6. Red Sport International, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Red_Sport_International
7. Socialist Workers' Sport International, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Socialist_Workers'_Sport_International
8. İşçi Hareketlerinin Futbolun Tarihsel Gelişim Süreçlerine Etkisi, Mustafa Yaşar ŞAHİN ve H. Mehmet TUNÇKOL, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Aralık 2010.
9. Deutsch'un fikirleri için kaynak: Socialist Sports in Yiddish: The Bundist Sport Organization Morgnshtern in Interwar Poland, Roni Gechtman
10. "Doing it better than our enemy", Ben Lewis, links.org.au
11. People's Olympiad, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/People's_Olympiad
12. El proyecto de la olimpiada popular de Barcelona (1936), entre Comunismo internacional y Republicanismo regional, André Gounot, Kaynak: http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2092511
13. Barcelona Halk Olimpiyadı Manifesto ve Programı, Kaynak: http://contentdm.warwick.ac.uk/cdm/compoundobject/collection/scw/id/2300/rec/5
14. Jaccod Menchter, primer Internacionalista, Ramón Pedregal Casanova, Kaynak: http://www.larepublica.es/2011/11/jaccod-menchter-primer-internacionalista/

CEMAAT VE AKP DALAŞINI ANLAYABİLMEK İÇİN

Osman Tiftikçi

Koalisyon içinde en örgütlü ve en güçlü taraf olarak kabul edilen Gülen Cemaati ile AKP arasında zaman zaman görüş ve tavır ayrılıkları çıkıyor. Örneğin Mavi Marmara eylemine ve İsrail'e karşı Erdoğan'ın lafta kalan sert çıkışlarına Cemaat hoş bakmamıştı. Son olarak T. Erdoğan'ın emrinde bulunan MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın sorgulanmak istenmesi, bu çatışmayı daha da keskinleştirdi. Şu günlerde Özel Yetkili Mahkemeler ve Özel Yetkili Savcılar iki taraf arasında tartışma konusu. Bizzat AKP tarafından oluşturulan bu kurumlar şimdi aynı parti tarafından "devlet içinde devlet" olmakla suçlanıyorlar.

Biz bu yazıda tek tek konuların ayrıntılarına girmeden, bu çatışmaları anlayabilmede yardımcı olacak birkaç kalkış noktasını saptamaya çalışacağız.

Çatışmanın Tarafları

Çatışmanın vitrinde görünen tarafları AKP ve Cemaattir. Ama çatışmanın, şimdilik öne çıkmayan başka

tarafları da vardır. Çatışmanın en güçlü tarafı, perde gerisinde hem AKP'yi hem de Gülen Cemaatini inisiyatifi altında tutan devlet, yani emperyalizmin de içinde yer aldığı egemen sınıflar blokudur. Çatışmanın bir diğer tarafı geleneksel cemaatler yani Nurcu, Süleymancı, Işıkçı, Nakşi çevrelerdir. ANAP ve DYP'den, sosyal demokratlardan devşirilen liberal aydınlar da tartışmaların tarafı durumundadır. Bunlar duruma göre ya AKP'den ya da Cemaat'ten yana tavır koymaktadırlar. Elbette Kürt hareketi ve Türkiye'deki demokratik hareket, bu blok dışında kalan ama atılacak adımları etkileyen en önemli güç durumundadır.

Mevcut
toplumsal-ekonomik
düzen sürdükçe,
bu düzenin yarattığı
sınıfsal yapı
devam ettikçe,
hükümete
hangi parti gelirse
gelsin,
Cemaatlere hangi
yasaklar
konulursa konulsun,
bunlar
bir biçimde varlıklarını
sürdürmeye
devam
edeceklerdir.

Biz bu kısa yazıda sadece dindar blok içindeki ve bunlarla devlet arasındaki çelişkiler üzerinde duracağız.

Egemen sınıflar bloku kısaca devlet

Türkiye'de devlet en önemli ve en güçlü dini kurumdur. Alışıldık deyimle ifade edersek, Türkiye'de en güçlü Cemaat devlettir. Bu durum yeni bir olgu değil, Osmanlı'dan Cumhuriyete, oradan da günümüze devreden bir gerçektir.

Devlet Cumhuriyetle birlikte iki kurumunu din işlerine ayırmıştır: Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı. Devlet bu kurumlar aracılığıyla dini eğitimi ve din adamı eğitimini kendi tekelinde tutmaktadır. Okullardaki zorunlu din eğitimi devlet tarafından verilmektedir. İmam Hatip Liseleri Milli Eğitim Bakanlığı'na, İlahiyat Fakülteleri YÖK'e bağlıdır. Camiler ve buralarda görev yapan on binlerce imam, müezzin, hatip vs. Diyanete bağlı devlet memurlarıdır. Cuma hutbeleri merkezi olarak hazırlanmakta ve camilerde okunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı ayrıca yayınlarıyla, devletin istediği doğrultuda kamuoyu yaratabilmektedir.

Diyanet 100 bini aşkın personeli olan, bütçesi birkaç bakanlıktan fazla, köylere, mahallelere eleman gönderebilen, Amerika, Avrupa, Balkanlar ve Kıbrıs'ta, Türki cumhuriyetlerde kurumları ve görevlileri bulunan, Türkiye Diyanet Vakfı sayesinde hayır işyeri, akademik faaliyetler ve ticari faaliyetler sürdüren bir kurum durumuna gelmiştir.

Günümüze kadar devletin resmi dindarlığı belirleyici olmuştur. Dinin günün ihtiyaçlarına göre ne kadar ve nasıl kullanılacağına karar veren güç devlettir, yani emperyalizmin de içinde doğrudan yer aldığı egemen sınıflar blokudur. Bu durum AKP hükümetleri için de geçerlidir. AKP dönemini geçmiş dönemden ayırt eden, cemaatlerle devlet dindarlığı arasındaki çelişkilerin en alt düzeye inmiş olmasıdır.

Cemaatler

Öncelikle Cemaatler suni olarak yaratılmış olgular değildir. Bunlar sınıfsal kurumlardır. Türkiye'de genel olarak "esnaf" başlığı altında toplayabileceğimiz, (içine küçük üretici köylüleri de katıyoruz) kesime dayalı örgütlenmeler olarak ortaya çıkmışlardır.

Cemaatleri güçlendiren etken devletin bunlara karşı sürdürdüğü işbirlikçi politikaların yanı sıra, esas olarak cemaatlerin dayandığı sınıfsal tabanındaki gelişmeler ve değişmelerdir. Mevcut toplumsal-ekonomik düzen sürdükçe, bu düzenin yarattığı sınıfsal yapı devam ettikçe, hükümete hangi parti gelirse gelsin, cemaatlere hangi yasaklar konulursa konulsun, bunlar bir biçimde varlıklarını sürdürmeye devam edeceklerdir. Nitekim Türkiye'de cemaatler tek parti döneminde yani dini yasakların en sert olduğu dönemde ortaya çıkmış olan yapılanmalardır.

Türkiye'de cemaatler devletle hem işbirliği hem de sürekli çelişki içinde olmuşlardır. Bu süreçte devlet politikalarının cemaatleri geliştirip güçlendirmesi kadar, cemaatlerin de devleti din konusunda daha tavizkar olmaya ve yetkinleşmeye zorlaması söz konusudur. Şöyle söyleyelim: devlet daha çok İmam Hatip Okulu, Kur'an Kursu açtığı, Diyanete daha çok bütçe sağladığı, hükümetler laiklikten taviz verdiği için cemaatler daha çok gelişmekte ve cemaatler geliştiği, dinin devletin tekelinden çıkma ihtimali arttığı için, devletin dini yanı daha çok büyümektedir.

Türkiye'de tek parti döneminde oluşup günümüze kadar gelen dört önemli cemaat vardır: Nurcular, Süleymancılar, Işıkçılar ve Nakşiler. Bunlar özellikle Nakşiler ve Nurcular 1960'lı yıllardan itibaren süreç içinde kendi aralarında bölünmüşlerdir. Cemaatler hem devlet dindarlığı ile çelişkileri olan, hem de kendi aralarında sürekli rekabet içinde bulunan kurumlardır. Bu rekabet, sınıfsal anlamda burjuvazinin kendi içindeki bir rekabettir ve ölümcül de olabilir.

12 Eylül'den sonra ve ANAP dönemlerinde bu dört ana cemaate bir yenisi daha eklendi: Gülen Cemaati. Gülen Cemaati'ni diğer cemaatlerden ayıran en önemli özellik, bu cemaatin doğrudan emperyalizm ve devlet eliyle geliştirilmiş olmasıdır. Geleneksel cemaatlerin Tek Parti yönetimine, daha sonra da hükümetlere muhalif güçler olarak, aşağıdan yukarı oluşmuş ve gelişmiş olmasına karşın, Gülen Cemaati muhalif bir güç olarak doğmamış, 12 Eylül cuntasının işbirlikçi-

si bir örgütlenmesi olarak yukarıdan aşağı geliştirilmiştir. Bu nedenle geleneksel cemaatlerin zaman zaman emperyalizm ve devlet politikalarıyla çelişkiye düşmelerine rağmen, Gülen Cemaati'nde şimdiye kadar böyle bir durum görülmedi. Örneğin diğer cemaatler İran devrimine karşı çelişik tavırlar alırken Gülen açıktan bu devrimin karşısında oldu. Gene 12 Eylül'ün ve 1982 Anayasasının en açık destekçisi bu Cemaatti. Gülen Cemaati Türkiye dışında emperyalist güçlerle açık işbirliği içinde oldu. Bu cemaat Erbakan'a hep uzak durdu ve 28 Şubat'ta F. Gülen Erbakan'a açıkça "çekip gitmesini" söyledi. Gülen, orduya ve devlete sürekli övgüler yağdırdı.

Gülen Cemaati geleneksel cemaatlere de alternatif bir yapı durumundadır. Devlet dindarlığı, devletin resmi dini günümüzde Gülen Cemaati'nin dindarlığı biçiminde hayata geçirilmektedir. Dolayısıyla devletle geleneksel cemaatler arasında yıllardır süregelen çelişkiler, günümüzde Gülen Cemaati ile diğer cemaatler arasındaki çelişkiler biçimini de alma potansiyeli taşımaktadır. Yani eski çelişkiler çözülmeden, bunların üzerine bir yenisi daha eklenmiştir. Gülen Cemaati'nin Süleymancı, Nurcu, Işıkçı, Nakşi Cemaatleri geriletmesi, her alanda bunların önüne geçmesi, hatta bunlara da hükmeder, onları da inisiyatifi altına alır bir duruma gelmesi, bu cemaatler için sessizce kabul edilebilecek bir durum değildir.

AKP

AKP bir Cemaat değildir. AKP Türkiye'yi yöneten egemen sınıfların partilerinden biridir. AKP, MNP-MSP-RP-FP diye devam eden 30 yıllık "Milli Görüş" çizgisinin reddi temelinde oluşturulmuştur. AKP de Gülen Cemaati gibi emperyalizm ve devlet eliyle oluşturulmuş bir yapıdır. Bu bakımdan AKP, aşağıdan gelen dinamikler üzerinde yükselmiş MSP ve Milli Görüş'ten farklıdır.

AKP Türkiye tarihinde ilk defa bütün cemaatlerin desteklediği bir siyasi parti oldu. Örneğin daha önce MSP bütün cemaatleri toplayamamıştı. Önemli bir kesim örneğin, Süleymancıların ve Işıkçıların yanı sıra, Nurcuların "Okuyucular" kanadı (Yeni Asya gazetesi) Demirel'in AP'sinde kalmıştı. MSP daha çok Nakşi Cemaatlere ve Nurcuların "Yazıcılar" kanadına dayanan bir partiydi. Erbakan'ın 12 Eylül'den sonra kurduğu Refah Partisi de bütün cemaatlerin desteğini alamamıştı.

AKP'nin eskisinden farkları sadece bundan ibaret değildir. AKP Milli Görüş'ün reddi temelinde oluştu ama MSP gibi kendine özgü bir siyasi çizgi geliştiremedi. "Ağır sanayi hamlesi", "Adil toplum", Ortak Pazar ve AB karşıtlığı, IMF ve Batı karşıtlığı, İslam Ortak Pazarı, İslam Dinarı önerileri vs. ile Milli Görüş kendine has bir siyasi çizgiye sahipti. AKP'nin siyasi çizgisi ise kendine has değildir. Uygulanacak iç ve dış politika doğrudan emperyalizm ve işbirlikçi

egemen sınıflar tarafından belirlenip AKP'nin önüne konulmakta, AKP de bunları savunup ve uygulamaktadır. AKP'nin kendisini tanımlamak için ilan ettiği "Muhafazakar Dindarlık" kavramını şimdiye kadar ciddiye alan olmadı. Dini politika konusunda da, ortada belirli, kamuoyunda tartışılmış bir şey yok. Tamamen fırsatçı bir tarzda ama ne yapacağına karar vermek için gözü hep emperyalizmde ve egemen sınıflarda olan bir tavır sergileniyor. AKP'nin şimdiye kadar yaptığı emperyalist metropollerde, Türkiyeli akademisyenlerin de katılımıyla 1980'li yıllarda hazırlanmış olan "Ilımlı İslam" projesinin harfiyen hayata geçirilmesinden ibarettir.

Çatışmalar

Devletle Cemaatler arasındaki çatışmalar daha önceki süreçte Diyanet ve İmam Hatipler üzerinde yoğunlaşmıştı. Bunların yanı sıra Ayasofya'nın cami yapılması, içki yasağı, giyim kuşam, kadınlara bazı yasaklar konulması, Cemaat dindarlığının yoğunlaştığı alanlardı. Diyanetle çatışma Süleymancı ve Işıkçı Cemaatlerin, Diyanet imamlarının arkasında namaz kılmamasına kadar varmıştı. Diyanetin özerk hale getirilmesi, hatta kaldırılması dindar çevreler içinde önemli tartışma konularından biriydi.

Devletle çelişkiler MSP'nin kurulması ve Milli Görüş'ün ortaya çıkmasıyla siyasi alana da sıçradı. Hükümetlerin uyguladığı dış ve iç politikalar, cemaatler tarafından yoğun eleştiri konusu oldu.

Günümüzde Diyanete, İmam Hatiplere ve güncel yaşama yönelik istemlere ilişkin tartışmalar asgari düzeye inmiş bulunuyor. Çünkü var olan iktidar bu konularda geleneksel cemaatlerin isteklerini yerine getirmeye çalışıyor. Ama cemaatler iktidarın iplerinin kendi ellerinde olmadığını ve zamanı geldiğinde bu iktidarın kendilerine de dirsek çevireceğini biliyorlar. Cemaatler bir yandan iktidarın sunduğu nimetlerden yararlanırken, bir yandan da kendi bağımsız varlıklarını korumaya ve güçlendirmeye çalışıyorlar.

Gelmesi mutlak olan ekonomik ve siyasi kriz ortamında, şu dönemde geri plana itilmiş olan çelişkilerin daha da keskinleşmesi beklenmelidir. Nitekim mevcut uzlaşma ortamında bile devleti elinde bulunduran güçler, işlerine gelmeyen, kendileri için potansiyel tehlike olarak gördükleri dindar ve İslamcı kesimlere hiç de merhametli davranmamaktadırlar. 1970'li yıllarda Metin Yüksel, Sedat Yenigün, Şeyhmus Durgun gibi ideolog ve örgütçülerin yanı sıra bir çok kadro eleman devlet ve ülkücüler tarafından öldürülmüştü. Günümüzde de, Nakşi İsmail Ağa cemaati lideri Cübbeli Ahmet Hoca'nın hala hapiste olduğunu, İBDA-C liderinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırıldığını, Hizbullah'ın yasal örgütlenmesi olan Mustazaf Derneği'nin kapatıldığını hatırlayalım.

Bu çelişkiler içinde AKP'nin eğilimleri hakkında şunları söyleyebiliriz. Her siyasi parti hükümet olduğun-

da, kendini destekleyen çevrelerden göreli bir bağımsızlık kazanır. Eğer iktidara tek başına ve önemli bir oy oranıyla gelmişse bu bağımsızlık eğilimi daha da artar. Emperyalizm ve egemen sınıfların müdahalesiyle oluşturulan AKP, iktidara geldiğinde bu güçlerin daha çok etkisi altına girdi. Bu güçlerin isteklerini yerine getirdiği ölçüde ve sahip olduğu siyasi imkanları kullanarak kendi başına bir güç haline geldi. Tayip Erdoğan bu gücü, tek adam yönetimi kurma doğrultusunda kullanmaya çalışmaktadır. Egemen güçler ise AKP'nin kendileri için tehlikeli olabilecek eğilimlerini Cemaati de kullanarak frenlemeye çalışmaktadırlar. Örneğin lafta da olsa İsrail'e alınan tavır, Alevileri, laik çevreyi, hatta liberal aydınları bile ürküten, devletten uzaklaştıran dinci söylemler, emperyalizmin ve egemen kesimin işine gelmemektedir. Kürt meselesinde de ne yapacağını bilmeyen bir AKP vardır.

Görünen o ki, bir yandan Kürt hareketinin ağır baskısı, bir yandan demokratik güçlerin kitlesel tepkileri ve bunların yanı sıra Gülen Cemaati'nin frenleyici girişimleri altında bunalan AKP ve T. Erdoğan, geleneksel dindarlığa daha çok yaslanmak istemektedir. En son eğitim sisteminde yapılan değişmeler, şehir tiyatrolarının özelleştirilmesi, içki kullanımının fiilen yasak hale getirilmesi için alınan tedbirler, kürtaj yasağı tartışmaları, Çamlıca tepesine cami vs. gibi sansasyonel adımlar, genel olarak egemen sınıfların toplumu dindarlaştırma eğilimi ile uyum içindedir. Fakat bu tavırlar, AKP'nin geleneksel cemaat dindarlığının daha çok desteğini almak için verilen tavizler olarak da görülebilir. Ama AKP ve Erdoğan kendilerini iktidar yapan esas güçlerin (emperyalizm ve egemen sınıflar bloku) açık biçimde farkındadır ve onların çizdiği sınırların dışına çıkmaları beklenmemelidir. Bu gerçeği Erbakan 28 Şubat '97 muhtırasıyla düşürüldükten sonra, Ali Bulaç'a şöyle itiraf etmişti:

"Böyle bir ülkede sağlıklı, adil, deklare edilmiş kurallara uygun siyaset yapmak mümkün değildir. Demokrasinin tam olarak işlemediği Türkiye'de % 80 oy alıp iktidara gelip hükümet olsanız da bir faydası yok." (Ali Bulaç, Göçün ve Kentin Siyaseti-MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri, Çıra yayınları, Mart 2009 1. Basım, s. 577)

> Gelişmelerini ve mevcut egemenliklerini emperyalizme ve devlete borçlu olan Gülen Cemaatinin ve AKP'nin önümüzdeki süreçte sadece Kürt hareketi ve demokratik muhalefet ile çelişkilerinin değil, Dindar çevre ile çelişkilerinin de derinleşmesi beklenmelidir.

Sonuç

Yeni bir Cemaatin ortaya çıkması, AKP ile eski Milli Görüş çizgisinin tasfiye edilmesi, devletle cemaatler arasındaki ve cemaatlerin kendi içindeki çelişkileri ortadan kaldırmamış, tersine var olanlara yeni çelişkiler eklemiştir.

Bu duruma ek olarak günümüzün dindar kitlesi 1960 ve 70'lerin, Saidi Nursi, Mehmet Kotku, Süleyman Hilmi, Necip Fazılların döneminin dindar kitlesi değildir. 1980'li ve 90'lı yıllar boyunca dindar hareket bir aydınlanma bilinçlenme dönemi de yaşadı. Bu dönemde dindarlığı sadece İslamın beş şartı olarak görmeyen, dünya ve Türkiye sorunlarıyla ilgili, bunlara karşı duyarlı, sol hareket hakkında eskisine göre çok daha ön yargısız, hatta sol çevre ile ilişkiler içinde olan bir kuşak da yetişti. Artık dindar kitleyi ideolojik olarak yönlendirenler, besleyenler sadece cemaat liderleri değildir. Dindar hareket günümüzde 1960 ve 70'lerle kıyaslanmayacak ölçüde bir İslamcı aydın ve yazar kadrosuna ve okuyucu kitlesine sahiptir. Bu kitle, AKP, Gülen Cemaati ve geleneksel cemaatler dışında yeni oluşumlar yaratabilecek dinamiklere de sahiptir.

Mevcut cemaatler ve dindar siyasi partiler dışında, bu kesimde bir de İslamcı dinamik vardır. 1970'lerde örgütlenemeden yok edilen, 1985-1995 arasında örgütlü bir güce dönüşüp, solla ortak eylemler yapan, daha sonra AKP ve Gülen Cemaati tarafından asimile edilen bu dinamiğin, tekrar canlanması halinde ne yönde gelişebileceği üzerine konuşmak, şu an için erken görünüyor.

Gelişmelerini ve mevcut egemenliklerini emperyalizme ve devlete borçlu olan Gülen Cemaati'nin ve AKP'nin önümüzdeki süreçte sadece Kürt hareketi ve demokratik muhalefet ile çelişkilerinin değil, dindar çevre ile çelişkilerinin de derinleşmesi beklenmelidir.

Şu da genel bir doğrudur: Kürt hareketinin yanı sıra, Türkiye'de bu hareketle ittifak içinde olan bir demokratik muhalefet geliştikçe, eski cemaatler ve yeniler arasındaki çatışmalar geri plana itilecektir.

Haziran 2012

ALEVİ SORUNUNDA BİR EŞİK

Ali Haydar Saygılı

Aleviliğe ve demokratik Alevi hareketinin(DAH) taleplerine dair güncel tartışmalar önemli bir eşiğe işaret ediyor. Bilhassa cemevlerinin ibadethane olarak kabul edilmesine dair mücadeleler ve devletin tutumunu yansıtan gelişmeler bir eşiğe dayanmış görünüyor.

Devletin cemevlerine karşı tutumu Diyanet'in "İslamiyetin tek ibadet yeri camidir; Aleviler de Müslümandır, o halde Alevilerin tek ibadet yeri camidir; cemevleri ibadethane değildir" biçiminde özetlenen fetvasına dayanıyor.

CHP'li vekil Hüseyin Aygün'ün mecliste açtığı cemevleri tartışmasına verilen resmi yanıtta ve Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin, cemevlerini ibadethane olarak kabul eden yerel mahkeme kararını bozma gerekçelerinde bu devlet zihniyeti bir kez daha esas alındı.

Keza Hüseyin Aygün'ün mecliste açtığı tartışmayı mahkemeye taşıması sonrasında, mahkemeye sunulan TBMM Başkanlığı savunmasında da aynı zihniyet, "Anayasa, ilgili kanun hükümleri ile bu konuda daha

önce açılmış bulunan davalarda mahkemelerin vermiş olduğu kararlar" ile desteklendi.

Aslında bu tablo bile tek başına, devletin bütün kurum ve kuruluşlarıyla, resmi ideolojisi ve davranışlarıyla aldığı pozisyonu ele vermektedir. Keza Alevi sorununun ne denli köklü bir konu olduğunu da gösterir.

Öte yandan da bu tartışmalar kaçınılmaz biçimde cemevleri bağlamından çıkıyor. Daha köklü bir soruyu su yüzüne çıkarıyor: "Aleviler, Müslüman mı, yoksa kendine özgü ayrı bir inanca mı mensup?"

2012 yılının ikinci yarısından itibaren yoğunlaşan cemevi tartışmaları ve yürütülen mücadeleler dönüp dolaşıp bu soruya dayandı.

Aslında Alevi sorununun demokratik talepleri karşısında devletin yaklaşımı bu soruyu hep içerisinde taşıyordu. Devlet, Aleviliğin İslam'ın dışında bir inanç olarak tanımlanması durumunda Alevi hareketini baskı altına almak için bu argümanı sık sık gündeme getirdi. Hala da aynı vurguyu yapıyor. Böylece geleneksel kaygı ve korkulara hitap edip, hem Alevilerin içinden hem de toplumun genelinden gelecek tepkilerle "ayrılıkçılığı" tecrit edecek.

Alevi hareketi bakımından bu konu enine boyuna tartışılmış değildir. Aleviler arasında bir fikir birliğinden de söz edilemez. O sebeple, aslında hiç de yeni olmayan bu tartışmalar, düne kadar bu noktaya vardırılmıyordu. Bu söylemle bastıran, Alevi toplumu baskı altına alan taraf devlet oluyordu. Aleviler, bu noktaya kadar tırmandırmıyordu. Ancak bugün bu konu, her yeni gündemle beraber yeniden tartışılan temel bir mesele haline geliyor. Üstelik Alevi sorununun hangi talebi dille getirilirse getirilsin, konu dönüp dolaşıp, Aleviliğin tanımlanmasındaki bu güncel ve kritik soruya dayanıyor. Başka bir deyişle, tek tek talep üzerinden başlayan tartışmalar ve siyasi gerilimler gelip bu noktada düğümleniyor. Alevilik İslam'ın içinde mi dışında mı?

Şimdi öyle görünüyor ki, Aleviliğe dair her tartışma ve mücadele gündemi, dayandığı bu sınırdan öteye gidebilmesi için bu düğümü çözmelidir. Gerek devletin ve hükümetin zorlamaları, gerekse Alevi toplumunun ileri çıkan siyasi gerilimi ve kolektif motivasyonu bu düğümün çözümünü gündeme getiriyor. Çünkü bu eşik, Alevi sorununda taraf olan her kesimin ve anlayışın karşı karşıya geldiği, siyasi ve toplumsal gerilimlerin üzerine bindiği ve günden güne biriktiği fay hattını oluşturuyor. Aleviler ve devlet bu hattın üzerinde gittikçe daha sık karşı karşıya geliyorlar.

Ayrıca bu durum Alevi kimlik mücadelesinin ve inşasının da kritik konularından biridir. Aleviler cephesinden de bu konunun tartışılmasının zamanı gelmiş, koşulları ve zemini olgunlaşmıştır. Bu yüzden bu konu hassas olduğu kadar tarihi bir öneme de sahiptir. Aynı sebeplerle, artık etrafından dolaşmadan dolaysız biçimde tartışılmalıdır.

Bu konu üzerinden yürütülen mücadele ve çatışma iki farklı psikolojik gerilimi ve siyasi hedefi temsil ediyor: Aleviler bu konuyu gündeme getirdiklerinde siyasi, inançsal ve psikolojik kopuş değeri taşıyor; devletin dayatması ve bastırması ise bağımlı hale getirme ve asimile etme.

Bu fay bu gerilimi uzun süre taşıyamaz. Nitekim Aleviler siyaseten ve zihniyet bakımından daha fazla kopuşa doğru gidiyor. Alevi toplumu içerisinde "Alevilik ayrı ve kendine özgü bir inançtır" refleksi politik bir bilince ve tutuma dönüşüyor. Bu meseleden her ne kadar Alevi toplumunda ve DAH içerisinde etraflı bir tartışma yapılmamış, bir anlayış birliği oluşturulmamış ise de süreç bu yönde ilerlemektedir.

Aleviliğin bütün süreklerini bir ve aynı yola çeken inanç esasları söz konusu olduğunda Alevi toplumunda bir ihtilaf ve farklılık yoktur. Her Alevinin kalben bildiği inandığı ve onayladığı Batınî yol bilgisi dışarı yansıtılmayan, sır olarak ele alınan inançsal esasları içerir.

Bu yönelimi gösteren ve ön açan son çarpıcı gelişme Almanya'da yaşandı. Avrupa'da daha etkin hak mücadelesi yürüten ve somut kazanmalar elde eden Avrupa Alevi Hareketi Kasım 2012 ortalarında Almanya'nın Hamburg Eyaletinde beş yıllık tartışma ve görüşmelerin sonucunda Aleviliğin Sünni Müslümanlıktan ayrı ve kendine özgün bir inanç olarak tanındığı anlaşma imzaladı. Bu anlaşmayı imzalayanlar arasında Diyanet İşleri, Türk İslam Birliği ve kimi İslami cemaat örgütleri de bulunuyor. Bu gelişmeler birer ön açıcı örnek olduğu gibi, coğrafyamızdaki Alevi toplumunun bilincinin ve siyasi yönelimlerinin doğrudan bir uzantısı ve ifadesidir de.

Tartışmanın Dünü ve Bugünü

Bu konu hassas ve karmaşıktır. Alevi toplumunun kendi içinde kolaylıkla çözüp aşacağı bir meseledir. Ancak bu bahiste sorun/ortamı bulandıran şey devletin Aleviliği kendine göre tanımlama ve asimile etme gayretidir. Güncel olarak "devletin Aleviliği"ni yaratma çalışmalarıdır. İşte tam da burada "Alevilik İslam'ın içinde mi, dışında mı?" sorusu etrafında bir dün bugün tartışması yapmak yararlı olacaktır.

Osmanlı'dan günümüze devlet nezdinde Alevilik bir sapkınlık olarak tanımlanıyordu. Egemen sınıflar ve iktidardaki İslami yaklaşım Alevileri Müslüman olarak kabul etmezdi. Bilakis İslam düşmanlığıyla bir tutar, "katli vacip" olarak görürdü. Bu anla-

yışa göre, Aleviler Hristiyanlardan ve Yahudilerden daha kötüdür. Bir Hristiyan tövbe edip Müslüman olabilir ama bir Alevinin tövbesi kabul olmaz; önce Hristiyan (ya da Yahudi) olması, sonra Müslümanlığa geçmesi istenirdi.

Yani devletlerin ve muktedir İslami yaklaşımın, "Aleviler İslam'ın içinde mi, dışında mı?" sorusuna verdiği geleneksel yanıt ve aldığı tavır kesin bir "dışındadır" biçimindeydi. Onlara göre İran'daki Şiilik/Caferilik ehl-i sünnet dışı İslami bir yaklaşımken, Anadolu ve Kürdistan'daki Alevilik İslam dışı bir sapkınlıktı. Bu yaklaşım, söyle ya da böyle 1990'lı yıllara kadar sürdürülmüş; yükselen Alevi siyasallaşması karşısında gerilemeye ve terk edilmeye başlanmıştı.

Alevilik yüzyıllar boyunca sürekli katliamlarla uğramış, baskı ve zorbalıkla yok edilmek istenmiştir. Büyük kitlesel katliamlara eşlik eden asimilasyona maruz kalmıştır. Bu koşullarda Aleviler varlıklarını korumak, inançlarını sürdürebilmek için görünüşte Müslümanlığı kabul etmiş, kendini "biz de müslümanız" söylemi altında gizlemiştir. Feodal gerici devlete ve onun resmi görüşü haline gelen inançsal duruşa karşı mücadelesini "İslamiyet" şemsiyesi altında takiyye yaparak sürdürmüştür. Bu İslami söylemleri de olduğu gibi almamış, bozarak ve kendine göre değiştirerek koşullamıştır. Bu dış kabuk, elbette içeriye, Aleviliğin dokusuna da nüfuz etmiştir.

Ancak Alevilerin kendilerini Müslüman olarak tanımlamaları her zaman biçimsel ve görünüşte kalmıştır. Alevilerdeki bu yaklaşım da –daha öncesi olmakla birlikte- esasen '90'lı yıllarda sorgulanmaya başlanmıştır.

"İslam'ın içi-dışı" tartışması Alevi örgütlerinin gündemine, dolaylı da olsa, ilkin 1998 yılı sonlarında girdi. AB komisyonunun 1998 Kasım'ında yayınladığı Türkiye İlerleme Raporunda Aleviler "Sünni olmayan Müslüman azınlık" olarak tanınmıştı. Bu coğrafyada, resmi ideolojinin mantığıyla "gayrimüslim" ve toplumsal tecrit algısı yaratan "azınlık" kavramı Alevi örgütler içerisinde tartışmalara yol açmıştı. Diyanet ve devleti ise aynı konuda "Aleviler AB sürecini istismar ediyor" diye refleks göstermişti.

Bu dönemin tartışma tablosu hayli ilginçtir. Avrupa'daki Alevi örgütleri kitlesi bu "azınlık" kavramına karşı çıkmazken, bunu Avrupa'daki Aleviler lehine bazı hakların kazanımı için olumlu bir ifade ve olanak olarak gördüler. Bu coğrafyadaki örgütler bu tanımdan ve içerdiği "gayrimüslim" imasından huzursuz oldular.("Müslüman azınlık" denmesine rağmen, azınlık lafı baskın geldi). Bu huzursuzluğun ilk tetikleyicisi şüphesiz kendilerine yönelecek büyük tepkilerdi. Zira ne Aleviler bu meseleleri kendi içlerinde tartışabilmişlerdi, ne de geniş toplumsal kesimlerin geleneksel tepkileri ve önyargıları o koşullarda bunun açıkça tartışılmasına müsaade edebilirdi.

Devlet ve diyanet cephesi de o döneme kadar böylesi bir tartışmaya hazır değildir. "İstismar" tartışması

yapmakla birlikte "Müslüman azınlık" tanımının Alevileri ve Kürtleri yeni bir kimlik ve statüye taşıyacağı kaygısı ile hareket etti. Azınlık kavramını yine bire bir gayrimüslimlikle eş tutarak tartıştı. Alevilerin ve Kürtlerin azınlık olmadığını savundu. Bir anlamda Müslümanlık tanımı altında Alevileri(ve Kürtleri) yok saymak anlamına gelen devletçi tutumunu sürdürdü. Alevilere karşı "Müslümanlık" vurgusu bu dönemden itibaren resmi söylemde öne çıkmaya başladı.

Bu tartışmada Aleviliği Türk-İslam anlayışıyla ele alıp devlete ve diyanete yamamaya çalışan kesimler karşı atağa geçtiler. Bilhassa "azınlık" tanımına tavır aldılar. "En hakiki Müslüman biziz" vurgusuyla diyanette ve devlet nezdinde kendilerine alan açmaya çalıştılar.

Ancak Alevi kimlik mücadelesi ve toplumsal kimliğin yeniden örgütlenmesi gelişip olgunlaştıkça saflar netleşti. Alevi sorunundaki hegemonya mücadelesi demokratik, ilerici, emekçi dinamiklerin lehine gelişti. Alevilik, artık kapalı bir inanç da değildir; inanç esasları açıktan ve geniş biçimde gün yüzüne çıkıyor, tartışılıyor. Keza Alevi toplumu da yerel ve parçalı yapısını aşmaya başlamış, Alevilerin bütün çeşitliliğini kapsayan bir kimlik inşası ile zengin bir toplumsal kaynaşma süreci yaşıyordu. Aleviliğin inanç esasları daha bütünlüklü biçimde kavranıyor; Aleviliğin inançsalı tarihsel gelişimi daha net ortaya konuyordu. 2000'li yıllarda iyice gelişen DAH ve Alevi toplumunda yükselen siyasi ve toplumsal bilinç Aleviliği kendi tarihsel toplumsal dinamikleri ve inançsal esasları ile tanımlamada derinleşirken, İslam'la sınırlamaya çalışan anlayışlardan ve tanımlamalardan uzaklaşmaya başladı.

Diyanetin ve devletin tutumu 2000'li yıllarda geriledi. Aleviliği ve Alevileri yok sayan yaklaşım, şimdi Alevilerin varlığını kabul ediyor, ama inanç kimliği olarak Aleviliği yok saymayı sürdürüyor. "Aleviler Müslümandır" hattında duruyor. Cemevlerinin ibadethane olduğu gerçeğini inkar etmek başta gelmek üzere Alevi taleplerine karşı çıkmaya devam ediyor. Aleviliği İslam'ın katı sınırlarına hapsedip devlete bağlama konusunda ısrarlarını sürdürüyor.

Devletin bu yaklaşımının birkaç amacı var. Devlet ve kurumları, Alevilerdeki kopuşun önüne geçmeye çalışıyorlar. Bu kopuşu yaratacak anlayışları ve kesimleri sindirmek, marjinalleştirmek, Alevi yığınları üzerindeki hegemonya mücadelesindeki işbirlikçi Alevilerin ve Türk İslamcı tezlerin önünü açmak; Alevileri devlete ve diyanete bağlayıp asimilasyonu derinleştirmek, bu amaçlardan belli başla olanlarıdır. Görülüyor ki, bu hesaplar tutmadı, tutmuyor.

İlk dönemlerde Aleviler arasında görülen kafa karışıklıkları, kaygılar ve tereddütler, bugün bütünüyle giderilmediyse de, gittikçe zayıflıyor. Tartışmaların zemini güçleniyor, olgunlaşıyor. Aleviler, Alevi kimliğinin tanımında önemli ve kritik bir soru olan bu konuda da kimliklerinin içeri-

ğine ve tarihsel özelliğine uygun olan bir kopuşa doğru gidiyorlar. Dün tereddütle söylenen sözler bugün yığın desteği almış siyasi bir tavra dönüşüyor. Bu durum önemli bir psikolojik eşiğin aşılmak üzere olduğunu gösteriyor.

İnancın temeli: yol-erkan

Alevilik tek biçimli tek tip, donmuş kitabi katılığa bağlanmış bir inanç değildir. İslamiyetin aksine Alevilikte içtihat kapısı hala açıktır. Onun karakterini özetleyen en iyi ifade "yol bir sürek bin bir" sözüdür. Aleviliğin sürekleri yöreden yöreye, kesimden kesime ve dönemde döneme çeşitlilik gösterir. Aleviliğin içeriğine ve biçimine nüfuz eden yerellik algısı yorum çeşitliği de getirir. Ama Alevilik, yalnızca biri değildir hepsidir. Hepsini bir yapının öğeleri olarak bir arada tutan esaslar vardır Ve Aleviler bunu yol ve erkan(temeller, esaslar) olarak tanımlar. Yine bu inançla, "yol cümleden uludur."

Alevi toplumu içerisinde Aleviliği Müslümanlığın özü olarak tanımlayanlar, "hak islamı", "Türklerin İslamiyet yorumlama biçimi" şeklinde tarif edenler var. Buna karşı çıkıp Aleviliği ayrı bir din, inanç olarak tanımlayanlar da mevcut. Bu konudaki tartışmalar toplumun geniş kesimlerinin gündemine, bu açıklıkla, yeni yeni geliyor. Ancak Aleviliğin bütün süreklerini bir ve aynı yola çeken inanç esasları söz konusu olduğunda Alevi toplumunda bir ihtilaf ve farklılık yoktur. Her Alevinin kalben bildiği inandığı ve onayladığı Batınî yol bilgisi dışarı yansıtılmayan, sır olarak ele alınan inançsal esasları içerir. Bu esaslar bütün Alevilerde ortaktır. Üstelik son birkaç on yılda olgunlaşan Alevi toplumsallaşması, sürekler arasındaki ince, geçirgen zarları eritmeye, yerellikleri aşmaya ve yolun esaslarıyla yeniden örgütlemeye başlamıştır. O halde bu tartışma da Alevi bütünlüğünü temsil eden yolun esasları üzerine bina edilmelidir. Yoldan çıkmadan, onun kılavuzluğundan ayrılmadan sürdürülmelidir.

"Biz mezhep bilmeyiz, yolumuz vardır"

Aleviliği İslamiyet'in içinde görenler, İslam'la ilişkisinde Aleviliğin konumunu "mezhep" olarak tanımlıyorlar. Ama Sünni ilahiyatçıların çoğu "tarikat" tanımını daha uygun görüyor. Ancak Alevilik söz konusu olduğunda, bu iki kavram da yetersiz ve sorunludur.

Sünni İslam, kendi içerisinde var olan yorum farklılıklarını "mezhep" ya da "tarikat" biçimde sınıflandırır. Ancak bu farklılıkların arka planında hepsi için değişmez kabul edilen kurallar ve şartlar vardır; dinin temeli olarak Kur'an ve hadisleri esas almak, şeriat olarak tanımlanan İslam'ın emir ve yasaklarını kabul etmek, ilk dört halifeyi meşru görmek gibi.(Bu sonuncusu bir kriter/şart olmaktan ziyade ortak özellik olarak kaydedilmelidir.)

Ayrıca Sünni İslami gelenekte mezhep denildiğinde ilk akla gelenler,

İslam hukukuna ilişkin yorum farklılıklarıyla birbirinden ayrılan Hanefilik, Şafilik, Malikilik ve Hanbelilik'tir. Aleviler mezhep olarak anılmaz.

Tarikat kavramı ise biraz daha esnek ve geniştir. Tarikat, İslam'ın emir ve yasaklarını kabul etmek gibi temel şartları yerine getirirken, batınî, tasavvufi yorumları da kapsayan bir sınıflandırmadır. Bu tarzda örgütlenmiş cemaatleri de meşru sayar. Bu şartların ve sınırların dışında kalanları gayri meşru, gayri İslam olarak görür

Bu sebeple, içerdiği batınî yorum ve felsefi tasavvufi özellikler nedeniyle Alevilik, İslami ilahiyatçılar tarafından bir mezhep olarak görülmez; tarikat demeye meyillidirler. Nitekim Alevilik ile İslami tarikatlar arasında tasavvufi öğeler ve özellikler bakımından benzerlikler de olunca, İslami çevreler Aleviliği bir mezhepten ziyade bir tarikat gibi tanımlamayı daha uygun buluyorlar. Bilhassa Aleviliğin bir kolu olan ve geleneksel tarikat örgütlenmesiyle karakter kazanan Bektaşilik bu tanıma zemin yapılıyor.

Alevilik hala içtihat kapısı açık bir inanç olarak çağın kimi değerleriyle bağdaşma ve uyum becerisi gösterebilmektedir. Donup kalmış ve kitabi katılığa hapsolmuş olanın, değişeni içerebilmesi akla ve doğaya aykırıdır.

Ancak bu tanım da Aleviliği kavramakla ve açıklamakla yetersizdir. Her şeyden önce Alevilik İslam'ın bir mezhepte veya tarikatta şart koştuğu veya ortak özellik olarak aradığı asgari esasları kabul etmez. Keza İslam şeriatının kimi emir ve yasaklarına uyulması da beklenemez. Ayrıca İslami esaslara uygunluk bakımından meşru görülen tarikatların ibadetleri ile Alevilerin ibadetleri, ibadet mekanları ile bunların biçimi ve içerikleri de farklıdır; birbirleriyle bağdaşmaz. (İslami tarikatların esas ibadetleri namazdır ve cami veya mescitte ibadet ederler; dergâhlarda zikir ve ayin yaparlar. Alevilerin esas ibadetleri cemdir ve cemevlerinde yapılır. Aleviler camiye gitmez, namaz kılmazlar.)

Öte yandan Alevilik, örgütlenme biçimi bakımından da bir tarikata hiç benzemez. Alevilerdeki dede ocakları, örgütlenmesi, pir-mürşit-talip ilişkileri kurulan sosyal, dinsel ilişkiler ve bunlara denk düşen toplumsal örgütlenme ve hukuk, İslam'ın tanımladığı tarikat ve mezhep yapılanmalarına benzemez ve ona indirgenmez. Alevilik çok daha geniş çaplı ve derinlikli bir toplumsal-inançsal örgütlenmeye dayanır.

Dolayısıyla buradan bakıldığında açık ve net olarak görülmektedir

ki, Alevilik İslam'ın tanımladığı ve meşru gördüğü mezhep ya da tarikat kriterlerine uymaz; bu tanımlamalara sığmaz.

Peki, Alevilikteki "yol" tanımı ve vurgusu İslamiyet'in tarikat tanımına denk düşmüyor mu? Kesinlikle hayır! Her ne kadar "tarikat"ın kelime anlamı "yol" ile örtüşüyor olsa da bu bahiste bu örtüşme görünüştedir. Esasta İslami anlamdaki tarikat/mezhep sınıflandırması Aleviliğin "yol" tanımına göre baş aşağı durmaktadır. Şöyle ki, İslamiyet'teki mezhep/ tarikat tanımı, İslam'ın dini esaslarını kabul eden ve onun altında konumlanan kimi siyasi ve hukuki yorum farklılıklarına vurgu yapar. Alevilikteki yol tanımı ise tam tersidir; daha altta parçalı duran, yerel kesimsel, kültürel ve siyasal farklılıkları birleştiren inançsal esasları kapsar. Yani İslamiyet'in esaslarının kendisine bağlı tarikatlar ve mezhepler karşısındaki pozisyonu neyse, Alevilik'te "yol"un ona bağlı sürekler karşısındaki pozisyonu da odur. Kısaca, İslamiyet'in meşru gördüğü tarikat ve mezhepler temel İslami dini hükümlerde birleşirler, hukuki ve siyasi yorumlarla farklılaşırlar. Aleviler ise yerel, sosyal kültürel yaşayışlarına uygun süreklerde çeşitlilik gösterirken, "yol"un tarif ettiği temel inançsal çerçevede birleşirler. O yüzden Aleviler "biz mezhep bilmeyiz, yolumuz vardır" derler. Bu vurguyu aynı zamanda "Yol cümleden uludur" deyişiyle pekiştirirler.

"Halk İslamı" mı

Bu "yol" ile İslami dini temelin karşı karşıya gelmesi soyut bir mantıksal çıkarım değildir. Tarihsel, sosyal ve inançsal olarak böyle bir karşıtlık zaten vardır.

Alevi inancı yol ve erkan ile tanımlanır ve İslamiyet ile kıyaslanınca bu esas alınmalıdır.

Yine de burada bir parantez açıp bu iki karşıtlığı uzlaştırmayı çalışan yaklaşımlara değinmek gerekir. Alevi yığınları çoğunlukla kendilerini Müslüman olarak tanımlarlar. Ancak onlar da Müslümanlığın görünüşte olduğunu ve şeklen benimsendiğini bilirler. Alevi inancı ve ibadet biçimleriyle İslami inanç ve ibadetler arasında bir örtüşme olmadığının da bilincindedirler; pratikte bunu tatbik ederler ve her somut pratik uygulamada bunu savunurlar. Müslümanlığı şeklen ve görüntü olarak benimsemenin katliamlar ve baskılar karşısında savunma amacıyla oluştuğu, kendilerini gizleyerek korunmak ve yüzeysel İslami söylemlerin altında kendi inançlarını ve geleneklerini yaşatmak için bu yola başvurulduğu artık herkesin kabul ettiği bir gerçekliktir.

Bu yüzden Alevilerin asimilasyonu bir Müslümanlaştırma siyaseti olarak yüzyıllarca sürdürülmüştür. Bugün bu yaklaşım, Türk-İslam senteziyle rafine edilmektedir. Alevi söylemlerin sadece zahiri yönünü de ele alıp onu Yoldan/Erkandan koparan, batınî anlamlarından uzaklaştıran yaklaşımlarla Alevilik Müslümanlı-

ğın özü yapılıyor: "Esas Müslümanlar Alevilerdir" deniyor. Keza Alevilik için "Türklerin İslamiyeti yorumlama biçimi", "Türk İslamı", "halk İslamı" gibi kavramlar da kullanılıyor.

Bu noktada, bilhassa "halk İslamı", "Türk İslamı" kavramlarına dair bir ayrıma dikkat çekmek gerekiyor. Bu tanımı Alevilik için kullananların mantığı şu: Osmanlı döneminde (Selçuklulardan başlayarak) sarayın ve yöneticilerin İslami yorumu devlet dinini, resmi dini oluşturmuş, oysa Anadolu'da yaşayan halk ise kendine has bir İslam yorumu ile Aleviliği geliştirmiş; resmi/devletlu İslama karşı halk İslamını/Müslümanlığını oluşturmuş…

Bu tespit Sünni İslam inancından halklar ile egemen devlet ve sınıflar arasındaki çelişkileri ve ayrımları koymak için ifade edildiğinde geçerlidir ve doğrudur. Nitekim bugün bu coğrafyada bu tarz sınıfsal ve toplumsal ayrımlar ve çelişkiler gözlenebiliyor. Sünni inancından halklarımız da devletin tanımladığı ve diyanet eliyle dayattığı İslami yaklaşıma karşı duruyorlar. Bu sebeple "halk İslamı" kavramının Müslüman emekçi halklarımız açısından bir karşılığı vardır. (Daha geniş bilgi için bkz: Marksist Teori 6, s. 23, Marksizm, Din, Politika Üçgeninde Bir Tartışma, Serkan Gündoğdu)

Ancak aynı tespit ve tanımlama Aleviler için geçerli değildir ve güncel siyasi karşılığı Aleviliği tanımama ve asimilasyondur. Dolayısıyla "halk İslamı" kavramı kullanılırken bu ayrıma dikkat edilmeli. Alevileri tanımlamak için kullanılmasına itiraz edilmelidir.

Aleviliği İslam'ın içinde ona bağlı alt bir yorum gibi sunan yaklaşımların söylem düzeyinde Aleviler içerisinde etkileri bulunsa da, Alevi inancına dair pratik yaşayışta ve batınî anlamda islami bir karşılığı yoktur. "Biz de Müslümanız", "esas Müslüman biziz" diyen Alevilerin sürdüğü yol da islami esaslardan uzaktır. Üstelik Alevilerin "Biz de Müslümanız" derken anladıkları ve tarif ettikleri "asıl Müslümanlık" da islami esaslara göre tanımlanan Müslümanlıkla aynı değildir. Bu yüzden Aleviliği islami sınırların içine hapsetmeye, Alevilerin yolunu İslamiyet ile uzlaştırmaya çalışanlar Alevi toplumu içerisinde itibar görmezler, göremezler.

Aleviliğin yolu ve İslamın esasları

"Alevilik İslam'ın içinde midir, dışında mıdır" tartışmasının esas zemini Aleviliğin yolu ile İslam'ın temel dini hükümleri arasındaki ilişki oluşturuyor. Bu bahiste uzun uzun Alevi yolunun içeriğine ve özelliklerine değinmeyeceğiz. Buna gerek de yok. Bütün İslami akımlar için ortak olan ve değişmez kabul edilen temel İslami hükümler Aleviler cephesinden nasıl ele alınıyor, ona değineceğiz.

Ancak buraya geçmeden, kısaca, Aleviliğin inancını oluşturan öğelerin önemli bir kısmının İslamiyet öncesi inançsal, dinsel, mitolojik referanslara ve geleneklere dayandığını Anadolu ve Kürdistan coğrafyalarında şe-

Tarihsel olarak Alevilik, bütün özgün yanlarıyla birlikte Anadolu ve Mezopotamya'ya has bir biçim ve içerikle şekillenmiştir. İslamın içinden bir kolun ayrışması biçiminde gelişmemiştir.

killenen Aleviliğin, İslam'ın içinden çıkma bir ayrışma ile oluşmadığını ve bu yönüyle Aleviliğin hiçbir zaman İslami çerçeveyle sınırlanamayacağı geniş bir toplumsal, inançsal tarihsel zeminde ortaya çıkıp geliştiğini belirtelim. Biz bu çok önemli ve temel hususu, buradaki tartışmaya dahil etmeden Aleviliğin İslam'la kesiştiği düşünülen noktalara temas edeceğiz.

İlk olarak belirtelim ki, Aleviler İslam'ın ilk üç halifesini (Ebu Bekir, Ömer ve Osman) meşru görmez, onların halifeliğini tanımaz.

İkinci olarak İslamiyetin bütün hukuki ve pratik uygulamaları toplamda Kur'an hükümlerine ve peygamber sünnetine dayandırılıp, bunu temsil eden şeriat hukuku esas alınırken, Aleviler şeriata uymayı reddederler. Şeriatın zahiri yorumlarını aşan bir yol ve yordam (4 kapı, 40 makam) geliştirmişlerdir. Kur'an'ın değiştirildiğini iddia ederler ve pratikte ona bağlanmaktan imtina ederler. Hadislerin de eksik veya yanlış olduğunu savunurlar. Bu esaslara göre düzenlenen emir ve yasaklara uymazlar; kendilerini bağlamadığına inanırlar, kendilerine özgü bir yol ve öğreti oluştururlar. Yani Sünni ilahiyatçıların dediği gibi "İslam üzere amel etmezler". Bu yüzden "ehl-i Sünnet dışı" olarak tanımlanırlar ya!

Üçüncü olarak, İslam'ın beş temel şartını da benimsemezler. İslam'ın ilk şartı olan Allah'ın varlığı ve birliği, Alevilerde, İslamcılarda olduğu gibi anlamda bir şey ifade etmez. Aleviler insanı tanrısal bir varlık olarak yüceltirler. "Enel hak" öğretisi Alevilikte özel bir yer edinir. Hatta kimi yerlerde bizzat Ali'yi tanrılaştırırlar. Ayrıca Ali'yi Muhammed'den üstün tutarlar. Miraç söylencesinin Alevi yorumunda Muhammed'in peygamberliğine itibar edilmez, onu bu sıfatla Kırklar Meclisine almazlar: Bu anlayış ve inanışlar İslam'ın ilk şartıyla uyuşmaz. Öte yandan Aleviler Ramazan orucu tutmazlar. Tuttukları 12 İmam ve Hızır oruçları ise İslam'ın şartlarından değildir. Keza Aleviler namaz kılmazlar, camiye gitmezler. Temel ibadetleri ayin-i cemdir ve bunu da cemevlerinde yaparlar. Yüzlerini Kâbe'ye değil, insana dönerler. Cemlerde semah dönülür, sazla deyişler okunur, gülbenkler çekilir, ışık ve içki kutsanır ki, bunların hiçbiri İslam'ın kitabına uymaz. Sonra Alevilerde hac ibadeti de yoktur, zekat da.

Dördüncü olarak, Aleviler, İslam'da inanç esaslarından sayılan ima-

nın şartlarına da uymazlar. İslamiyet tanrı merkezli bir dindir ve imanın altı şartı Allah'a, meleklerine, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe ve kadere inanmak biçiminde belirlenmiştir. İslam'ın Amentüsünü oluşturur. Oysa Aleviliğin yolu insanı merkez alır. İnsanı tanrı katına çıkarır, kâmil insanın ağzından "Enel hak" der. Aleviliğe göre "okunacak en büyük kitap/kuran insandır" Alevi cemlerinin vazgeçilmez bir öğesi olan ve deyişlerle dile gelen saz "telli kur'an" diye anılır. Aleviler ölümden sonraki yaşama inanmazlar; ruh göçüne inanırlar. Cennet ve cehennem bu dünyadadır, ölenlerin ruhları olgunlaşıp tanrıyla bütünleşerek yok olana kadar da don değiştirirler… Yani İslam dininde imanın şartı olarak ifade edilenler Alevilikte tam karşılığını bulmazlar. Alevilikteki anlamları da İslam'a uymaz.

Uzun lafın kısası

Bu kıyaslamalar çoğaltılabilir. Ama görülüyor ki, İslami çerçeve Aleviliği içine alacak kadar geniş ve esnek değildir. Aynı şekilde Alevilik İslami sınırlara sığacak boyutta bir mezhep veya tarikat olarak tanımlanamaz. İslamiyet'ten Aleviliğe geçmiş kimi inançsal motifler, semboller vardır, ancak bu durumda bile aynı kavramlar, olgular ve kişiler, İslamiyet'te taşıdığı anlam ve değerlerden çok farklı bir karakter kazanmışlardır. Öyle ki, onlar için artık "İslami motif" demek bile onların mevcut içeriğini tanımlamaya yetmez. Tam da bu yüzden, Tayyip Erdoğan'ın "Alevilik, Hz. Ali'yi sevmekse, ben onlardan daha fazla Aleviyim" lafının Aleviler için bir değeri ve anlamı yoktur. Aksine öfke kaynağı olmaktadır.

Üstelik İslamiyet (egemen İslami yaklaşım olarak) yaklaşık bin yıl önce içtihat kapısını kapatmıştır. Katılığını korumakta, esneyememektedir. Oysa Alevilik hala içtihat kapısı açık bir inanç olarak çağın kimi değerleriyle bağdaşma ve uyum becerisi gösterebilmektedir. Donup kalmış ve kitabi katılığa hapsolmuş olanın, değişeni içerebilmesi akla ve doğaya aykırıdır.

Tarihsel olarak Alevilik, bütün özgün yanlarıyla birlikte Anadolu ve Mezopotamya'ya has bir biçim ve içerikle şekillenmiştir. İslam'ın içinden bir kolun ayrışması biçiminde gelişmemiştir. Tam aksine, İslam öncesi ve İslam'la tanınmamış İslamiyet dışı inanç ve toplumsal geleneklerin harmanlandığı, henüz İslamiyet'i benimsememiş kesimlerin dışarıdan ve sonradan İslam'la temas ettiği ama bütünüyle iç içe geçmediği süreçlerin ürünü olmuştur. Sonraki dönemlerde de Alevilik değişimini sürdürmüştür. Dolayısıyla dün olduğu gibi bugün de Aleviliğin İslam'la ilişkileri biçimseldir ve Alevilik İslami sınırlara sığmaz. Bugünkü tartışmalar ve gelinen eşik bu yol ayrımını güncellemiştir.

Bugün, bütün bu temel ve ilkesel konuların üzerinden atlayarak Alevileri Müslüman olarak tanımlamak, eski korkuları hatırlatarak boyun eğdir-

mek ayrılıkçılık kaygısı oluşturarak hak mücadelesini baskı altına almak artık mümkün değildir. Artık bu eşik aşılmaya başlanmıştır.

Bu konular artık dost meclisinde kulaktan kulağa konuşulmuyor, cümle ayan oluyor. Aleviler son yıllarda kazandıkları siyasal beceri ve örgütlülük düzeyiyle kendi içlerinde de demokratik danışma ve tartışma yöntemiyle bu gerçekliği kolektif bilinç ve iradeye dönüştürecektir, dönüştürmelidir. Son olarak Almanya'da imzalanan ve Türk diyanet işleri temsilciliğinin de kabul ettiği, Aleviliği kendine özgü, ayrı bir inanç olarak tanıyan, statü anlaşması bu bilinç ve iradenin öncü/emsal sonuçlarından, kazanımlarından biridir. Şimdi cemevleriyle başlayıp ısınan tartışmalar, bu daha büyük ve hararetli tartışmayı daha fazla gündeme getiriyor. Yakındır, aradaki perde tamamen yırtılacak ve Alevi kimlik mücadelesinin ve inşasının önündeki bu psikolojik engel de ortadan kalkacaktır.

Alevi toplumunun siyasal mücadelesi ve toplumsal aydınlanması, kendi inançlarını aralarındaki sürek farlılıklarını, Müslümanlıkla ilişkisine dair yorum farklılıklarını demokratik yaklaşımla ele alan tavrın egemenliğini pekiştirecek, Alevi sorununun çözümü ve demokratik taleplerinin kazanılmasının yolunu güçlendirecektir. Onları gerçek laikliğin ve özgürlükler mücadelesinin daha kararlı güçleri haline getirecektir.

AĞRI DİRENİŞİNİN TARİHİMİZDEKİ YERİ

Sinan Nurhak

Kemalist rejimin Cumhuriyet Tarihi, Kürtlere, Rumlara, Lazlara vb. azınlıklara karşı, kirli savaş, soykırım, sürgün ve asimilasyon tarihi olarak şekillenmiştir. Sömürgeci diktatörlüğün resmi tarihi, "iç düşman" olarak belirlenen halklara karşı yürütülen 'tedip ve tenkil'in adıdır.

1. Paylaşım Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı devletinin yıkıntıları içinden yeni bir devlet doğmuştu. Kazanan emperyalist devletlerin dayatmalarına ve işgalci güçlere karşı Türklerin, Kürtlerin, Çerkeslerin, Lazların direnen kesimleri ittifak kurmuştu. Kürtlerin, ulusal-kültürel haklarının teminat altına alındığı bir ittifaktı bu. Çeşitli sözleşmelerle imza altına alınmışsa da, Lozan anlaşması ile birlikte burjuva Türk ulusal güçleri Kürtlere ihanet etti. 1924 Anayasası ile Kürtlerin ulusal varlık hakkı dahi inkar edildi.

Kürtler bu ihanete ayaklanmayla yanıt verdiler. Aslında daha 1921'de üzerinde anlaşıldığı gibi yerel özerkliğin Koçgiri'de hayata geçirilmesini isteyenler olmuştu. Ama Mustafa Kemal'le ittifak halinde olan di-

ğerleri bunu zamansız bir hareket olarak görmüşler ve M. Kemal bundan aldığı güçle Koçgiri başkaldırısını zalimce ezmişti. Fakat bu bile Kürtlerin Türklerle kurulan birliğini bozmadı. 1925 Şeyh Said ayaklanması ise iplerin koptuğunu gösteriyordu. Ardından Ağrı ve Dersim geldi. Yaşanan bu direnişlerin, ayaklanmaların kendine özgü yanları olduğu muhakkak. Ortak yanları ise, Kemalist rejimin Kürtlere yönelik inkar, asimilasyon ve katliam politikasına karşı gelişmeleridir. Yaşanan bu direnişlerden Ağrı'nın Kürt mücadele tarihinde ayrı, özgün bir yeri vardır.

Ağrı direnişini geliştiren koşullar

Kemalist rejim, Koçgiri ve Şeyh Said ayaklanmalarını kanla bastırır. Liderleri, idam-tutsak ve sürgün edilir. Destek veren halk batıya sürülür.

Şeyh Said ayaklanması, idam, sürgün, tutsaklık vb baskı politikaları ile bastırılır. Devletin kıyımından kurtulan, kimi ayaklanma önderleri ve Kürt aydınları yurtdışına çıkarlar. Zorunlu olarak İran, Irak, Suriye, Lübnan ve Ürdün'e giderler. Bunlardan Hoybun'un fikir babası, vali Memduh Selim Suriye'ye yerleşir. Memduh Selim, Kürt aydınları Şükrü Sekban, İhsan Nuri, Haco Ağa, Barazi aşireti reisi Mustafa Şahin, Paris'te yaşayan Şerif Paşa ve Mısır'da bulunan Celadet ve Kamuran Bedirhan kardeşler, Şeyh Ali Rıza vb. önderlerle temasa geçer. Görüşmeler yapılır. Kürt ulusal mücadelesinin yeniden yükseltilmesi çabası içine girerler. Şeyh Said yenilgisi, Kürtleri derinden sarsar. Ama devletin estirdiği korkuya teslim olmazlar.

Memduh Selim'in öncülük yaptığı bu toplantılar, 1926 yılında, programlı, hedefli ve örgütlü bir biçime bürünür, büyüyerek bir Kürt Kongresi'ne dönüşür. Kürt Kongresi, 5 Ekim 1927 yılında Lübnan'ın Bhamdoun kasabasında toplanır. Bu aynı zamanda Hoybun'un kuruluş kongresi olur.

Kongrede bütün Kürtleri, Kürdistan'ın kurtuluşu amacı etrafında din, mezhep ve aşiret farklılıkları gözetmeden birleştirme kararı alınır. Hoybun'un başkanlığına Celadettin Bedirhan seçilir. Kürdistan'ın kurtuluşu için örgütlenecek ordunun başkomutanlığına paşa rütbesiyle İhsan Nuri getirilir. İhsan Nuri, Hoybun'un kararıyla ülkeye döner.

Kürtler, tarihleri boyunca ilk defa Hoybun'la modern burjuva ulusal bir örgütlenmeye adım atarlar. Daha önce de "Azadi" örgütüyle bunu yapmak isterler. Ama başaramadan önderleri, liderleri idam edilerek engellenir. Hoybun, Koçgiri ve Şeyh Said'de yaşanan din, inanç, mezhep ve aşiret ayrılıklarının zararlarını görmüştür. Bu nedenle ayaklanmaların zayıf ve yerel kaldığı bilinir. Bu sorunları tekrar yaşamamak için tek bir noktaya, Kürdistan'ın bağımsızlığına odaklanır. Bunun için mücadelenin birlikte yürümesinin önünde engel olan dini ayrımları ortadan kaldırmak ister. Kemalist rejime karşı tüm Kürtleri Hoybun çatısı altında toplamayı amaçlar.

Hoybun'un ülke içinde de, önder kadroları bulunmaktadır. Bunun yanında Hoybun etrafında yer alan yerel kadrolar da var. Ağrı direnişinin üç büyük lideri, İhsan Nuri, İbrahim Husseke Telli Paşa ve Zilan Bey siyasi görüşlere sahiptirler. Kürdistan'ın bağımsızlığını savunurlar. Bu liderlerin etrafında devrimci Kürtler ve isyancı aşiretler toplanır. Bu liderlerin yanında başkaca yerel liderler de vardır. Bunlar içinde;Ferzende Bey, Adevi Aziz, Tacaddin Kamil, Mazhor Kamil, Yusuf ve Dijana Hasse Sori yer almaktadır.

"Türk hükümetleri bundan öncede suikastlar ve hile yoluyla Kürt örgütlerini dağıtmışlardır. Şimdi de Haybun'u dağıtmak istiyorlar. Halbuki Kürt halkı örgütünün arkasında ve onun aracılığıyla özgürlüğüne kavuşmak istemektedir. Genel af çıkarmanın tek nedeni Haybun'u dağıtmaktır. Fakat Kürt halkı Türklerin riyakarlığına inanmayacaktır"

Hoybun'un yönetim ve savaş kadrosu daha önceki mücadeleler içinde yer almış, deneyim, birikim ve tecrübe sahibi insanlardır. Aynı zamanda bu önderler Kürt halkının desteğini de almışlar. Rejimin, Kürtleri yok saydığını görüyorlar. Koçgiri, Şeyh Said ayaklanmalarında, Türk burjuva devletinin Kürt düşmanlığını açık olarak yaşayan gören insanlardır.

İhsan Nuri, Osmanlı ve sonrası cumhuriyet döneminde orduda görev yapmış bir subaydır. İhsan Nuri, ordu içerisindeyken, "Azadi örgütü" içinde yer alır. Azadi'nin örgütlenmesini yapar. Nasturi ayaklanmasını bastırmak için gönderildiği Hakkari'de yanındaki subaylar ve çok sayıda askerle Şeyh Said ayaklanmasına katılır. Memduh Selim, Şeyh Said ayaklanmasının önder kadrolarından Şeyh Ali Rıza bu ayaklanmanın komutanlarındandırlar. Celadet ve Kamuran Kardeşler, Bedirhan ayaklanması sonucu Batı'ya sürülürler. Daha sonra kendi istekleriyle Mısır'da yaşamaya başlayan Kürt önderlerinin çocuklarıdır. Ferzende Bey, Şeyh Said ayaklanmasında Malazgirt cephesini açar. İlçenin denetimini eline alır. Yenilgi sonrası 150 askeriyle İran'a geçer. Halis Öztürk, Sipki aşireti lideridir. Kürdistan'da isyancı geleneğe sahip aileden gelmektedir. Bu önderlerin yanında Memo ve Nadir kardeşler ile Şeyithan da komutan olarak yer alırlar.

Ağrı direnişi karşısında yer alan Türk ordusu komutanları ise, Ermeni ve Kürt katliamlarında yer almış, eli kanlı komutanlardır. Genelkurmay

başkanı Fevzi Çakmak, daha sonra Genelkurmay Başkanı olacak olan Ordu komutanı Salim Omurtak, Koçgiri-Dersim katliamları ve Şeyh Said ayaklanmasının bastırılmasından sorumlu olan komutan General Abdullah Alpdoğan, bunların önde gelenleridir. Devletin başında Atatürk ve İnönü bulunur.

Ağrı dağında mücadele ateşi yükseliyor

Yapılan Kürt Kongresi sonrası, Hoybun'un görevlendirdiği insanlar ülkeye dönerler. Ağrı dağı "Kürt Ulusal Meclisi"nin merkezi yapılır. Ağrı Dağı İran, Ermenistan ve Sovyetler Birliği'ne açılması nedeniyle stratejik konumdadır. Kürt mücadelesine verilen halk desteği Ağrı Kürtleri arasında çok yüksektir.

Bunların yanında Ağrı'nın üs seçilmesinin önemli bir nedeni de Kürt liderlerin Ermenilerle o gün yaptıkları ittifak olmuştur. Hoybun ve Ermeni Taşnak Partisi, bağımsız Kürdistan ve bağımsız Ermenistan için ittifak yaparlar. Bu, katliamcı burjuva devletin hışmına uğramış iki ulus için manevi bakımdan önemliydi. Geçmişte, Ermeni katliamında yer alan Kürtlerin, kendi hatalarını görmeleri açısından da olumlu bir gelişmeydi. Aynı zamanda, Ağrı'nın İran'a sınır olması ve İran'ın Kürt-Türk savaşında en azından, tarafsız kalacağının düşünülmesi, Ağrı seçeneğinde etkili olmuştur.

Burjuva devlet, Ağrı'da yaşanan bu gelişmeleri yakından izler. Şeyh Said ayaklanması ardından yeni bir Kürt kalkışması tehlikesinden rahatsız olduğunu tahmin etmek zor değil. Daha Şeyh Said olayları sonucunda açılan yaralar/sorunlar devam etmekteydi ve Kemalist rejim kendi isteklerini rahatça hayata geçiremiyordu.

Hoybun'un Ağrı'ya gelmesiyle birlikte bölgede hareketlenme başlar. Çatışmalar yaşanır. Devlet, kayıplar verir. 1928 yazında çatışmalar yayılarak büyür. Sömürgeci devletin kaybı, her geçen gün artmaktadır. Buna paralel olarak, devletin, Ağrı'ya askeri yığınağı da artar. Bu, direnişçilerin iradesini kıramaz. Bu durum Ankara hükümetini ve Atatürk'ü kaygılandırır. Hükümet daha güçlü saldırı için hazırlıklarını hızlandırır.

Burjuva devlet, Hoybun'u hedef alarak; "eşkıya çetesi devletin tüm iyi niyetine, ısrarına rağmen teslim olmuyor. Kandırdığı Kürtleri yanına çekiyor" diyordu. Yayla yasağı getiriyor, Ağrı eteklerine asker, silah yığıyor, yollar açıyor, kışlalar inşa ediyor ve büyük çatışmalara hazırlık yapıyordu. Diğer yandan dış destek arayışına hız veriyordu.

Türkiye Cumhuriyeti, bu doğrultuda Sovyetler Birliği ve İran'la görüşür. Bu görüşmelerde istediğini alır. Sovyetler, Kemalist devletin, Sovyetler Birliği'ne karşı Batılı emperyalistlerin üssü haline gelmesini önlemek adına Kemalistlere destek verdi. Ermenilerden destek almasını önlemek için Kürtleri Kuzey'den kuşatıyordu.

TKP'nin o yıllardaki tavrı, önceki ve sonraki Kürt ayaklanmalarındaki tavrından farklı olarak, Kemalist dev-

leti karşı devrimci terörist devlet olarak niteleyen bir tavırdı. Bu nedenle Kemalist devleti desteklemekten uzak durdu.

İran, Doğu Kürdistan'da yaşayan Kürtler nedeniyle Türk devleti ile ortaklığa sıcak yaklaşır. Kürt sorunu İran Devleti'ni de direkt ilgilendiriyor. Doğu Kürdistan Kürtlerinin de eyleme geçmesini istemiyor. Kemalist Cumhuriyet, İran'la görüşür. Bu görüşmelerden İran kazançlı çıkar. Sınır düzenlemesi yapılır. 1639'da imzalanan Kasr-i Şirin anlaşmasıyla belirlenen sınır ilk kez İran lehine değişir. Ağrı dağının etekleri ve kimi alanlar İran'a verilir. Böylece, delinmez denilen Lozan da delinmiş olur. Bu hesaplı anlaşma sonucu direnişçilerin destek yolları kapanır.

Güney Kürtlerinden bir destek gelmemesi için, Fransa ve İngiltere'den yardım istenir. O zaman, Fransa Suriye'de, İngiltere ise Irak'ta sömürgeci güç olarak bulunuyordu. Kemalist devlet böylece Kürtlere karşı bölgedeki bütün egemen devletlerin desteğini alarak Kürt direnişini imhaya hazırlandı. Nitekim İngiliz emperyalistleri uçaklarla bombardımana katılarak Kemalistlere destek vereceklerdi.

Ağrı Dağı'nı üs seçen Kürt Ulusal Hareketi de güçlerini daha sert çatışmalara hazırlamaktadır. Kürt savaşçılarına, üniforma dağıtılır. Erlerin şapkasında büyük ve küçük Ağrı'nın sembolü olan bir arma, subaylarda, hançer, buğday başağı, kalem ve güneşten oluşan Hoybun'un arması ve kendi rütbelerini belirten armalar vardır. Ağrı'da Kürdistan Ulusal Hükümeti oluşturulur. Ağrı adında bir gazete çıkartılır. Kürt ulusunu temsil eden bir bayrak kullanılır. Hoybun, yetiştirdiği fedaileri; Kürdistan'ın iç bölgelerine, ayaklanma hazırlamaları için yollar.

Direnişçiler hiçbir yerden destek ve yardım bulamazlar, bu yönde beklentileri de yoktur. Dönemin koşulları bunu getirmektedir. Yeterince silahları olmadığından devletten silah ele geçirip savaşmaları gerekir. Karşılarında, uçak, top ve silah üstünlüğü olan düzenli bir ordu olduğunu bilirler. Savaşmanın kolay olmayacağını görürler. Bunun için Hoybun, taktiğini 'Ağrı düşmeden gerilla savaşı ile Türk devletinin Kürt nüfusu üzerindeki etkisini kırmak, Kürtler arasında bağımsızlık düşüncesini hakim kılmak, genel ayaklanmayı hazırlamak" olarak belirler.

İnönü Hükümeti, tehlikeyi görmüş ve bunu etkisiz kılmak için boş durmamıştır. İbrahim Tali Öngören, "Umum Müfettişliğe" getirilir. 1980 ve '90'ların OHAL valisi gibi bir nevi özel görevli sömürge yetkilisidir. İbrahim Tali Öngören, halkın desteğini Hoybun'dan koparmak için bir propaganda kampanyası başlatır. Devşirilmiş bazı ağalarla köyleri gezer. Halktan biri olduğunu göstermek için yer sofrasına oturur. Kürt giysileri giymeye kadar işi götürür. Hükümet de boş durmuyor. Genel af ilan edildiği açıklanıyor. Galip devletin şefkatli kollarına teslim olunması isteniyor.

Hoybun, rejimin tüm bu tuzakları konusunda, Kürt halkını uyaran bir bildiri yayınlıyordu. "Türk hükümetleri bundan önce de suikastlar ve hile yoluyla Kürt örgütlerini dağıtmışlardır. Şimdi de Hoybun'u dağıtmak istiyorlar. Halbuki Kürt halkı örgütünün arkasında ve onun aracılığıyla özgürlüğüne kavuşmak istemektedir. Genel af çıkarmanın tek nedeni Hoybun'u dağıtmaktır. Fakat Kürt halkı Türklerin riyakarlığına inanmayacaktır".

Burjuva devlet de, Hoybun'a kendi bildirisiyle yanıt verir. Firarilerin ve arananların gelip teslim olmalarını ve kimseye bir şey olmayacağını açıklar. Hoybun'u hedefe koyar. Hoybun'un Kürtleri bilinçli olarak yanlış yönlendirdiğini söyler.

Hoybun'un tüm çabasına rağmen, bazı Kürt önderleri 1928 yılında dağdan köylerine, ülkelerine dönerler. Kürt önderlerinden Said Talha, Şeyh Said'in iki oğlu Ali Rıza ve Selahaddin ve dağdan inen başkaca Kürt liderleri tutuklanarak Ankara'ya götürülür. Orada yargılama yapılır. Said Talha idam edilir. Şeyh Said'in oğulları 12 yıl hapis cezasına çarptırılır. O dönem, 1400 kişi tutuklanır ve ceza verilir. Birçok insan sürgün edilir. Burjuva devlet, savaşın ilk etabını hileyle kazanmış ama Ağrı'da başlayan mücadeleyi söndürememiştir. Çatışmalar yayılarak şiddetlenir.

Yapılan barış görüşmesi

Burjuva devletin, katliam, tutuklama, sürgün ve yalan propagandası sonuç getirmez. Devlet, Kürtlerin mücadelesini bastıramaz. Çatışmalar, 1928 yazında daha da büyür. Ordu, direniş karşısında biçare kalır. Ağrı eteklerinde büyük kayıplar verir. Kayıpların artması ve direnişin yayılması, devleti Hoybun ile görüşmeye zorlar.

Genel Vali İbrahim Tali Öngören, İhsan Nuri'yle bağlantıya geçer. Önce İhsan Nuri'nin inip teslim olması için, maddi ve manevi rüşvetler sunar. İhsan Nuri'nin mücadelesine ihanet etmesi beklenir. Ama bu hayat bulmaz. İhsan Nuri bu rüşvet teklifini reddeder. Bu burjuva yöntem başarılı olmayınca doğrudan "barış görüşmeleri" önerisi götürülür. Bu öneriyi Kürt tarafı kabul eder.

Hoybun'la devlet arasındaki bu görüşme 1928 Mayıs'ında Ağrı'da Şeybi köprüsünde yapılır. Türk devleti, Ankara'dan 12 milletvekili, yöre vali ve kaymakamları ile generaller heyeti ile katılır. Hoybun İhsan Nuri, Bıra İbrahim, Ferzende ve Halis Öztürk'ten oluşan bir heyet gönderir. İhsan Nuri, görüşmeye 60 kişilik süvari birliğiyle gelir.

Hoybun'dan silah bırakması istenir. Genel af kapsamının genişletileceğini, tüm Kürtlerin bundan yararlanacağı açıklanır. Sürgünler ve hapishanede olanların da af kapsamına alınacağı belirtilir. Yine İhsan Nuri'ye rüşvet vaatler sunulur. İstediği kadar altın. Kendisinin seçeceği yurtiçi ya da yurtdışında istediği devlet makamı. Daha da ileriye gidilerek orduda korgeneral rütbesi ve kolordu komutanlığı vaat edilir. İhsan Nuri bu rüşvetlere karşı

devrimci tutumla yanıt verir. 'Rüşvet karşılığında halkını satacak kadar küçülmediğini' söyler. 'Türk askerlerinin kayıtsız koşulsuz Kürdistan'dan çekilmesini, Bağımsız Kürdistan'ın derhal tanınmasını, bu şartların dışında her hangi bir konuda müzakereye oturmayacağını' da belirtir. Rüşvet teklifi, İhsan Nuri'yi çok öfkelendirir. İhsan Nuri; "Ben Hoybun askeri lideri ve Kürt silahlı kuvvetlerinin başkomutanıyım. Bu görevde Hoybun emriyle bulunuyorum. Görevim, Türkiye'nin Kürdistan'ın bağımsızlığını tanımasına ve onun ordularından boşaltılmasına kadar savaşı yürütmektir. Görevi, ancak Hoybun, emrettiğinde terk ederim. Muhatabınız Hoybun'dur. Sorun kişisel değil, ulusaldır. Bu da ancak ulusumuzun bağımsızlık haklarının tanınmasıyla çözümlenebilir" cevabını verir. Bu konuşma sonrası pazarlık ortamı yok olur ve sonuç alınmadan toplantı dağılır.

Ağrı'da geçici Kürt devleti ilan ediliyor

Türk devleti, hazırlığını tamamlayıp Haziran 1930'da 100 bin askerle saldırıya başlar. Kürtler bu saldırılara karşı direnir, ilk çatışmalarda başarı elde ederler. Daha sonra silah ve cephane yokluğu nedeniyle ileri gidemezler. Türk devleti, çatışmalar sonrası Kabaktepe'yi alır. Ama karşı tepede, Kürt bağımsızlık bayrağı dalgalanmaya devam eder. Ordu oraya yaklaşamaz. Bayrak direnişin sonuna kadar orada kalır. Çatışmaların başladığı, 10 Haziran 1930'dan 25 Eylül 1930'a kadar ilan edilen Kürt devleti Ağrı'da direnişi yönetir. Kürtler Ağrı'da geçici bir Kürt devleti kurmuştur. Bu devlet ile savaşı, halkın idaresini, yaşamı örgütlemiş ve yönetmiştir.

Kürt direnişçileri, yeterli hazırlıkları olmasa da, hiçbir yardım almasalar da, tüm imkansızlıklara rağmen Kemalist rejime karşı destansı bir direniş sergilerler. Çatışmalar sonrası Erciş ve Zilan kasabaları alınır. Van Şehri de ele geçirilir. Fakat şehri uzun zaman ellerinde tutamazlar. Çatışmalar sonucu Çölemerg alınır. Kürtler zaman zaman Iğdır'a hakim olur. Türk birlikleri, Ermenistan'a sığınmak zorunda kalır. Çok sayıda uçak kaybeder. Türk ordu birlikleri, Beyazıt yakınlarında kısmen yok edilir. Van, Çatak, Hakkari, Hınıs ve Malazgirt'te çatışmalar sürer. Abağa, Pargiri, Zilan ve Malazgirt'teki Kürt güçleri ortak hareket ederek, devletin idari ve askeri merkezlerini işgal ederler. Kürtler; İhsan Nuri, İbrahim Husseke Telli ve Zilan Bey öncülüğünde Iğdır'dan Hakkari'ye uzanan bölgede bağımsızlık için savaşırlar. Bu sırada diğer bölgelerden yeterli destek alamazlar. Dersim'de Seyid Rıza ve Keçalan aşireti Erzincan ve Erzurum'da Türk birliklerine saldırırlar. Bu saldırılar tüm Ağrı savaşı boyunca sürer. Diğer bölgelerden hiç destek gelmez.

Kürt direnişçileri, Ağrı Dağı'nda, 25 Eylül 1930'a kadar savaşırlar. Birçok nedenden kaynaklı olark di-

reniş, düzenli ordu karşısında yenilir. Lider kadrosu dağılır. Kurtulanlar, İran, Irak vb.ne geçer. Kemalist devletin, "tenkil ve tedip"i hız kazanır. Savaşçıların cephanesi biter. Devletin katliam ve zulmünden kaçan, kadın-çocuk ve yaşlı insanlar Zilan vadisine sığınır. Orada ordunun imha edemeyeceğini düşünürler.

Onbinlerce asker, Zilan'ın giriş ve çıkışlarını tutar. Peşinden, uçak bomba, silah ve süngü ile en kanlı katliamlardan birini yapar. Kadın-çocuk ayrımı yapmadan herkesi öldürür. Öyle ki, "ben isyana katılmadım" diye kaçma/saklanma ihtiyacı duymayan rahat davranan Kürtler ilk önce öldürülür. Kimi söylemlere göre Zilan'da 15 bin Kürt öldürülür. Dereden su yerine kan akar. Tam olarak kaç bin insanın öldürüldüğü bugün dahi bilinmiyor. Esir alınan Kürtler de öldürülür.

Sonuç olarak

Ağrı direnişi, burjuva devletin, Kürdistan'ı sömürgeleştirme politikasına karşı açılmış bir cephe savaşıdır. Ulusal normların en çok işlendiği bir savaştır. Kürtler eşit olmayan imkanlarla bu savaşa başlarlar. Bölge devletleri, emperyalist devletler bugün de olduğu gibi burjuva devletin yanında yer alırlar. Batı'dan ezilenlerin bir desteği olmaz. Böylesi eşitsiz koşullarda Hoybun uzun süre dayanamaz. Ama Kürt tarihinde akıllarda saygın bir yer edinir. Kürtlerde bağımsızlık düşüncelerini güçlendirir.

Ağrı Direniş'i Zilan Deresi katliamı ile noktalanır. Bu "genel yenilgi" sayılır. Lider kadrosu dağılır. Ferdi çıkışlar olsa da başarılı olunamaz. Böylece bir Kürt direnişi daha katliamla bastırılır. Ama Kürt sorunu çözülmez. Geçici olarak ötelenir. Fazla sürmez, kısa süre sonra devletin zulmüne karşı Dersim'de direniş başlar.

1919 MACARİSTAN DEVRİMİNDE KONSEYLER DENEYİMİ

Mustafa Öner

Sınıf mücadeleleri tarihin motorudur. Aynı zamanda mücadele araç ve biçimlerinin de ortaya çıktığı-yaratıldığı tarihtir. Doğada ve toplumda her şey gelişip değişikliğe uğradığına göre. Ezilenlerin ezenlere karşı yürüttüğü mücadelede başvurduğu araç ve biçimler de sınıf savaşımlarının ihtiyacına göre değişir ve yenilenerek, gelişirler. Hangi araç ve biçimlerin, nerede, ne zaman –dolaylı/dolaysız- ihtiyaç olacağını belirleyecek olan devrimle karşı devrim arasındaki çelişki ve mücadelenin geldiği düzey ve devrimci-ilerici kitle hareketinin içinde bulunduğu somut durumdur. Bu ihtiyaçtan dolayıdır ki, ilerici, devrimci ve komünist politik özneler, sınıfsal ve ulusal demokratik mücadelenin gelişmesine kısa ve uzun vadede dolaysız-dolaylı hizmet edecek olan, değişik mücadele ve örgüt biçimlerine başvurmaktan kaçınmazlar.

Politik özneler-bireyler ve parti ve örgütler, pratik mücadelenin ihtiyaçlarından bağımsız ve kopuk olarak salt subjektif niyetlerine göre mücadele araçları ve

biçimleri oluşturamaz, yaratamazlar. Ancak politik özneler, sınıf mücadelesinin daha önce ve yeni ortaya çıkardığı örgütlenme ve mücadele biçimlerine bilinç ve irade yoluyla istikrar ve politik amaç kazandırabilir, güçlü kılabilirler. Hangilerinin, nerde ne zaman ve nasıl devreye sokulacağını, bilinçli ve iradi olarak saptayarak pratiğe geçirir-mücadelenin hizmetine sunarlar.

Kitlelerin mücadelesi gelişip değiştikçe, buna paralel olarak söz konusu olan örgütlenme araçları ve başvurulması gereken mücadele biçimleri de değişime uğrarlar, yeni biçimler ortaya çıkar.

Sınıf mücadeleleri tarihi, bugüne kadar çok farklı ve fazlaca örgütlenme-mücadele biçimlerinin yaratıldığına ve zenginleşerek geliştiğine tanıklık yapmıştır. Bu yazının konusu bunlar içerisinde, örgütlenme mücadele-ayaklanma ve iktidar organları biçimleri de olan Konseylerin (Şuraların, Sovyetlerin) doğuşu gelişimi ve işleyiş biçimleridir.

Ezen ve ezilenler arasındaki mücadeleler sürecinde bu savaşımın araç ve biçimlerinin de ortaya çıkmaya ve gelişmeye başladığını belirtmiştik. Ancak bunlar içerisinde konsey (sovyet) türü örgütlenme biçimi ve ismi, Paris Komünü'nden sonra, ilk olarak 1905 Rusya'sında yarım kalan burjuva demokratik devrim sürecinde ortaya şu şekilde çıkmıştı: "1905 Rus devriminde kurulan St. Petersburg İşçi Vekilleri Konseyi, işçi konseyleri hareketinin başlatıcısı oldu. Bu konseyler giderek Rusya'nın tüm sanayi kentlerine yayıldı. İşçi sınıfının genel grevini örgütleyen ve yöneten savaş örgütleri haline geldiler. Çarlık iktidarı karşısında fiili bir iktidar gücü kazandılar. Fabrikalarda ve işçi mahallelerinde doğrudan temsilcilerini seçen ve Sovyetlere gönderen işçilerin meclisi oldular. Devrimin bastırılmasının ardından işçi kitle mücadelesi geri çekildi. Buna bağlı olarak Sovyetler de ortadan kalktı."*

Ta ki, 1917 Şubat devriminin öngünlerine kadar, bir daha konseyler ortaya çıkmadı/kurulmadı.

1917 Şubat ve Ekim devrimleri döneminde kurulan Sovyetler Rusya dışında ilk olarak, Macaristan işçi köylü ve askerleri tarafından 1919 Macar devrimine giden süreçte kuruldu. Macaristan'ı başta İtalya, Almanya, İrlanda ve diğer Avrupa ülkeleri izledi. Farklı ülkelerde farklı tarihlerde ve farklı ad ve biçimlerde mücadelenin ortaya çıkardığı konseylerin (sovyetlerin) ortak özellikleri, tabandan-doğrudan mücadele içerisinde yer alanlar tarafından kurulmuş olmaları ve işleyişlerinin (seçme-seçilme söz ve karar hakkına sahip) demokratik içeriğe sahip oluşlarıdır.

İşçi, asker ve köylü konseylerinin Macar devrimi sürecinde nasıl ortaya çıktığı, her iki devrimdeki-demokratik ve sosyalist devrimler-rolü ve iç işleyişi hakkında bilgi edinmek ve deneyimlerinden yararlanmak için, Macaristan'ın 1917 öncesi yakın tarihine kısaca bakmakta yarar var.

Macaristan'ın geçmişi köylü ayaklanmalarıyla birlikte anılır. Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine-işgaline karşı Macaristan köylüleri, 300 yıl boyunca imparatorluğun Macaristan'dan çekilinceye kadar, irili ufaklı birçok ayaklanma gerçekleştirmiştir. Habsburg İmparatorluğu Rusya'dan sonra Avrupa'nın en büyük halklar hapishanesi olarak anılmaktaydı. Macaristan bu nedenle ulusal ve sınıfsal çelişkilerin iç içe yaşandığı bir tarihe sahiptir. Macaristan'da özellikle 1830 Avrupa devrimleri döneminde daha fazla hız kazanan, ulusal ve sınıfsal sosyal kurtuluş mücadeleleri, yakıcı biçimde, kendini bu tarihten sonra dayatmaya başlar. 1848'de 'Mart gençleri' de denilen üniversite öğrencilerinin öncülük ettiği işçi ve emekçi halkların da katıldığı ayaklanma devrimin itici gücüydü. Bu ayaklanmanın başlıca talepleri ulusal sorunun çözümü için federasyona dayalı bağımsız bir hükümetin kurulması, serfliğin kaldırılması, siyasi tutsakların serbest bırakılması, yasalar karşısında herkesin eşitliğinin sağlanması, jürili yargı sisteminin kurulması, vergi sisteminin adilce düzenlenmesi ve yabancı ülke askerlerinin Macaristan'dan çekilmesiydi. Ayaklanma sonunda kimi talepler kabul edilmiş olsa da, "Nisan Yasaları" denilen anlaşmada yer alan reform programının çoğu uygulanmamıştı. Taleplerin karşılanmaması üzerine, kırsal alanda köylüler tarafından ayaklanmalar ve toprak işgalleri gerçekleştirildi, şehirlerde de protestolar ve direnişler yükseldi.

Gelişen ve sertleşerek yayılan mücadeleler 1890'lara kadar durmadı. Avusturya-Habsburg İmparatorluğuna geri adım attırdı. İmparatorluk, "1867 uzlaşması" adlı anlaşmayla Macaristan'ın bağımsızlığını tanıyarak Macar dilini resmi dil olarak kabul etti. Ve Macaristan'ın kendi parlamentosunu, hükümetini kurmasını onayladı. Ve iki ulusun eşit haklara sahip oldukları Avusturya-Macaristan İmparatorluğu kuruldu. Kurulan yeni imparatorluk, Avusturya, Macar, Hırvat, Polonya, Çek, Slovak, Romen, Rutenya, Sloven ve Sırp uluslarından oluşuyordu. Macar ve Avusturya ulusları, birinci sınıf-asli-kurucu statüye, Hırvatlar ve Polonyalılar ikinci sınıf statüye sahiptiler, geri kalanı ise hiçbir hakka ve statüye sahip değildi. "1867 uzlaşması" halklara daha fazla baskı ve yoksulluk getirse de, Macaristan'da kapitalizmin hızla gelişmesine neden oldu. Kırlardan şehirlere nüfus akışı artmış, 1867/1914 yıllara arasında işçi sınıfı nicelik olarak artış göstererek, 650 binden 1 milyon 300 bine yükselmişti. Kırda ise kapitalist üretim ve teknik daha hızlı gelişmeye başlamıştı.

Sosyoekonomik yapıdaki bu gelişme, işçi sınıfının nicelik ve nitelik olarak gelişmesini hızlandırmıştı. İşçi sınıfının ilk politik örgütü bu süreçte, 1878'te kuruldu. Seçmen Olmayanlar Partisi ile Macaristan İşçi Partisi'nin birleşmesi sonucu, Macaristan Genel İşçi Partisi (MGİP) kuruldu. Yeni partinin programı, Alman Sosyal Demokrat Partinin programını referans

aldığı için programı onun etkisini taşıyordu. MGİP kuruluşundan kısa bir süre sonra 2. Enternasyonal'in programını kabul ederek, adını Macaristan Sosyal Demokrat Partisi olarak değiştirdi. İşçi sınıfı partisinin kurulması ve 2. Enternasyonal'e üye oluşu, Macaristan proletaryası ve devrimi için önemli bir adım oldu. 1905-1906 yıllarında gerçekleştirilen tarım işçilerinin ayaklanmaları, Macaristan sanayi proletaryasının örgütlenme ve mücadelesinin ve devrimci radikal çizgide gelişmesini doğrudan etkiledi. Macar köylülüğünün yüzyıllara yayılan ayaklanma geleneğinden güç alan tarım işçileri, 1905'te on bin, 1906'da ise yüz bin işçiyle grevler gerçekleştirdiler. Bu grevlerin bilinç ve eyleme kazandırdığı tecrübe, "Tarım İşçileri Derneği"nin kurulmasını sağladı. O tarihlerde kırdaki bu örgütlenme, ileride kurulacak olan köylü konseylerine zemin hazırladığı gibi, sosyalist köylü hareketinin de ilk adımı olma özelliği de taşımaktaydı.

Macaristan'da İlk Konseylerin kurulması: 1917 sonu

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın yarattığı yıkım, Macaristan'a da açlık, işsizlik ve yoksulluk getirdi. İşçi, asker ve köylüler arasında savaşa ve yıkıma karşı tepkiler adım adım artarak büyümekteydi. Bunlara savaştan dönen askerler de eklenince, işsizler Macar sokaklarını doldurmuş işsiz-güçsüz olarak bekliyorlardı. Ekim Sosyalist Devrimi'nden ve devrimde ayaklanma ve iktidar organları olarak kurulan Sovyet biçimi örgütlenmelerden etkilenen Macar işçi, asker ve köylüleri de, ayaklanma, grevler ve toprak işgalleri başlatarak 1917 sonlarında konseyler kurmaya başladılar. Caratora'daki deniz donanmasında askerler, konsey kurarak, 'Savaşa, İşsizliğe ve Açlığa Son' talebiyle ayaklanma başlattılar. Ayaklanma kanla bastırıldı. Ama işçi ve köylü ayaklanmaları, grevleri durmadı peş peşe ülkenin önemli işçi merkezlerine yayıldığı gibi, her yerde işçi konseyleri kurulmaya başlandı. 1 Ocak 1918 günü savaş sanayisinde çalışan işçilerin oluşturdukları konseylerin genel grev çağrısına Budapeşte'de 300 bin kişi katıldı. 20 Mayıs 1918'de bu sefer de askerler Budapeşte Topçu Birliği'nde ayaklanma başlatarak işçi grevlerine omuz verdiler. Kırda ise köylüler, soyluların çiftliklerine ve büyük topraklarına el koyarak kendi aralarında paylaşmaktaydılar. 15 Haziran 1918'de ülke genelinde işçi konseyleri öncülüğünde yapılan genel grev çağırısına işçi merkezlerinde büyük çapta katılım oldu.

Devrimci durumun olgunlaştığı; işçi, asker konseylerinin de yaygınlaşarak kurulduğu bu aşamada, devrimi daha etkin olarak yönetmek ve devrimi iktidar ile taçlandırmak için, fabrikalarda kurulmuş olan dağınık işçi konseylerinin eş zamanlı ve uyumlu biçimde hareket etmelerine ihtiyaç vardı. Devrimin ihtiyaç duyduğu bu boşluğu gidermek ve konseyler arası

koordinasyonu sağlamak için Merkezi İşçi Konseyi kuruldu. Merkezi önderliğe kavuşan işçi konseyleri bu aşamadan sonra ayaklanmaları ve demokratik devrime evrilen süreci daha koordineli ve etkin biçimde yönetmeye başlamış, devrimi ülke geneline yaymayı başarmıştı. Artık gelinen nokta demokratik devrimin gerçekleşmesinin arifesiydi.

*Demokratik devrim: 1918 "Sonbahar Gülleri Devrimi"***

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı sırasında Macar Ordusunun yenilerek Ekim 1918'de savaş cephesinden çekilmesiyle ülkelerine dönen askerler kendilerini Macar devriminin içinde buldular. Savaşın yol açtığı acıları doğrudan yaşamış olan askerler duraksamadan asker konseylerini yeniden kurup ülke geneline yayarak devrime örgütlü olarak katıldılar. İşçi ve asker konseylerinin devrimi gerçekleştirmek için sokaklarda, kışlalarda ve fabrikalarda ayaklanmaları birlikte yönetmeleri, devrimin hızla yayılmasını ve daha fazla olgunlaşmasını sağladığı gibi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun sonunu yaklaştırmaktaydı. Yaklaşan sonu gören İmparatorluk, Tisza hükümeti ve soylular; Macaristan'ın bağımsızlığı için mücadele eden Kont Mihayl Karolyi'nın önderlik ettiği ulusal burjuva Bağımsızlıkçı Parti, Radikal Parti ve Devrimci İşçi Sendikası'nın önder ve militanlarına yönelik tutuklama ve katletme terörüne başvurarak birçoğunu ağır cezalara çarptırdı, bazılarını da idam etti. Bu son çırpınışlarıyla devrimi yenilgiye uğratacaklarını ummuşlardı. Karşıdevrimci Tisza hükümetinin estirdiği bu siyasi terör, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun beklentilerinin aksine, Macar demokratik devriminin ilerlemesini engelleyemedi. Aksine bu saldırı ve katliamlar kitlelerin öfkesini çığ gibi büyüttü. Direniş ve ayaklanmalar eş zamanlı olarak aralıksız sürerken Ekim 1918'de Riume şehrinde konumlanmış olan 59. Hırvat topçu birliği, askeri konsey öncülüğünde ayaklanarak kenti ele geçirmesi üzerine köşeye sıkışan Tizsa hükümeti, istifa ederek dağıldı. İşçi sendikaları ve konseyler üzerinde önemli bir politik etkiye sahip olan reformist Sosyal Demokrat Parti, Ulusalcı Bağımsızlık Partisi ve Radikal Parti bir araya gelerek 25 Ekim 1918'de Kont Mihayl Karolyi başkanlığında üçlü koalisyon hükümeti kurarak 'Macar Ulusal Meclisi'ni oluşturduklarını ilan etti. Koalisyon hükümeti, demokratik devrim programı çerçevesinde olan kimi reform kararları alarak halklara açıkladı. Bu kararın başında; ulusal sorunun çözümü, toprak reformu ve Macaristan'ın bağımsızlığı yer almaktaydı. Yeni hükümetin, Ulusal Meclis'in kurulmasına rağmen, eski iktidar kurumları tamamen alaşağı edilmediğinden arta kalanları da yıkmak için; Macar İşçi ve Asker Konseyleri öncülüğünde süren ayaklanmalar hızından bir şey kaybetmeden devam etti.

Tarih 1918 yılı Ekim ayının son günlerini gösterdiğinde, Budapeşte İşçi Konseyi öncülüğünde, fabrika ve işletmelerde şartelleri indirerek sokaklara çıkan kitleler Budapeşte'de hayatı tamamen durdurdular. Aynı gün Merkezi İşçi Konseyi Macar işçi sınıfına ve emekçilerine silahlanma çağrısı yaptı. Cepheden dönen 300 bin asker ise henüz silahlarını teslim etmediklerinden dolayı zaten silahlıydılar ve devrime katılmışlardı. Silahlanmış olan işçiler ve yüzbinlerce asker, konseyler öncülüğünde fabrika ve işletmelerde karşı devrimci iktidarın kalıntısı yönetimleri fazla bir direnişle karşılaşmadan alaşağı ederek yeni yönetim organlarını kurdular. Üretim merkezlerinde peş peşe Merkezi İşçi Konseyi iktidar organlarını kurarken aynı zaman içerisinde askeri konsey de 30 Ekim 1918 günü Budapeşte'de askeri garnizonu ele geçirerek askeri silahsızlandırdı. Asker ve subayların üzerindeki eski orduya ait olan üniformalardaki armaları söküp atarak, yerlerine Sonbahar Gülleri (Kasımpatı) takıp gerçekleşen devrimin coşkusunu kitlelerle birlikte sokaklara çıkarak kutladılar. Kitleler eski hükümet başkanı olan Tisza'yı saklandığı yerde bulup Macaristan halkına karşı işlediği suçların cezasını, sokak ortasında kendi elleriyle verdiler.

Demokratik çözümün ilanı ve çözülemeyen sorunlar

Reformcu Sosyal Demokrat Parti'nin ağırlıkta olduğu koalisyon hükümeti; eski iktidarın geri kalan dayanaklarının da –özellikle ordu ve polis kurumunu- yıktıktan sonra Macaristan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etti. Ancak hükümeti oluşturan partilerin sınıfsal konumlarından dolayı, gerçekleştirilen siyasal devrim toplumsal bir devrimle birleştirilemediği için süreç tamamlanmamıştı; kapitalist mülkiyete, özellikle de bankalar ve büyük çiftliklere-topraklara el konulamadı. Hükümet programında olmasına rağmen toprak reformu yapılmadı, ulusal sorun çözülmedi, işçi asker ve yoksul emekçilerin işsizlik, açlık vb. sorunları çözüme kavuşturulmadı.

Hükümetin vaat ettiği reform programını hayata geçirmemesi kısa zamanda, işçi, asker ve yoksul köylülerin hükümete karşı güvensizliğinin ve tepkisinin artarak gelişmesine neden olduğu gibi, tepkinin sokağa yansıması da gecikmedi. İşçi ve asker konseyleri devrimden sonra da sokağı ve fabrikaları terk etmemişlerdi, devrim hala sürüyordu. Yeni hükümetin kurulmasının ardından kısa bir moladan sonra kırsal kesimde ayaklanma ve toprak işgalleri sanayi bölgelerinde ise grev ve gösteriler yeniden konseyler öncülüğünde başlamıştı.

Sosyal Demokrat Parti, yapılan, ama tamamlanmayan demokratik devrime kadar, işçi sınıfının ve ezilenlerin önemli bir kesiminin umudu durumundaydı. Bu partinin hükümet ortağı olmasından kısa bir süre sonra, reformcu teslimiyetçi yönünü gören ve umudunu büyük ölçüde sosyal de-

mokratlardan kesen ezilen halklar ve kitle hareketi yeni bir önderliğe ihtiyaç duyuyordu. Başka bir tanımla ülkede süren devrim yeniden politik öncüsüne kavuşmayı bekliyordu. Devrimin yaşandığı Macaristan'da komünistler o güne kadar varlık gösterememişlerdi. Tam da bu süreçte demokratik devrimden kısa bir süre sonra Bela Kun ve diğer Macaristanlı Bolşevikler Sovyet Rusya'dan döndüler.

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda Çarlığa karşı Avusturya-Macar Ordusunda savaşırken Ruslara esir düşen Bela Kun ve yoldaşları burada Bolşeviklerle tanışır, Ekim devrimine kadar Bolşeviklerle birlikte çalışırlar ve RSDİP'e üye olurlar. Bu süreçte Bela Kun Lenin'le tanışır ve Lenin'in güvenini kazanır. Ekim devrimiyle Çarlık zindanlarından çıkan Bela Kun ve arkadaşları, 1918'de Macaristan'a dönerler. Zaman kaybetmeksizin komünistlerin toparlanmasına başlayarak parti kurma çalışmalarını hızlandırır. Çalışmaları 21 Kasım 1918'de Bela Kun başkanlığında Macar Komünist Partisinin kurulması ve sosyalist devrim programının açıklanmasıyla tamamlanır.

Macar Komünist Partisi "kapitalist burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin mülkiyetlerine el konularak toplumsallaştırılacağını ve mevcut iktidarın yıkılarak yerine doğrudan İşçi ve Asker Konseyleri Sosyalist Cumhuriyetinin kurulacağını, fabrikaların işletmesini işçi konseylerinin devralacağına" ilişkin kitleleri aydınlatma, bilgilendirme ve parti saflarında örgütleme çalışmaları yürüttü. Politik ve pratik duruşuyla da kısa zamanda işçi ve emekçilerin güveninin kazanmaya ve grev ve direnişlerini yönetmeye başladı. 1917 Ekim Devrimini yakından izlemiş olan işçileri, partiye kazanmak zor olmamıştı. Sosyal demokratların işçi sendikalarında ve konseylerde siyasal etkisinin fazla olmasına karşın örgütlülüğü zayıf olduğu için, komünistler işçi ve asker konseylerinde gelişmeye başlamıştı ve konseyler içerisinde siyasal etkisi her geçen gün daha fazla arttı. Partinin işçi, asker ve emekçi kesimler içerisinde kitleselleşmesi, işçi ve asker konseylerinin örgütlülüğüyle birlikte nicelik ve nitelik olarak daha fazla gelişmesi, konseylerin çizgisini ve pratik faaliyetini de daha fazla parti çizgisine yakınlaşmaktaydı. Şehirlerde bu gelişmeler yaşanırken, yeni dönemin devrimci komünist ruhu kırlarda da tarım işçilerinin mücadelesini ve köylü hareketini doğrudan devrimci etkisi altına almıştı. Köylü hareketi de radikalleşerek yeni bir boyut kazanmıştı. Köylüler yeniden büyük toprak sahiplerinin topraklarına el koyarak paylaşıyorlardı.

Macar Komünist Partisi'nin kurulması ve kısa zamanda kitleselleşmesi ve sosyalist devrim için başlattığı mücadele, çekim merkezi durumuna geldi ve diğer partileri ciddi biçimde kaygılandırmaya başladı. Komünist Parti ve işçi-asker ve köylü konseyleri öncülüğünde gelişmeye başlayan sosyalist devrim, İtilaf devletlerini de bir o kadar rahatsız ettiği için, İtilaf

emperyalistleri; Macaristan'ı bölmek dolayısıyla da devrimi ezmek maksadıyla, Sırp, Romen ve Çek askeri birliklerinden oluşturdukları büyük bir askeri gücü, Macaristan'a gönderdiler. Sosyal demokratların çoğunlukta olduğu koalisyon hükümetinin başkanı ve Savaş Bakanı da olan Karolyi bu bölme ve işgal saldırısına karşı durmadığı, sessiz kaldığı için, sosyal demokrat parti ağırlığını koydu . Askeri Konsey'in de desteğiyle Savaş Bakanlığı görevini sosyal demokratlar aldı.

Macaristan'ın bölünmesi girişimine hükümetin sessiz kalmasını, fiili bir tavır almamasını konseyler şiddetli tepkiyle karşıladı. Komünist Parti'nin bu süreçte yaptığı çağrıyla; işçi konseyleri Macaristan genelinde bulunan fabrika ve işletmelerde yönetimleri devralmaya başladılar. Sanayi proletaryasının yoğun olduğu Salgatarjan ilinin işçi konseyi il yönetimine el koyarak, işçilerden oluşan savunma birlikleri kurdu. İşçilerin yoğun olduğu Budapeşte ve diğer illerde de işçi konseyleri peş peşe yönetimleri devralarak fabrikaları işçilerden oluşturulan yönetimlere bıraktılar. Kırsal kesimde ise köylüler, soyluların egemenliğinin simgesi olan şatoları ateşe verdi, geri kalan topraklara da el koyarak aralarında eşit olarak paylaştı.

Komünist Parti'nin programında yer alan vaatler hayata geçirildi. Bu gelişmeler tartışmasız komünist partinin önder güç, konseylerin ise iktidar organları olduklarını pratikte kanıtladı. Bu arada sosyal demokratların konseylerde ve kitleler üzerinde siyasal ve örgütsel etkisi de azalmaya başladı, hükümet ise acz içindeydi. Bu gelişmeler üzerine kaygıya kapılan hükümet, komünistlerin konseylerdeki etkinliğini kırmak, partiyi zayıf ve inisiyatifsiz bırakmak, faaliyetlerini engellemek için baskı yapmaya, saldırmaya başladı. Baskılar üzerine partinin Merkezi Yayın Organı olan "Kızıl Gazete" yayınını illegal sürdürmek zorunda kaldı. Artan baskıları protesto etmek amacıyla Komünist Parti bir protesto gösterisi çağrısında bulundu. Bu gösteriye devletin güvenlik güçlerinin saldırısı sonucu çatışma çıktı. Çatışmalarda çok sayıda işçi emekçiyle birlikte 8 polis de öldü. Bela Kun ve Partisi olayların sorumlusu olarak gösterilerek Bela Kun ve partinin birçok önder kadrosu tutuklandı.

Bir grup polis Bela Kun'u öldürmek amacıyla konulduğu hapishaneyi bassa da Bela Kun ağır yaralı olarak kurtuldu. Sosyal demokratların ağırlıkta olduğu hükümet; bu kanlı saldırıyla ve tutuklamalarla, devrimi gerileterek yenilgiye uğratacağını ve komünist partiyi etkisizleştireceğini umuyordu. Ancak hükümetin beklediğinin tam tersi gelişmeler yaşandı. Komünist parti yeraltına çekilerek faaliyetlerini ve devrime önderlik görevini, işçi köylü ve asker konseyler aracılığıyla kesintisiz sürdürdü.

Komünist partiye yönelik baskılar, saldırılar, komünistleri konseylerden tasfiye politikaları, Bela Kun ve yoldaşlarının tutuklanması ve son olarak da hapishanede Bela Kun'a yönelik

öldürme girişimi adeta bardağı taşıran son damla oldu. İşçi ve emekçiler bu saldırıları şiddetle protesto etti, sokaklara döküldü. Sosyal demokrat saflarda kopmalar artarak hızlandı. Ayrılanlar Komünist Parti saflarına geçti. Bu arada Bela Kun'un da sağlığı düzelmiş, partisinin faaliyetlerini koordineli ve düzenli olarak hapishaneden yönetmeye başlamıştı. Ayrıca Bela Kun devrimin gidişatını ve partinin devrimdeki rolünü, düzenli olarak Lenin'e yazarak, üzerine tartışmalar, görüş alışverişi yapıyordu.

Komünist Partinin işçi ve asker konseylerinde etkisi gittikçe daha çok artıyordu. Komünist parti, devrimin ilerleyen her aşamasına göre an'ın ihtiyaçlarına uygun devrimci sloganlar ve taktikler belirliyordu. Parti yeni bir kararla bütün burjuva yasaları kaldırarak yerine sosyalist yasalarının konulması ve koalisyon hükümetini destekleyen polis ve askerlerin silahsızlandırılması çağrısı yaptı. Bu çağrı üzerine konseyler tarafından burjuva hükümetin asker ve polislerinin silahlarına el konulmaya başlandı. Eş zamanlı olarak konseyler tüm fabrikaların ve işletmelerin yönetim ve üretiminin denetimini de alarak iktidar organlarını fabrikalarda kurmaya başladı.

Devrimin geldiği bu aşamada, Macar Komünist Partisi bütün iktidarın konseylere devredilmesini isteyerek, kitlelere silahlanma çağrısı yaptı. Kitleler de partinin çağrısına uyarak silahlanmaya başladı. Budapeşte İşçi Konseyi'nin çağrısıyla, Paris Komünü'nün yıldönümü olan 18 Mart 1919'ta 20 bin işçi ayaklanma başlatarak, Bela Kun ve yoldaşlarının özgür bırakılmasını talep etti. Bu sırada, İtilaf Devletleri, ikinci defa, devrimi durdurmak için harekete geçti. Macaristan-Romanya arasında bir tampon bölge oluşturmak için, geçmişte imzalanan "Belgrad anlaşmasını" gerekçe göstererek, bazı Macar kentlerini işgal edeceğini ültimatomla Macaristan hükümetine bildirir. Bu işgal girişimine tavır almayan Macar Cumhurbaşkanı Kont Mihayl Karolyi istifa ederken, hükümet de oy birliğiyle görevi bırakır. Sosyal demokratlar ise, bir öncekinde olduğu gibi bu defa da emperyalist ve işgalci devletlere cepheden tavır almayarak uzlaşma/oyalama arayışlarına girişerek teslimiyetçi bir politika izlemeye devam etti. Hükümetin, özellikle Sosyal Demokratların bu teslimiyetçi tutumunu gören işçiler, köylüler ve askerler Sosyal Demokratların tavrını mahkûm etti. Komünist Partinin yanında yer alan konseylerin büyük çoğunluğu, işgal planına cepheden karşı çıktılar. Macar yurtseverleri ve halkı da hükümetten umudu kesip, Komünist Parti'yi ve Konseyleri desteklemeye başladı. Sosyal Demokrat Parti güç kaybetmesinin ve etkinliğinin azalmasının da önüne geçemeyeceğini anlayınca, Komünist Parti ile ülkenin ve devrimin geleceğine ilişkin görüşme kararı almak zorunda kalır. Bu kararla birlikte, iki parti arasında görüşmeler başlar. Görüşmeler hapishanede olan Komünist Parti önderi Bela Kun ve diğer önder kadrolarla sürdürülür.

21 Mart 1919: Macar Sosyalist Konseyler Cumhuriyetinin ilanı

Macaristan'da devrimci durum her geçen gün daha fazla olgunlaşıyOrdu. Komünist Parti bir yandan sosyal demokratlarla görüşmeleri sürdürürken, aynı zamanda da konseylerle birlikte hazırlık yapıyorlardı. Sosyal demokratlardan ve kitlesinden, Komünist Parti'ye akış ve yakınlaşmalar yaşanırken, işçi sınıfı içerisinde de komünist çalışmanın sonuçları ortaya çıkmaya başlamıştı. İşçi sendikalarında ve konseylerde parti etkisi sürekli gelişirken, özellikle maden ve basın işkollarında işçiler kendi komünist örgütlenmelerini yaratmış ve onların içerisinde örgütlenmeye başlamışlardı.

Komünist parti "Bütün İktidar Sovyetlere" eylem sloganının/çağrısının öngününde işçi ve asker konseylerine, merkezi olarak birlikte örgütlenerek ortak hareket etme çağrısı yaptı. Bunun üzerine işçi ve asker konseyleri devrimi daha etkin tarzda yönetmek amacıyla daha ileri bir adım atarak, ortak mücadele kararı alırlar. Bu gelişmelerin dışında kalmaya göze alamayan sosyal demokratlar ise Komünist partisiyle görüşmelere başlar. Görüşmeler sonucu, birleşme şartlarını son kez görüşen heyetler Bela Kun'un önerdiği şartları -III. Enternasyonal'e üye olması ve demokratik devrimin sosyalist devrime dönüştürülmesini de içeren programı- kabul eder, 21 Mart 1919'da birleşme kararı alınır. Heyet aynı gün Bela Kun'la görüşmek üzere hapishaneye gider. Partinin adı bu görüşmede Sosyalist Parti olarak belirlenir.

Birleşme (aslında bu birliğe, iki partinin programatik-ideolojik ve tam örgütsel birliği demekten ziyade, iki partinin ittifakı, çatı partisi demek daha doğru olur) kitleler tarafından coşkuyla karşılanır. 21 Mart 1919'da Merkezi İşçi Konseyi karargahının önünde "Macar Sosyalist Konseyler Cumhuriyeti"nin kurulduğu ilan edilir. Bugünden itibaren Macaristan'da bütün iktidarın Merkezi Konsey'in (İşçi, Asker ve Köylü Konseylerinin) eline geçtiği açıklanır. Konseyler sosyalist iktidar organları sıfatıyla çalışmalarına başlarlar. Yeni sosyalist iktidarın ilk açıklaması; 'Emperyalizme, işgale karşı ülkenin ve devrimin korunması için, kitlelerin silahlanması ve Sovyetler Birliği'yle dostluk ve dayanışma geliştirileceği' olur.

Gerçekleşen sosyalist devrimin ilk pratik adımı ise, Bela Kun'la birlikte tüm politik tutsakların özgürleştirilmesi oldu. Bela Kun çıkar çıkmaz Sovyet Şurasının başkanlığına atanır. Merkezi işçi köylü ve asker konseyi, sosyalist iktidarı sağlamlaştırmak amacıyla koalisyon hükümetinin geri kalan kurumlarını da dağıtıl, etkisizleştiril. Sosyalist Konseyler Cumhuriyeti'nin ilanıyla fiilen dağılmış olan hükümetin yerine yeni devrimci hükümet kurularak, başkanlığına sosyal demokrat sendikacı S. Garbi getirildi. Dışişleri Bakanlığına'ysa konseyin başkanı da olan Bela Kun atandı.

İşçi, Asker ve Köylü konseylerinin Macar Komünist Partisi'nin önderliğinde gerçekleştirdikleri sosyalist devrim, diğer devrimler gibi bir iç savaş yaşamadı. Daha çok kendine özgü bir biçimde gelişen bir devrim oldu. Macar sosyalist devrimi beklenmedik oranda hızlı gelişti. Komünist Parti yeni kurulmuş, 5 aylık ve oldukça az deneyimli ve çok genç bir partiydi. Özellikle de demokratik devrimden sonra doğan önderlik boşluğunun yaşandığı bir süreçte, hızlı gelişen devrim dalgası, yeni kurulmuş olan Marksist Komünist Partisini beklenmedik bir anda, devrimin önder partisi durumuna getirdi. Sosyal Demokratların işçi sendikalarında ve konseylerde eski gücü etkisi kalmamış olsa da hala küçümsenemez bir politik ağırlığa sahip oluşu ve İtilaf Devletlerinin ise yeniden saldırı hazırlıkları Bela Kun ve arkadaşlarını ciddi ciddi kaygılandırmaktaydı. Dolayısıyla kendilerini zor günlerin beklediğini gören Bela Kun sosyalist devrimden kısa bir zaman önce; "silahlı isyan olmadan tamam, ama silahsız hele silahlı mücadelesiz asla" iktidarı alamayacaklarını söylemişti. Hükümetin iktidarı adeta sosyal demokratlar ve komünistlere bırakıp gideceklerini tahmin etmeyen Bela Kun, devrimden hemen sonra eşine ve arkadaşlarına "her şeyin bu kadar iyi gitmesinden kaygılıyım. Bütün gece düşündüm, yaptığımız hataları anladım. Korkarım bunları anlayacak vaktimiz yok" sözleriyle açıklamıştı.

Sosyalist Konseyler Cumhuriyeti'nin acil görevleri ve Konseylerin kuruluş ve işleyiş biçimleri

Devrim hükümeti, iktidarı sağlamlaştırmak ve inşa sürecini sürdürmek için, fabrikaları, büyük işletmeleri, bankaları ve ulaşım sektörünü kamulaştırdı. Çalışma saatlerini 8 saatle sınırladı ve çalışanların maaşlarına %25 zam yaptı. Hükümet ayrıca kırsal alanda da soyluların büyük topraklarını ve çiftliklerini kamulaştırarak, 400 dönümün üstünde olan topraklara karşılıksız el konulması yasasını yürürlüğe koydu. Komünistler el konulan toprakları kolhozlara dönüştürmek istemelerine rağmen, sosyal demokratların engeliyle karşılaştığı için bir türlü hayata geçiremediler.

Fabrika ve işletmelerdeki işçi konseyleri, iktidar organları olarak yeniden kendilerini düzenleyerek, görevlerini, işleyişini ve birleşimini belirledi. İşçi konseyleri bileşiminin 3 ile 11 işçi arasında değişen sayılarda oluşturulmasını kararlaştırdı. Konseylerde genel işçi sayısının katılımıyla, seçimlerin gizli oylama ve açık sayım esasına göre yapılması kararlaştırıldı. İşçilerin kendi temsilcilerini seçme hakkına sahip olacakları gibi başarısız olanları da tespit edip görevden alma hakkına da sahip olacakları açıklandı. Bu kararnameden sonra bütün yönetim organları fabrikalarda ve işletmelerde bu esaslara göre yeniden düzenlendi.

Komünist Parti ve konseyler, özellikle partiyle ortak hareket eden konseyler, sosyalist cumhuriyetin bürokratizm ve kastlaşmalardan arındırılması için konseylerin işleyişine büyük önem vermekteydi.

"Konseyler arası işleyişin düzenlenmesi de bu yönde oldu. İşçiler, köylüler ve askerler içinde yer aldıkları konseylerde her düzeyde söz, karar ve yetki sahibiydi. Köy ve semt konseyleri üyelerinin doğrudan katıldığı toplantılar sonucunda belirlenmekteydi. Şehir ve bölgesel düzeydeki konseyler ise mahalle ve semt konseylerinin içinden seçilen üyelerce dolaylı olarak belirlenmekteydi. Konseyler arası eşgüdümü sağlayan üst yönetim ise İşçi, Köylü ve Askeri Merkezi Konseyi'ydi"***

Alınan bütün bu kararlara ve düzenlemelere ve pratikte bürokratizme açılan savaşa rağmen, Sosyal Demokratların konseylerdeki etkisinden ve sendika yönetimlerini ellerinde bulundurmalarından dolayı bürokratizm ve kastlaşma önemli oranda parçalanamadı.

Emperyalist devletlerin Macar Sosyalist Devrimine saldırıları

1917 Ekim Sosyalist devriminden yaklaşık 20 ay sonra, ikinci sosyalist devrim kapitalist emperyalist Avrupa'nın ortasında gerçekleşti. Sovyet Rusya ile birlikte bu devrim bütün dikkatleri üzerine çekti. Bu nesnel durum, Macar sosyalist devriminin dış tehlikelerle karşı karşıya olduğu anlamına gelmekteydi. Macaristan'ı işgal ve bölme planını, yapılan devrim ile bir süreliğine de olsa boşa çıkartılmış olsa da, tamamen ortadan kaldırılamamıştı.

Macar sosyalist devriminin gerçekleştirilmesi ve fiilen devrime komünistlerin önderlik etmesi, emperyalist devletleri fazlasıyla tedirgin etti. Devrimin inşasının ve devrimlerin diğer ülkelere yayılmasının önünü keserek, Macar ve Sovyet deneyimlerinin dayanışma ve ortaklaşmasının engellenmesi amacıyla Macaristan ile Romanya arasına –Macaristan'ın o bölgedeki bazı illerini işgal ederek tampon bölge oluşturulması dayatması fütursuzluğuna başvurmuşlardı. Macar Sovyet Şurası Başkanı ve Dışişleri Başkanı olan Bela Kun'un, İtilaf Devletlerinin Macaristan'ı işgal yöntemiyle bölme anlamına gelen tampon bölge oluşturma dayatmasına karşı çıktı. Bunun üzerine Fransa, Çekoslovakya ve Roman Askeri birlikleri Macaristan'a saldırdı. Macaristan içindeki karşı devrimcilerin yardımıyla işgal birlikleri Budapeşte çevresine kadar geldiler.

Sosyal Demokratların önde gelen önderlerinden olan Sigismund Kunfi başta olmak üzere, sosyal demokratların ezici çoğunluğu paniğe kapılarak, işgalcileri yumuşatmak (!) umuduyla proletarya diktatörlüğünü dağıtmayı ve işgal birliklerine karşı savaşmamayı savunarak, teslimiyetçi pespaye bir tutum içine girdiler. Ne var ki, işçi, köylü ve asker konseylerinden oluşan Merkezi Konsey, Bela Kun ve komü-

nistlerin yanında saf tutup, sosyal demokratların teslimiyetçi politikalarına cepheden tavır alarak, işgalcilere karşı direnme kararı aldı.

Komünist Parti ve Merkezi Konsey, Sosyalist Cumhuriyet'in ayakta kalması için bu somut gelişmeler karşısında düzenli bir orduya ihtiyaç olduğunu görerek, süratle Kızıl Ordu'nun kurulması kararını aldı. Merkezi Konsey ile örgütsel, ideolojik ve nicelik bakımından en güçlü birikimi olan, Budapeşte İşçi Konseyi, Kızıl Ordu'nun kurulması için ortak çağrı yapar. Bu çağrı üzerine on binlerce gönüllü işçinin katılmasıyla Kızıl Ordu kurulur. Bela Kun başta olmak üzere Macar Komünist Partisi önderleri ve partililerin de orduya katılmalarıyla, çok kısa zamanda savaşa hazır olan 100 bin kişiden oluşan Kızıl Ordu, savaş teyakkuzu durumuna geçer.

5 Mayıs 1919'da Kızıl Ordu Budapeşte sınırına kadar gelmiş olan işgal birliklerine karşı saldırıya geçerek, Romen birliklerini geri çekilmek zorunda bırakırken Çek birliklerinin de ilerlemesini durdurur. Ayrıca Miskale ve Kesica Salgolavjan illerini de tekrar işgalcilerin elinden alır. Kızıl Ordu, işgal birliklerine darbe üstüne darbe vurarak, 16 Haziran 1919'da Eperj bölgesinde geçici Slovakya Sovyet Cumhuriyeti'nin kurulduğunu açıklar.

Macaristan Devrimini yakından izleyen Lenin, devrimin karşı karşıya olduğu duruma ilişkin "Macar proleter devrimi, gözü kör olanlara bile yardımcı oluyor. Sovyet iktidarının niteliği şimdi iyice açıklığa kavuşuyor. Proletaryanın desteğine sahip olan biricik yönetim biçimi Sovyet yönetimidir, proletarya diktatörlüğüdür" nitelemesini yaptı. Lenin, Macar proletaryasına, komünistlerine ve kurulan Kızıl Ordu'ya "şimdi itilaf devletlerine karşı amansız bir savaşta en pahalı ve zor bir görevle karşı karşıya bulunuyorsunuz. Metin olun. Dün sizi ,proletarya diktatörlüğünü desteklemiş olan sosyalistler arasında ya da küçük burjuvazi arasında yalpalamalar baş gösterebilir. Bunları acımasızca bastırın. Savaşta korkağın yargısı mermi çekirdeğidir.

Sizler yalnızca meşru, haklı ve gerçek bir devrimci savaş, sosyalizmin zaferi için bir savaş veriyorsunuz"*****

Macar Kızıl Ordusu'nun işgalci birlikleri geriletmesi üzerine İtilaf Devletleri Macaristan'a Kızıl Ordu'nun Slovakya'dan çekilmesi için 7 ve 10 Haziran tarihlerinde iki ayrı nota verir. 1. Nota'yı Bela Kun'un reddetmesine rağmen, hükümetin Sosyal Demokrat kanadının desteğiyle, hükümet üyelerinin çoğunluğu Slovakya'dan çekilme yönünde kabul oyu verirler. Bela Kun bu gelişme üzerine diplomatik girişimlerini artırarak ve görüşmeleri uzatarak yeni cumhuriyete nefes aldırmak için zaman kazanmaya çalışır. Kızıl Ordu'nun çekilmesine komünistlerin etkisinde olan bazı konseylerin ve Merkezi Konsey sorumlularından Tiber Zsamutty'in karşı çıkmaları üzerine, işçilerden de Sosyal Demokratlara tepkiler yükselmeye başlar. Bu durum

üzerine Sosyal Demokratlar yeniden Komünistlere yönelik tasfiye saldırısı başlatırlar ve devrim hükümeti dağıtılarak yerine komünistleri dıştalayan ve işgalcilerle işbirliğinden yana olan Sosyal Demokratların çoğunluğu oluşturduğu yeni bir hükümet kurulur. Aynı günlerde Merkezi Konsey'in önderliği de değiştirilerek, Sosyal Demokratların teslimiyetçi politikalarını savunan bir yönetim oluşturulur. Yeni hükümet ve Merkezi Konsey'in yeni yönetiminin Slovakya'dan derhal Kızıl Ordu'nun geri çekilmesi emrini vermesi üzerine, Kızıl Ordu'nun bir bölümü istemese de, tamamı geri çekilir. İşgal birlikleri bu boşluktan yararlanarak Kızıl Ordu'nun ardından Slovakya'ya saldırarak Geçici Sovyet Cumhuriyetini dağıtırlar.

Sosyalist Konseyler Cumhuriyeti'nde sona doğru

Macar Sosyal Demokrat önderlerin bu aşamadan sonra (sendikalarda ve merkezi konseylerdeki sosyal demokrat önderlerde) İtilaf Devletleri'ne karşı uzlaşıcı, teslimiyetçi çizgisi, devrime ihanete dönüşmekteydi. Komünistleri iktidar organlarından ve sendikalardan tasfiye başlatmış olmaları ve devrim hükümetinin dağıtılması bunun açık kanıtlarıydı. İçte komünistlere yönelik tasfiye saldırıları başlatılmışken, İtilaf Devletleri de sosyal demokratların elini güçlendirmek amacıyla Bela Kun'la artık görüşmelerini kesmişti. İçte ve dışta kuşatılan Komünistler ve onlarla hareket eden konsey ve yöneticileri zor günler geçirmekteydi. Bu gelişmeleri fırsat bilen ülke dışına kaçmış olan Macar soyluları ve karşı devrimcileri ülkeye dönüp, ülke içindeki karşı devrim artıklarıyla birleşerek, işgalcilerin de desteğiyle direnen iktidar organlarına ve Komünistlere yönelik saldırılar, katliamlar başlatır. Budapeşte'de bu savaşta 5000 kişi hayatını kaybeder. Budapeşte'de de devrimin yenilgi almasıyla karşıdevrim, işgalci devletlerinde desteği ve Sosyal Demokratların ihanetiyle 4,5 aylık genç Sosyalist Cumhuriyet'in sonu geldi. 21 Mart 1919'da kurulan Sovyet iktidarı Sosyal Demokratların 1 Ağustos 1919'da Hükümetin istifa ettiğini açıklamasıyla son buldu. Bu aşamadan sonra, Bela Kun ve sağ kalan bazı KP önderleri Avusturya'ya geçti, oradan da bir süre sonra Sovyetler Birliği'ne gittiler. Macar devrimi, başarı ve başarısızlıklarıyla, Komünist Parti'nin kimi hata ve yetmezlikleriyle, konseylerin doğuşu, gelişmesi, işleyişi ve iktidar yönetim organları biçiminde örgütlenmeleriyle, arkasında yararlanılacak zengin deneyimler bıraktı.

DİPNOTLAR

*Teoride Doğrultu sayı 28

**Macaristan'da Demokratik Devrim 1918 Kasım'ında gerçekleştiği için Devrim bazı kaynaklarda "kasımpatı devrimi" olarak geçmektedir.

*** Uluslar arası işçi hareketi s. 194, Volkan Yaraşır, Tüm zamanlar yayınları

****Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleleler Ansiklopedisi C. 2, s. 638

***** Age, Belgeler bölümü, s. 153-154